

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.
Sarja A:11.

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

TALOUDELLISIA
SELVITYKSIÄ

1950:II

ESIPUHE.

Täten saatetaan julkisuuteen uusi nide taloudellisia selvityksiä, joka numerona 11 liittyy Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisujen A-sarjaan. Aikaisemman ohjelman mukaisesti tähän niteeseen sisältyy eräitä katsauksia talouselämän erinäisiin puoliin, katsauksia, jotka muodostavat jatkon aikaisemmin julkaistuille kirjoituksille. Niiden ohella tässä niteessä julkaistaan kaksi erikoistutkielmaa, toinen Suomen ulkomaankaupan uusimmasta kehityksestä ja sen rakenteessa viime vuosikymmenen aikana tapahtuneista muutoksista, toinen Länsi-Euroopan taloudellisesta kehityksestä toisen maailmansodan jälkeisenä aikana. Lisäksi julkaisuun sisältyy Tutkimuslaitoksen Rahalaitosten neuvottelukunnalle antama lausunto indeksiehdon soveltamisesta luotonottoon ja -antoon. Liitteinä julkaistaan sitäpaitsi, samaten kuin useimmissa aikaisemmissa niteissä, hintojen ja rakennuskustannusten kehitystä valaisevia indeksisarjoja. Kansilehden kolmannelle sivulle on painettu luettelo Tutkimuslaitoksen aikaisemmista julkaisuista.

Helsinki, syyskuun 9. päivänä 1950.

SUOMEN PANKIN
TALOUSTIETEELLINEN TUTKIMUSLAITOS

A. E. TUDEER

S I S Ä L L Y S.

	Sivu
Suomen ulkomaankaupan rakenteessa tapahtuneita muutoksia.	
Kirj. prof. A. E. Tudeer	5
Länsi-Euroopan taloudellinen kehitys toisen maailmansodan jälkeen.	
Kirj. fil. tri K. O. Alho	26
Luottovolyymin kasvu ja jakaantuminen elinkeinoryhmittäin vuonna 1949.	
Kirj. fil. kand. Reino Rossi	54
Suomen teollisuuden kehitys vuosina 1945—1948.	
Kirj. fil. maist. Yngvar Heikel	65
Indeksiehdon soveltaminen luotonottoon ja -antoon	98

Liitteitä.

Liite 1. Hintojen kehitys vuosina 1938—1950	118
Liite 2. Rakennuskustannusten kehitys vuosina 1939—1950.....	120

A. E. Tudeer:

SUOMEN ULKOMAANKAUPAN RAKENTEESSA TAPAHTUNEITA MUUTOKSIA.

Kehitys sotavuosina ja niiden jälkeisenä aikana.

Yleiskatsaus.

Suomen talouselämässä tuonti ja vienti ovat merkitykseltään suuremmat kuin useimmissa muissa maissa. Varsinkin jos vertailu tehdään suuriin maihin, pistää tämä tosiasia silmään. Olihan maamme vienti ennen sotia arvoltaan lähes 30 % lasketusta kansantulosta ja nousi kerran, vuonna 1937, sitä suuremmaksikin. Tuonti vaihteli enemmän ollen noina vuosina 20—36 % kansantulosta. Ulkomaankauppa, eritoten vienti, olikin se tekijä, joka välitti maamme ulkomaiden suhdannevaihtelut aiheuttaen siten — yhdessä eräiden kotimaisten tekijäin kanssa — täälläkin hyvien ja huonojen aikojen vuorottelun. Tätä taustaa vasten ymmärtää myös hyvin, mihin vaikeuksiin talouselämän ja kansan toimeentulon oli pakko joutua, kun sodat, toisaalta suurvaltojen välinen kamppailu, toisaalta oma sotamme, enemmän tai vähemmän jyrkästi katkaisivat kauppasuhteemme muihin maihin. Kotimainen tuotanto pystyi näet vain heikosti täyttämään aukot. Ulkomaankaupan elpyminen sotien jälkeen olikin tärkeimpiä kotimaisen tuotannon nousun ja kansan elinkannan kohottamisen edellytyksiä.

Seuraavassa on tarkoituksena luoda katsaus ulkomaankaupan viimeaikaiseen kehitykseen lähinnä silmällä pitäen niitä muutoksia, jotka tuonnin ja viennin rakenteessa ovat tapahtuneet seurauksena toisaalta Suomen talouselämässä sotien aikana ja jälkeen tapahtuneista muutoksista, toisaalta maailmantalouden samanaikaisista rakennemuutoksista. Päähuomio kiinnitetään tällöin viimeisiin vuosiin, koska välivuodet kuvastavat sota-ajan ja sitä lähinnä seuranneiden vuosien erikoisluonteisia olosuhteita, jotka onneksi kuuluvat menneisyyteen. Sitä vastoin uusimpien vuosien ulkomaankauppaa valaisevat luvut, vaikka sodanjälkeisen ajan tilapäisyydet ovat niihinkin vaikuttaneet, antavat jonkinlaisen käsityksen siitä, mitkä muutokset jäävät pysyväisiksi. Tällaiseen rajoitukseen on sitäkin enemmän syytä, kun rahanarvon heikkeneminen vuodesta vuoteen, varsinkin vuosina 1945—1947, vaikeuttaa vertailujen tekoa vähentäen monessa suhteessa tulosten täsmällisyyttä.

Aluksi on kuitenkin syytä luoda silmäys koko ajanjaksoon ja tarkastella sen tärkeimpiä lukuja. Tätä kehitystä valaisevat seuraavat lukusarjat, joissa taustaksi on otettu mukaan eräitä vuosia ajalta ennen sotia.

	Tuonti milj. mk	Vienti milj. mk	Koko kauppavaihto milj. mk	V o l y y m i 1935 = 100		
				Tuonti	Vienti	Koko kauppa- vaihto
1936	6 369	7 223	13 592	116	112	114
1937	9 306	9 380	18 686	-148	120	133
1938	8 607	8 398	17 005	144	104	122
1939	7 573	7 710	15 283	123	98	110
1940	9 164	2 875	12 039	103	29	63
1941	10 201	4 322	14 523	79	38	57
1942	11 731	5 991	17 722	69	42	54
1943	12 880	8 713	21 593	59	46	52
1944	8 919	6 332	15 251	37	32	34
1945	6 820	5 228	12 048	18	18	18
1946	24 274	23 051	47 325	51	47	49
1947	46 971	45 228	92 199	93	64	77
1948	66 369	56 505	122 874	121	67	92
1949	66 277	65 603	131 880	112	79	95

Tuonnin ja viennin arvossa tapahtuneet muutokset eivät rahan arvon jatkuvien muutosten takia anna oikeata kuvaa ulkomaankaupan laajuuden vaihteluista. Oikeamman käsityksen niistä saa tarkastamalla kaupan volyyimia valaisevia lukusarjoja. Vielä täsmällisemmän käsityksen kehityksestä verrattuna sodanedelliseen tasoon saa, jos vuosien 1936—1938 luvut pannaan perustaksi ja eri vuosien ulkomaankaupan volyyymi lasketaan niihin verrattuna. Näin menetellen voidaan todeta, että tuonti saavutti pohjansa vuonna 1945, jolloin ulkomaiset suhteet jatkuvan suursodan johdosta olivat poikki aina syksyyn saakka. Silloin maahan tuotu tavaramäärä oli vain noin 13 % mainittujen vuosien keskimääräisestä tuonnista. Viennin pohja saavutettiin samana vuonna, mutta sen volyyymi ei koskaan painunut aivan yhtä syvälle, vaan jäi noin 16 %:n vaiheille. Seuraavina vuosina sekä viennin että varsinkin tuonnin volyyymi on nopeasti lisääntynyt, niinkuin äskeisestä taulukosta näkyy. Vuoteen 1948 mennessä tuonti siten volyymiltaan oli kasvanut lähes seitsemänkertaiseksi äsken mainitusta perusluvusta viennin vastaavasti noustessa melkein nelinkertaiseksi. Verrattuna vuosien 1936—1938 keskimääräiseen volyymiin tuonti ei kuitenkaan vielä vuonna 1948 ollut saavuttanut lähtökohtaansa, vaan jäi noin 10 % alemmaksi. Vienti taas oli määrältään vain kolme viidennestä viimeisten sodanedellisten vuosien keskimäärästä.

Suunnilleen tälle tasolle ulkomaankaupan sotienjälkeinen elpyminen on pysähtynyt. Tuontivolyyymi jäi vuonna 1949 jonkin verran edellisen vuoden tulosta pienemmäksi. Viennin paljoudessa sen sijaan ilmeni melkoista nousua, niinkuin äskeisistä lukusarjoista näkyy, mutta sen volyyymi jäi kuitenkin kahteen kolmasosaan lähtövuosien tasosta. Tässä on tosin syytä huomauttaa, että vientiluvut käsittävät vain kaupallisen viennin, johon virallisen kauppatilas-

ton mukaan sisältyy ns. saksalaistavarain vienti, mutta jonka ulkopuolelle on jätetty sotakorvaustavaroiden samaten kuin palautustavarain vienti. Koska tämäkin vienti suurimmalta osaltaan edustaa kotimaisen tuotannon, oman maan käytöstä poistettuja tuotteita, on syytä täydennykseksi edellä oleviin lukusarjoihin esittää juuri mainittujen tavaroiden viennin arvo sekä lisätä se kaupallisen viennin lukuihin. Tällöin saadaan seuraavat maamme kokonaisvientiä osoittavat luvut:

Vuosi	Sotakorvaus- ja palautustavarat milj. mk	Kokonais- vienti milj. mk	Volyyymi 1935 = 100
1944	265	6 597	32
1945	9 455	15 783	54
1946	9 430	32 481	66
1947	10 405	55 633	79
1948	11 546	68 051	81
1949	12 226	77 829	94

Näin laskettuna vienti tietenkin oli sekä arvoltaan että volyymiltaan tuntu-
vasti suurempi, kuin jos vain kaupallinen vienti otetaan huomioon. Kokonais-
vienti oli vuonna 1945 noin kolme kertaa niin suuri kuin jälkimmäinen, mutta
seuraavina vuosina, kun kaupallinen vienti elpyi, erotus väheni, niin että
kokonaisvienti vuonna 1948 oli vain runsaasti 20 % ja vihdoin vuonna 1949
vaille 19 % kaupallista vientiä suurempi.

Vielä on syytä katsoa, kuinka se osa kansantulosta, mikä eri vuosina vietiin
ulkomaille, vaihteli, ja paljonko tuonti vastaavasti lisäsi kansantalouden kulu-
tukseen ja sijoituksiin käytettäviä varoja. On kuitenkin pidettävä mielessä,
että kansantulolaskelmat eräiltä osiltaan ovat arvioita ja että kokonaisluvut
siten ovat vain likimääräisiä eivätkä tarkkoja. Kansantulo on meillä laskettu
toiselta puolen vuosilta 1926—1938, toiselta puolen vuosilta 1945—1948.
Koska aikaisemmat vuodet eivät kuulu esillä olevan tutkielman piiriin, esite-
tään tässä luvut jälkimmäisen ajanjakson vuosilta sekä sen lisäksi vuosilta
1936—1938.

	Tuonti % kansantulosta	Kokonaisvienti % kansantulosta
1936 ¹	25.5	28.9
1937 ¹	30.8	31.0
1938	24.2	23.6
	Keskim. 26.8	27.8

¹ Vuosien 1936 ja 1937 laskelmat eivät ole täysin vertailukelpoisia seuraavien kanssa. Vuodelta 1938 on laskettu kansantulo sekä vanhan että uuden menetelmän mukaan, jolloin jälkimmäinen tulos on noin 14 % edellistä suurempi.

	Tuonti % kansantulosta	Kokonaisvientä % kansantulosta
1945	6.2	14.5
1946	13.0	17.4
1947	17.9	21.2
1948	17.2	17.7
1949	16.4	19.2

Näin ollen näyttää siltä, että kansantalouden rakenne olisi muuttunut siten, että kansantaloutemme olisi jonkin verran vähemmän riippuvainen ulkomaista kuin ennen sotia. Lienee tosin ennen aikaista varmuudella sanoa, onko tämä muutos pysyväinen vai ainoastaan ohimenevä vaihe, mutta erinäiset tosiasiat viittaavat kotimaisen tuotannon todella laajentuneen sillä tavalla, että se entistä monipuolisemmin tyydyttää kotimaisten markkinain tarpeita. Seuraava katsaus tuonnin ja viennin rakenteessa tapahtuneisiin muutoksiin on omansa osoittamaan, millä aloilla nämä pääasiallisesti esiintyvät.

Ulkomaankaupan päätarkoitus on tuonti, kansalaisten tarpeiden tyydyttäminen joko välittömästi tai välillisesti kotimaisen tuotannon välityksellä. Mutta koska tuonti ei ainakaan ajan pitkään ole mahdollinen ilman vientiä, jälkimmäinen on yhtä tärkeä kuin edellinenkin. Ulkomaankauppa on siten, kun palvelukset jätetään syrjään, hyvin lähellä vaihtokauppaa. Näin on laita vapaan kaupan vallitessa, ja vielä enemmän se pitää paikkansa sellaisissa oloissa, joissa on eletty sotien jälkeen. Nythän ulkomaankauppa ei näet ole vapaata, vaan bilateraalille pohjalle rakentuvaa, kahden maan välisistä sopimuksista riippuvaa. Kun sopimuksista neuvottelevien maiden tarjonta ja kysyntä eivät yleensä tarkoin vastaa toisiaan, tulee kummankin sopimuspuolen — ja varsinkin heikomman! — sovitella ja ottaa vastaan sellaisiakin tavaroita, jotka sille eivät ole välttämättömiä, saadakseen niitä tuotteita, joita vailla se ei tule toimeen. Tällaiset seikat vaikuttavat tietenkin niin viennin kuin tuonninkin kokoonpanoon, mutta silti pysyy tosiasiana, että oman maan tuotanto ja tuotantomahdollisuudet määräävät viennin rakenteen, kun taas tuonnin rakenne kuvastaa niitä tuotteita, joiden valmistamiseen omassa maassa ei ole kannattavia edellytyksiä taikka joiden valmistamiseen ei ainakaan vielä ole ryhdytty.

Tuonti.

Tuonnin rakenteesta ja siinä tapahtuneista muutoksista saa pääpiirteisen kuvan tarkastamalla tuonnin jakaantumista tavaroiden käyttötarkoituksen mukaan neljään pääluokkaan. Seuraava asetelma valaisee tätä jakaantumista tuontiarvojen mukaan.

	Tuotantotavarat		Kulutustavarat	
	Raaka- aineet	Koneet, kuljetus- neuvot ym. miljoonaa	Valmiit teollisuus- tuotteet markkaa	Ravinto- ja nautinto aineet
1936/38 keskim.	3 610	1 707	1 656	1 121
1946	10 754	4 887	2 322	6 311
1947	22 719	10 105	4 512	9 635
1948	32 244	12 641	8 285	13 199
1949	30 248	15 191	9 370	11 468
		% koko tuonnista		
1936/38 keskim.	44.6	21.1	20.5	13.8
1946	44.3	20.1	9.6	26.0
1947	48.4	21.5	9.6	20.5
1948	48.6	19.0	12.5	19.9
1949	45.7	22.9	14.1	17.3

Tuontitavaroiden jakaantuminen tuotanto- ja kulutustavaroihin on viime vuosina jonkin verran poikennut sodanedellisestä jakaantumisesta sikäli, että välittömästi kulutusta palvelevien tavaroiden tuonti yleensä on ollut vähän silloista pienempi, kun taas tuotantoa palveleva tuonti on ollut silloista vilkkaampi. Huomattava on kuitenkin, että viimeksi mainittu lisäys pääasiallisesti johtui vilkkaammasta raaka-aineiden tuonnista, kun sen sijaan koneistojen uusimiseen yms. on liennyt suunnilleen sama osa tuonnista kuin viimeisinä vuosina ennen sotaa. Tämä on sitä valitettavampaa, kun tuotanto-koneistoamme ei sotavuosina voitu asianmukaisesti uudistaa, saatikka laajentaa. Vuoden 1949 nousu tällä kohtaa merkitsee siten tervettä kehitystä.

Tuotantotavaroiden kohdalla muutokset kuitenkin ovat verraten vähäiset; sen sijaan ne kulutustavarain kohdalla ovat melkoista suuremmat, pääpaino kun, luonnollista kyllä, on täytynyt panna ravintoaineiden saantiin. Kun ennen sotia ravinto- ja nautintoaineet edustivat vain 13.8 % tuonnin arvosta, niiden osuus välittömästi sodan jälkeen, vuonna 1945, nousi 38.7 %:iin silloisesta, nykyistä paljon pienemmästä tuonnista. Vuonna 1946 tämä osuus oli painunut 26.0 %:iin, ja tuonnin sekä kotimaisen tuotannon laajetessa tämän ryhmän osuus vuodelta on supistunut läheten vähitellen »normaali» tasoa. Sen sijaan valmiiden teollisuustuotteiden tuonti on ollut vähäistä, mikä johtuu siitä, että tähän ryhmään sisältyy niin paljon ylellisluonteisia ja muuten vähemmän välttämättömiä tavaroita, joiden tuontia lisenssitoimikunta on pitänyt ahtaissa rajoissa. Olojen paranemista kuvaakin osaltaan tämän ryhmän suhteellinen edistyminen vuosina 1948 ja 1949.

Edellä olevista lukusarjoista ei kuitenkaan saa täsmällistä käsitystä siitä, missä määrin eri tarkoituksiin tuodut tavarat ovat riittäneet tyydyttämään »normaalin» tarpeen, jolla tässä tarkoitetaan vuosien 1936—1938 keskimää-

räistä tuontia. Pääasiallisena syynä tähän tosiasiaan on rahan arvon muuttuminen ja eri tavararyhmien hintojen jossain määrin toisistaan poikkeava kehitys. Ennen kuin käydään katsomaan tärkeimpien tavaroiden tuonnin kehitystä, onkin paikallaan luoda silmäys tuonnin pääryhmien volyymin muutoksiin. Seuraavassa taulukossa esitetään asianomaiset volyyymi-indeksit muunnettuna siten, että vuosien 1936—1938 tuontivolyyymi = 100.

	Koko tuonti	Raaka- aineet	Koneet ja kulku- neuvot	Ravinto- ja nautinto- aineet	Muut teollisuus- tuotteet
1945	13	12	8	36	6
1946	38	37	39	65	17
1947	69	74	79	92	30
1948	90	92	94	127	51
1949	84	83	94	85	67

Näitä lukusarjoja katsellessa on pidettävä mielessä, että perusvuodet, 1936—1938, edustavat tuonnin — niinkuin myös kansamme elinkannan — tähänastisia huippuja. Tämä selittää sen, että tuonti useimmissa suhteissa vielä jäi silloista pienemmäksi, vaikka se vuosina 1948 ja 1949 oli saavuttanut vuoden 1935 tason, niinkuin edellä on osoitettu. Ensimmäisinä vuosina sotien jälkeen ravinto- ja nautintoaineiden tuonti oli määrältään etualalla ja nousi nopeammin kuin muiden ryhmien. Tätä jatkui vielä vuonna 1948, jolloin mainittu tuonti oli runsaasti neljänneksen suurempi kuin ennen sotia, mutta vuonna 1949 kotimainen tuotanto oli jo niin elpynyt, että eräiden tärkeiden ravintoaineiden tuontia voitiin supistaa. Merkille pantavaa on, ettei mihinkään ryhmään kuuluvia tavaroita, ei edes raaka-aineita eikä koneita ja kuljetusneuvoja, viime vuonna tuotu maahan yhtä paljon kuin sodanedellisen nousukauden onnellisina vuosina. »Muiden teollisuustuotteiden» tuonti oli määrältään kolmanneksen pienempi kuin vuosina 1936—1938.

Tuonnin rakenteen valaisemiseksi on vielä syytä luoda katsaus eräiden tärkeiden tuontitavarain maahan tuotujen määrien vaihteluihin. Tällöin on väli vuodet poikkeuksellisine tuonteineen jätetty syrjään. Aluksi esitetään tärkeimpien *ravinto- ja nautintoaineiden tuonnin* määrät tonneissa:

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Vehnää	60 900	91 800	109 500	151 600
Rukiita	54 800	173 900	125 900	6 000
Vehnäjauhoja ja suurimoita	26 900	53 100	1	2
Riisiä	14 300	2	20	6 000
Kahvia	23 000	5 300	9 200	11 300
Sokeria	104 000	48 500	92 400	90 400
Suolaa	108 500	114 200	130 900	66 900

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Voita	—	1 000	8 100	1 400
Lihaa ja silavaa	600	2 000	6 300	39
Silliä, suolattua	2 200	8 500	9 100	7 800
Kookosöljyä	7 600	2 800	7 500	6 900
Tupakkaa	3 600	3 100	6 600	2 100

Vuosien 1947, 1948 ja 1949 tuonnin määrät vaihtelevat useiden tavarain kohdalla huomattavasti. Ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista laskea keskimääriä näiltä vuosilta, niinkuin ajanjaksolta 1936—1938 on tehty, sillä kehitys kohti normaalimpaa tuonnin rakennetta on nopeasti käynnissä, joten vuoden 1949 luvut monissa, joskaan ei kaikissa kohdin antavat oikeimman kuvan tuonnissa tapahtuneista ja osittain pysyväisiksi jäävistä muutoksista. Useissa kohdin näyttää tuonti palanneen suunnilleen entiselle tasolle. Tämä onkin luonnollista jo siitä syystä, että tuonti on ollut säännöstelyn alainen, jolloin tietenkin sodanedellisen tuonnin määrät ovat jonkinlaisena ohjeena tuontilupia myönnettäessä. Eräissä suhteissa on kuitenkin tapahtunut mainitsemisen arvoisia muutoksia. Niinpä toisaalta rukiin, toisaalta vehnäjuhojen ja vehnäsuurimoiden tuonti on supistunut melkein olemattomiin, kun sen sijaan vehnän tuonti viime vuonna oli puolikolmatta kertaa niin suuri kuin ennen sotia. Riisin ja kahvin tuonnin väheneminen on tietysti väkinäistä, suurempaa tuontia ei valuuttasyistä ole sallittu. Sokerin tuonti on myös samoista syistä pysytellyt vähän alapuolella sodanedellisen tason. Voin sekä lihan ja silavan tuonti, joka varsinkin vuonna 1948 oli tuntuva, on katsottava ravinto- ja hintapolitiikan aiheuttamaksi tilapäiseksi ilmiöksi, jonka ohimeneväisyyteen viime vuoden pienentyneet luvut viittaavat.

Muiden kulutusta palvelevien tuotteiden tuonti, johon tässä yleiskatsauksen vuoksi on luettu kutoma- ja nahkateollisuuden raaka-aineet, on samoina aikoina ollut seuraava (tonneissa ilmaistuna).

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Villaa	2 800	3 200	3 700	4 900
Villa- ja karvalankaa	800	300	500	1 500
Villakankaita	1 400	400	900	1 300
Puuvillaa	14 000	10 700	9 900	12 300
Puuvillalankaa	1 800	300	400	500
Puuvillakankaita	3 100	700	1 100	2 800
Pellavaa	1 200	500	700	400
Luonnon- ja tekosilkkiä	800	400	700	900
Vuotia, raakoja	7 400	4 800	6 400	8 400
» valmistettuja	200	700	300	200

Näiden tärkeiden tuotteiden kohdalla tuonti yleensä lähestyy sodanedellistä tasoa, onpa joidenkin tuotteiden tuonti sen ylittänytkin, joskin se toisiin nähden vielä on silloista vähäisempi. Kun ottaa huomioon kotien vaatevarastojen loppuunkulumisen sota-aikana ja sitä lähinnä seuranneina vuosina, on ilmeistä, että silloin syntynyttä vajausta ei vielä läheskään ole saatu peitettyksi, vaan että tuontitarve näissä suhteissa edelleen on normaalia suurempi. Katsoen sekä maamme tuontimahdollisuuksiin että kotien ostokyvyn rajoihin täytyy valitettavasti todeta, että vaatetusvarastojen saattaminen entiselleen vaatii vielä pitkän ajan.

On sitten syytä luoda katsaus teollisuuden tärkeimpiin raaka-aineisiin ja tarvikkeisiin ja eräisiin valmiisiin teollisuustuotteisiin. Niiden tuontia verrattuna sodanedelliseen aikaan valaisee seuraava asetelma (tonneissa).

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Kivihiliä, koksia	1 911 200	1 497 900	2 412 500	1 195 300
Tankorautaa ja -terästä	74 600	85 500	95 500	84 200
Rauta- ja teräslevyä	56 000	50 500	59 800	77 200
Takkirautaa yms.	36 600	15 600	19 000	23 500
Rautatiekiskoja	16 200	9 700	7 300	23 600
Generaattoreita ym.	2 900	1 600	4 000	4 600
Maatalous- ja meijerikoneita	3 100	1 100	2 200	3 200
Autoja, alustoja, luku	7 200	3 500	4 800	4 900
Bensiiniä	113 500	148 700	199 500	216 500
Moottoriöljyä, paloöljyä	66 000	38 000	43 700	37 300
Kivennäisöljyä	26 400	115 300	194 500	112 200
Kivennäisvoiteluöljyä	13 500	15 300	21 700	13 100

Näissäkin suhteissa pahin aika on takanapäin, ja lähestytään normaaleja oloja. Useissa metallien ja koneiden rymissä tuonti on sivuuttanut sodanedellisen tason, mikä olennaisesti on seurauksena sotakorvausteollisuuden tarpeista. Kivihiiilen ja koksen poikkeuksellisen suuri tuonti vuonna 1948 johtui vedentuotteesta voimalaitoksissa; samalla syntyi melkoisia varastoja, jotka vuorostaan selittävät vuoden 1949 pienen tuonnin. Autokanta on, niinkuin tunnettua, kovin vanhentunutta ja loppuun kulunutta. Kuitenkaan ei ole liennyt valtuutuksia tarpeellisiin uudistuksiin, niinkuin näkyy siitä, että autojen ja niiden alustojen tuonti edelleen on pienempi kuin ennen sotia. Sen sijaan bensiinin tuonti ja kulutus on noussut lähes kaksinkertaiseksi.

Oman ryhmänsä muodostavat vielä maatalouden tarvitsemat *rehut ja lannoitteet*, joiden tuonti sotavuosina oli aivan lamassa. Viime vuosien tuontimääriä sodanedelliseen aikaan verrattuina valaisee seuraava asetelma (tonneissa).

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Leseet ja rehujuhhot	39 700	30 800	58 500	2 900
Öljykakut, rouheet ym.	69 900	20 600	52 400	67 700
Typpilannoitteet	43 300	58 800	49 200	51 200
Fosfaattilannoitteet	126 900	239 100	225 300	244 600
Kalilannoitteet	37 800	75 000	83 700	93 500

Väkilannoitteiden käyttö on ilmeisesti tuntuvasti lisääntynyt. Näyttää siltä, että tämä ei ole tapahtunut yksin välivuosien vajauksen peittämiseksi, vaan että ns. väkilantamiljardi on saanut lukuisat maanviljelijät herätetyiksi ymmärtämään väkilannoitteiden suuren merkityksen satojen lisääjänä köyhässä maaperässämme. Myös öljykakkujen ja rouheiden tuonti on nousemassa sodanedelliselle tasolleen oltuaan vielä vuonna 1947 sangen vaatimaton. Sen sijaan vehnä- ja ruisleseiden ja rehujuhohojen tuonti, joka vuonna 1948 oli melkoisesti ylittänyt vuosien 1936—1938 tason, viime vuonna supistui mitätömyyteen. Näin jyrkän muutoksen on täytynyt johtua tuontilupien rajoittamisesta, sillä kotimaisten rehujen viljelyksessä ja käytössä ei ole voinut tapahtua näin nopeata käännettä, niin suotava kuin kehitys siihen suuntaan olisikin. Kun näet maataloustuotteiden vienti maastamme hinta- ja kustannuskysymyksen takia jäänee vähäiseksi, lienee pakko supistaa myös vastaavaa tuontia.

Lopuksi on syytä tarkastella, miten tuodut tavarat jakaantuvat sen mukaan, kuinka suuri osa niistä käytetään välittömästi pääomansijoituksiin joko tuotantokoneiston kehittämiseen tai pitkäaikaisen kulutuksen palvelukseen, kuinka suuri osa taas käytetään joko sellaisenaan tai tuotantoprosessin läpikäytyään tyydyttämään kulutusta. Suurin osa tuontia kuuluu jälkimmäiseen ryhmään, mutta noin kolmannes edelliseen, erityistä mielenkiintoa vaativaan ryhmään. Erilaisten pääomansijoituksiksi katsottavien tavaroiden tuonti on tutkittavina olevina ajanjaksoina ollut seuraava:

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
		miljoonaa markkaa		
Tuotantotoimintaa varten tarkoitettu tuonti	2 538	14 246	17 977	22 070
Tuotantotarvikkeita	999	6 428	8 231	9 433
Tuotantovälineitä	903	3 502	5 584	7 633
Kuljetusneuvoja	523	3 680	3 030	3 513
Muuta	113	636	1 132	1 491
Pitkäaikaista kulutusta varten tarkoitettu tuonti	479	403	652	714
Kaikkiaan pääomansijoitustavaroita	3 017	14 649	18 629	22 784

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
	% tuonnin kokonaisarvosta			
Tuotantotoimintaa varten tarkoitettu tuonti	31.4	30.3	27.1	33.3
Tuotantotarvikkeita.....	12.4	13.7	12.4	14.2
Tuotantovälineitä.....	11.2	7.5	8.4	11.5
Kuljetusneuvoja	6.5	7.8	4.6	5.3
Muuta.....	1.3	1.3	1.7	2.3
Pitkäaikaista kulutusta varten tarkoi- tettu tuonti	5.9	0.9	1.0	1.1
Kaikkiaan pääomansijoitustavaroita	37.3	31.2	28.1	34.4

Niinkuin yllä olevista lukusarjoista näkyy, on pääoman sijoituksiksi katsottavien tavaroiden tuonti viime vuosina ollut jonkin verran pienempi kuin ennen sotia. Verrattuna ulkomaankaupan pohjavuosiin, 1944 ja 1945, on kuitenkin tapahtunut melkoista nousua. Huomattava on, että sijoitustavarain tuontiin sisältyy paljon sellaisia metalleja ym., jotka on käytetty sotakorvaus- tuotteiden valmistukseen ja jotka siis eivät ole palvelleet kotimaisten pääomien kasvua. Toisin sanoen, pääomansijoituksiin todella käytettyjen tuontitavara- rain määrä on pienentynyt sodan edelliseltä ajalta enemmän, kuin yllä olevat luvut näyttävät. Toiselta puolen on tunnettua, että kansantulon kokonais- määrästä viime vuosina on käytetty pääomansijoituksiin suhteellisesti suurempi osa kuin viimeisinä vuosina ennen sotia. Näin ollen on ilmeistä, että pääoman- sijoituksiin nyt on käytetty enemmän kotimaisia tarvikkeita, puuta, sementtiä yms. kuin viimeisinä vuosina ennen sotia. Tuotantovälineiden, ennen kaikkea erilaisten koneiden, tuonnin huomattava väheneminen, vaikka niitä olisi tarvittu uudistuksiin normaalia enemmän sota-ajan luoman välitilan jälkeen ja sen lisäksi sotakorvausteollisuuden kehittämiseen, saattaa osaksi johtua kotimaisen koneteollisuuden kehittymisestä. Osaksi se on todistuksena siitä, kuinka suuri työ vielä on edessä, ennen kuin tuotantokoneiston jälleenrakentaminen on suoritettu loppuun. Vuonna 1949 on jälleen tuotu maahan suhteellisesti enemmän pääomansijoitustavaroita kuin edellisinä vuosina, oli pa tuotanto- tarvikkeiden ja -välineiden tuonti, verrattuna koko tuonnin arvoon, suurempi kuin ennen sotia.

Pääomansijoituksiksi katsottujen tuotteiden tuonnin huomattavin supistu- minen johtui kuitenkin pitkäaikaiseen kulutukseen tarkoitettujen tavaroiden tuonnin melkein täydellisestä pysähtymisestä. Se onkin luonnollista, sillä tähän ryhmään on luettu sellaisia tavaroita kuin huonekaluja, taide- ja koriste- esineitä sekä talousesineitä, jotka melkoiselta osalta voidaan katsoa ylellis- luonteisiksi, kun tuonnista on kysymys.

Vienti.

Tarkasteltaessa vientiä on pakko erottaa sen kaksi osaa toisistaan. Toisaalta ns. kaupallinen vienti osoittaa sen viennin määrää ja rakennetta, jolla voimme ostaa tavaroita ulkomailta. Siitä erillään on sotakorvaus- ja palautustavaroiden vienti, jolla suoritamme sodan aiheuttamat sitoumuksemme Neuvostoliitolle. Tämä vienti ei siis lisää maamme tuontimahdollisuuksia, mutta toiselta puolen se on lisättävä kaupalliseen vientiin, kun halutaan katsella, paljonko ja mitä tuotteita Suomen kansantaloudesta on viety ulkomaille.

Edellistä näkökohtaa silmällä pitäen tarkastellaan aluksi kaupallisen viennin jakaantumista tavaroiden alkuperän mukaan verrattuna vastaavaan ryhmiykseen vuosina 1936—1938. Tätä valaisee seuraava asetelma.

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
	miljoonaa markkaa			
Maanviljelys, karjanhoito ym.	751	1 427	572	2 155
Metsänhoito ja puuteollisuus	3 539	19 531	23 899	31 237
Paperiteollisuus	3 329	21 723	28 940	26 713
Metalliteollisuus	265	782	1 014	1 524
Mineraaliteollisuus	108	428	455	660
Muu teollisuus	250	1 210	1 419	3 173
Muut elinkeinot	18	127	206	144
Yhteensä	8 260	45 228	56 505	65 606
	% kaupallisen viennin arvosta			
Maanviljelys, karjanhoito ym.	9.1	3.2	1.0	3.3
Metsänhoito ja puuteollisuus	42.8	43.2	42.3	47.6
Paperiteollisuus	40.4	48.0	51.2	40.7
Metalliteollisuus	3.2	1.7	1.8	2.3
Mineraaliteollisuus	1.3	0.9	0.8	1.0
Muu teollisuus	3.0	2.7	2.5	4.9
Muut elinkeinot	0.2	0.3	0.4	0.2
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0

Huomattavin viennin rakenteessa tapahtunut muutos on, niinkuin tunnettua, maanviljelyksestä ja karjanhoidosta sivuelinkeinoineen saatujen tuotteiden viennin jyrkkä supistuminen. Metsä- ja paperiteollisuustuotteiden yhteinen vienti on, niinkuin ennenkin, aivan vallitsevassa asemassa, jopa entistä suuremmassa määrässä. Niiden keskinäinen järjestys vaihtelee vuodesta toiseen ulkomaisten markkinoiden kysynnän ja eri tuotteiden erilaisen hintakehityksen mukaan. »Muu teollisuus» näyttää, vuoden 1949 luvusta päättäen, olevan edistymässä. Sen sijaan metalli- ja mineraaliteollisuuden vapaa vienti on pienempi kuin ennen sotia, luonnollisena seurauksena siitä, että niiden tuotteet enimmältä osaltaan käytetään sotakorvausvientiin.

Pyrittäessä tarkkaamaan kokonaisviennin rakenteessa tapahtuneita muutoksia ja sen nojalla arvostelemaan maan kokonaistuotannon kehitystä onkin

paikallaan tutustua sotakorvaustuotteiden jakaantumiseen alkuperän mukaan. Tätä valaisee vuosilta 1947—1949 seuraava asetelma.

	1947	1948	1949	1947	1948	1949
	miljoonaa markkaa			% viennin arvosta		
Maanviljelys, karjanhoito ym.	—	—	—	—	—	—
Metsänhoito ja puuteollisuus	1 223	886	29	11.8	7.7	0.3
Paperiteollisuus	1 688	1 238	39	16.2	10.7	0.3
Metalliteollisuus	4 832	5 851	7 793	46.4	50.7	63.7
Mineraaliteollisuus	23	30	51	0.2	0.3	0.4
Muu teollisuus	2 639	3 539	4 307	25.4	30.6	35.2
Muut elinkeinot	0	2	7	0.0	0.0	0.1
Yhteensä	10 405	11 546	12 226	100.0	100.0	100.0

Sotakorvausvientit on rakenteeltaan aivan toisenlainen kuin kaupallinen vienti, niinkuin hyvin tiedetään ja niinkuin myös yllä olevista lukusarjoista näkyy. Vielä ensimmäisinä vuosina tämä eroavaisuus oli pienempi, mutta varsinkin sen jälkeen kun Neuvostoliitto myönsi Suomelle tunnetut helpotukset, on maamme luontaisten vientituotteiden merkitys sotakorvausviennissä supistunut aivan pieneksi ja pääpaino siirtynyt entistä enemmän metalliteollisuuden sekä »muun teollisuuden» osalle.

Jos lisää sotakorvaustuotteiden vientimäärät kaupallisen viennin vastaviin ryhmiin, saa kuvan kokonaisviennin nykyisestä rakenteesta ja siinä tahtuneista muutoksista verrattuna sodanedelliseen aikaan. Näitä seikkoja valaisee seuraava asetelma, jossa havainnollisuuden vuoksi on toistettu vuosien 1936—1938 keskimäärät.

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
	miljoonaa markkaa			
Maanviljelys, karjanhoito ym.	751	1 427	572	2 155
Metsänhoito- ja puuteollisuus	3 539	20 754	24 785	31 267
Paperiteollisuus	3 329	23 411	30 178	26 752
Metalliteollisuus	265	5 614	6 865	9 317
Mineraaliteollisuus	108	451	485	711
Muu teollisuus	250	3 849	4 958	7 480
Muut elinkeinot	18	127	208	151
Yhteensä	8 260	55 633	68 051	77 833
	% kokonaisviennin arvosta			
Maanviljelys, karjanhoito ym.	9.1	2.6	0.8	2.8
Metsänhoito ja puuteollisuus	42.8	37.3	36.4	40.2
Paperiteollisuus	40.4	42.1	44.4	34.3
Metalliteollisuus	3.2	10.1	10.1	12.0
Mineraaliteollisuus	1.3	0.8	0.7	0.9
Muu teollisuus	3.0	6.9	7.3	9.6
Muut elinkeinot	0.2	0.2	0.3	0.2
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0

Toisaalta rahan arvossa tapahtunut muutos, toisaalta eri tavararyhmien erilainen hintakehitys vaikeuttaa aivan täsmällisen kuvan saamista viennin rakenteessa tapahtuneista muutoksista, mutta eräät näistä ovat kuitenkin silmäänpistävänsä selvät. Metsänhoito ja puuteollisuus sekä paperiteollisuus ovat edelleen johtavassa asemassa, mutta niiden vientiarvo ei ole kymmenkertainen vuosiin 1936—1938 verrattuna ja edellisen — samaten kuin niiden summan — osuus kokonaisviennistä on pysyvästi ollut pienempi kuin ennen sotia. On ilmeistä, että alueluovutusten aiheuttama raaka-ainepohjan kaventuminen on tärkeänä syynä tähän.

Sen sijaan metalliteollisuuden ja »muun teollisuuden» merkitys on suuresti kasvanut lähinnä seurauksena sotakorvausteollisuuden nopeasta laajenemisesta. »Muun teollisuuden» vientiarvo oli vuonna 1949 lähes 30-kertainen vuosien 1936—1938 keskimäärään verrattuna, kun taas metalliteollisuustuotteiden vienti on arvoltaan noussut noin 35-kertaiseksi — laskettuna tietenkin kunkin ajankohdan hintojen mukaan. Niiden viennin volyyymi on siten 3 à 4 kertaa niin suuri kuin ennen sotia. Samalla tavalla niiden suhteellinen merkitys viennissä on vastaavasti lisääntynyt. Maanviljelys- ja karjanhoitotuotteiden viennin vähenemiseen on edellä jo viitattu, se esiintyy vain vielä jyrkempänä, kun tarkataan kokonaisvientiiä. Missä määrin tässä esitetyt rakennemuutokset jäävät pysyväisiksi sen jälkeen, kun sotakorvausvientii päättyy, riippuu lähinnä siitä, voivatko sotakorvausvientii varten perustetut uudet teollisuuslaitokset ja vanhojen uudet toimialat kehittyä kilpailukykyisiksi maailmanmarkkinoilla.

Edellisen täydennykseksi on vielä syytä esittää muutamien tärkeimpien tavaroiden vientimäärät toiselta puolen keskimäärin vuosina 1936—1938, toiselta puolen vuosina 1947—1949. Seuraava asetelma osoittaa *puunjalostustuotteiden* tärkeimpien nimikkeiden kokonaisviennin kehitystä ja siinä tapahtuneita muutoksia.

	1936—1938	1947	1948	1949
	keskim.			
Sahatavaraa, 1000 std.	977	453	494	607
Pyöreätä puuta, 1000 m ³	3 444	2 114	2 173	2 259
Lankarullia, tonnia	5 869	3 121	3 609	2 885
Vaneria, 1000 m ³	231	175	187	208
Puutaloja, 1000 tonnia	—	165	162	180
Puuhioketta, 1000 tonnia	264	88	110	160
Sulfiittiselluloosaa, 1000 tonnia	750	339	403	449
Sulfaattiselluloosaa, 1000 tonnia	344	304	335	311
Pahvia, kartonkia, 1000 tonnia	80	112	113	92
Sanomalehtipaperia, 1000 tonnia	361	246	289	348
Muuta paperia, 1000 tonnia	117	151	136	107

Niinkuin tästä näkyy, ei vienti sotien jälkeen yleensä vielä ole saavuttanut sodanedellistä tasoa; monessa suhteessa se ilmeisesti ei, kaventuneen raaka-

ainepohjan takia, koskaan tule nousemaan entiseen laajuuteensa. Tämä koskee ennen kaikkea sahatavaraa ja pyöreätä puuta. Mutta myös selluloosan, puuhiokkeen, vanerin, lankarullien ja paperin vienti on viime vuosina ollut pienempi kuin viimeisinä vuosina ennen sotia. Viime vuosien nousu viittaa kuitenkin siihen, että tuon ajan saavutukset eivät ole ulottumattomissa nytkään. Käärepaperin vienti on jo nyt ylittänyt sodanedellisen tason, vaikka se viime vuonna suhdanteiden takia taantui. Erikoisasemassa on pahvin ja kartongin vienti, se kun on ainoa vanhoista vientiartikkeleista, jonka vienti nyt on suurempi kuin ennen sotia. Oman luokkansa muodostaa puutalojen ja parakkien vienti, jota ei ennen sotia vielä ollut olemassa, mutta joka nyttemmin on saavuttanut huomattavan merkityksen.

Edellä on osoitettu, että ennen sotia erinäisten *maatalous- yms. tuotteiden* vienti maastamme oli melko runsasta, mutta että se tuotannon supistumisen takia oli kuivunut vähiin, osaksi jopa kääntynyt tuontiin. Tähän ryhmään kuuluvien tärkeimpien tuotteiden vientiä valaisee seuraava asetelma (tonneissa).

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Sianlihaa, silavaa	4 488	—	—	5 300
Voita	15 019	—	—	11
Juustoa	6 083	236	75	4 100
Munia	8 186	—	—	55
Puolukoita	5 101	314	230	2 000

Sianlihan ja juuston vienti alkoi viime vuonna elpyä oltuaan vielä vuosina 1947 ja 1948 aivan lamassa. Sitä vastoin ei voin ja munien vienti ole päässyt alkuunkaan, vaikka tuotannon nousu alkaisi tehdä sen mahdolliseksi. Kustannustason korkeus verrattuna maailmanmarkkinoiden hintoihin näyttää kuitenkin panevan sille esteen, ellei haluta mennä jonkinlaisten tukipalkkioiden epäilyttävälle tielle.

Vielä on paikallaan esittää muutaman tuotteen viennissä tapahtuneita muutoksia.

	1936—1938 keskim.	1947	1948	1949
Koneita ja laitteita, tonnia	2 093	20 026	25 885	47 233
Sähkökoneita ym., »	213	6 679	4 329	2 556
Aluksia yli 19 nettorekisteritonnia, luku	12	66	75	139
Kuparimalmia, tonnia	9 488	—	—	—
Kupariteoksia ym., tonnia	12 050	11 026	8 089	3 551
Takkirautaa, tonnia	10 602	7 322	11 496	13 843
Graniittia, graniittiteoksia, tonnia	33 059	3 761	3 963	4 700
Tullitikkuja, tonnia	2 145	1 496	1 060	1 592

Yllä olevissa vientiryhmissä on tapahtunut erittäin suuria muutoksia, pääasiallisesti seurauksena siitä tuotannosta, jonka kehittämisen sotakorvaukset ovat tehneet välttämättömäksi. Huomio kiintyy ennen kaikkea koneiden ja laitteiden sekä sähkökoneiden viennin paisumiseen 10-, jopa 20-kertaiseksi verrattuna sodanedellisiin oloihin. Samasta syystä myös alusten vienti on kasvanut moninkertaiseksi entisestään. Todellisuudessa tämä vienti on lisääntynyt paljon voimakkaammin kuin alusten luku osoittaa, nyt kun on kysymys paljon suurempien alusten viennistä.

Edelleen voidaan todeta kuparintuotannon muuttuneen sikäli, ettei enää viedä ulkomaille kuparimalmia. Myös kupariteosten ja -romun vienti on vähäisempää kuin ennen sotia. Vuosina 1948 ja 1949 tapahtunut huomattava supistuminenkin on seurausta sotakorvausviennin rakenteen muuttumisesta, kuparia kun vuonna 1947 — ja osaksi vielä vuonna 1948 — sisältyi melkoisia määriä sotakorvausvientiin. Graniitin ja graniittiteosten vienti on vain murto-osa siitä, mihin se oli noussut 1930-luvun loppuvuosina. Samaten on tulitikujen vienti silloista pienempi. Sen sijaan takkirautaa viedään nykyisin vähän enemmän kuin ennen sotia. Tämä on sopusoinnussa vastaavan tuonnin supistumisen kanssa, johon edellisessä on viitattu.

Kauppatase.

Vielä on syytä luoda silmäys ulkomaisen kauppataseen muodostumiseen tutkittavana olevina ajanjaksoina. Tuonnin ja viennin arvomäärät on esitetty aikaisemmin. Niistä näkyy, että kauppatase ennen sotia enimmäkseen oli aktiivinen, mutta sotavuosina sitä vastoin erittäin suuressä määrässä passiivinen. Sotien jälkeen kauppataseen passiivisuus jatkui, mutta pieneni vähitellen, lukuun ottamatta vuotta 1948, jolloin tuontienemmyys ulkomailta saatujen luottojen varassa nousi poikkeuksellisen suureksi. Näin on, kun vain kaupallinen vienti otetaan huomioon. Jos myös sotakorvausvienti luetaan mukaan, osoittautuu kauppatase aktiiviseksi, vientienemmyyden toisin vuosin noustessa huomattaviin määriin. Kehitystä valaisevat seuraavat lukusarjat miljoonin markoin.

	Viennin enemmyys (+) tai vähemmyys (—) kun huomioon on otettu	
	kaupallinen vienti	kokonaisvienti
1936/38 keskim.	+239	+239
1947	—1 742	+8 663
1948	—9 864	+1 682
1949	—674	+11 552

Passiivinen kauppatase merkitsee ulkomaisen velkataakan kasvamista, aktiivinen taas velkojen suorittamista, kun jätetään syrjään maksutaseen muut

tekijät, jotka osittain voivat näitä erotuksia peittää. Yllä olevat lukusarjat osoittavat siten, että kun sotakorvausten suorittaminen on eräänlaista velan lyhentämistä, on kokonaisvelkamme ulkomaille pienentynyt viimeksi kuluneiden vuosien aikana. Toiselta puolen on ulkomainen velkamme, kun sotakorvausvelvoitetta ei oteta huomioon, tuntuvasti lisääntynyt. Tämä on lähinnä seurausta siitä, että tuontitavarain tarve sekä kulutusta että jälleenrakentamista ja tuotantotarkoituksia varten on ollut suurempi kuin vientimahdollisuutemme. Viennin riittämättömyyttä korvasivat osaksi ulkomailta saadut luotot, osaksi se tosiasia, että tärkeimpien vientituotteittemme hintataso viime vuosina on ollut korkea ja ulkomainen vaihtosuhte edullinen, mikä tuntuvasti on helpottanut tasapainon saavuttamista. Ellei suhde olisi ollut tällainen, olisi Suomen ollut pakko joko lisätä ulkomaista velkaansa — jos lisäluottoja olisi ollut saatavissa, mikä on erittäin epätodennäköistä — tai tyytyä pienempään tuontiin vastaavine seurauksineen kulutustasoon ja jälleenrakentamisen nopeuteen.

Näiden seikkojen valaisemiseksi esitetään vielä seuraava asetelma, joka osoittaa toiselta puolen tuonnin ja kaupallisen viennin volyyymi-indeksit vuosilta 1947—1949, kun vuosien 1936—1938 vastaava volyyymi merkitään = 100, toiselta puolen vastaavat hintaindeksit sekä lopuksi vaihtosuhteen indeksit edellyttäen, että tuonnin ja viennin hintatasot vuosina 1936—1938 olivat tasapainossa.

	Volyyymi-indeksit		Hintaindeksit		Vaihtosuhte
	Tuonti	Vienti	Tuonti	Vienti	
1936/38 keskim.	100	100	100	100	100
1947	69	58	848	971	115
1948	90	61	925	1 143	124
1949	84	72	987	1 104	112

Tästä näkyy, että viennin volyyymi kaikkina viimeksi kuluneina vuosina on ollut pienempi kuin tuonnin volyyymi, kun lähtökohtana on vuosien 1936—1938 taso. Sen sijaan vientituotteista on saatu suhteellisesti paremmat hinnat kuin tuontitavaroista on maksettu. Tuloksena on edullinen vaihtosuhte, joka vuonna 1948 saavutti huippunsa. Viime vuonna se vientihintojen heiketessä ja tuontihintojen kohotessa, pääasiallisesti devalvaatioiden takia, jälleen alkoi aleta. Tämän laskutoimituksen edellytyksenä on, että vuosina 1936—1938 valitsi tasapaino vienti- ja tuontihintojen välillä. Koska tämä on todistamaton otaksuma, lienee paikallaan lisätä, että jos vertailun pohjaksi pannaan vuosi 1935, saadaan tulokseksi: vaihtosuhte vuonna 1947 oli 123, vuonna 1948 133 ja vuonna 1949 121 pistettä, siis vielä edullisempi. On selvää, että olisi liiaksi herkkäuskoista kuvitella näin edullisten hintasuhteiden olevan pysyväisiä. Kuluvana vuonna vaihtosuhte onkin huonontunut. Tämä merkitsee sitä, että voidaksemme ylläpitää tuontia nykyisellään, meidän on pakko lisätä viennin volyyymia.

Kauppa eri maiden kanssa.

Katsaus ulkomaankaupan rakenteessa tapahtuneisiin muutoksiin olisi sangen vaillinainen, ellei sitä ulotettaisi myös tarkastamaan, miten vienti eri maihin ja tuonti eri maista on kehittynyt ja miten siis ulkomaankaupan jakaantuminen maiden mukaan on muuttunut. Vähänkin syvemmälle pyrkivä esitys näistä seikoista edellyttäisi tietenkin sen kysymyksen selvittämistä; mihin maihin mitäkkin tuotteita on viety ja mistä maista erilaisia tavaroita on ostettu sekä mitä muutoksia näissä suhteissa on tapahtunut. Tuollainen tarkastelu vaatisi kuitenkin niin laajaa esitystä, ettei se tässä yhteydessä ole mahdollista. Siksi on pakko tyytyä luomaan lyhyt silmäys siihen, miten vienti ja tuonti tutkittavina olevina eri ajanjaksoina jakaantuivat eri maiden kesken.

Näitä seikkoja valaisee kaksi seuraavaa taulukkoa, joissa, paitsi tuonnin ja kaupallisen viennin arvoa ja näiden prosenttista jakaantumista eri maiden ja maanosien kesken, on indeksiluvuin esitetty, kuinka suuri maamme vienti ja tuonti eri maiden kohdalla oli keskimäärin vuosina 1947—1949 verrattuna vuosien 1936—1938 keskimääräiseen vientiin ja tuontiin.

I. Tuonti ostomaan mukaan.

	1936—1938 keskim. milj. mk	1947 milj. mk	1948 milj. mk	1949 milj. mk	1947—1949 keskim. milj. mk	Indeksi 1936— 1949	1936— 1938 %	1947— 1949 %
Neuvostoliitto....	254	5 306	8 270	7 546	7 041	2 772	3.1	11.8
Puola	210	1 712	4 549	3 201	3 154	1 502	2.6	5.3
Ruotsi	1 008	2 252	3 179	4 375	3 269	324	12.4	5.5
Norja	169	1 835	1 429	972	1 412	836	2.1	2.4
Tanska	376	3 017	5 349	4 013	4 126	1 098	4.6	6.9
Saksa	1 576	17	496	866	460	30	19.5	0.8
Alankomaat	342	2 202	3 958	5 988	4 049	1 175	4.2	6.7
Belgia	420	3 725	3 274	3 287	3 429	816	5.2	5.7
Iso-Britannia	1 809	8 201	16 673	14 671	13 182	729	22.3	22.0
Ranska	191	2 018	2 970	6 362	3 783	1 981	2.4	6.3
Italia	69	181	343	1 282	602	872	0.9	1.0
Sveitsi	113	367	735	677	593	525	1.4	1.0
Tshekkoslovakia..	161	324	680	1 239	748	465	2.0	1.2
Muu Eurooppa ..	200	621	1 768	1 603	1 330	657	2.5	2.2
Eurooppa	6 898	31 778	53 673	56 082	47 178	684	85.2	78.8
U.S.A.	688	11 139	8 006	5 079	8 075	1 172	8.5	13.5
Brasilia	139	1 236	661	108	668	481	1.7	1.1
Argentina	160	2 361	2 799	3 472	2 877	1 798	2.0	4.8
Muu Amerikka ..	78	293	942	773	669	826	1.0	1.1
Amerikka	1 065	15 029	12 408	9 432	12 289	1 154	13.2	20.5
Aasia	102	105	101	225	144	141	1.2	0.2
Afrikka	16	49	140	438	209	1 306	0.2	0.4
Australia	13	10	47	100	52	400	0.2	0.1
Kaikkiaan	8 094	46 971	66 369	66 277	59 872	740	100.0	100.0

II. Vienti myyntimaan mukaan.

	1936—1938 keskim. milj. mk	1947 milj. mk	1948 milj. mk	1949 milj. mk	1947—1949 keskim. milj. mk	Indeksi 1936— 1938 %	1947— 1949 %	
Neuvostoliitto....	143	5 608	8 288	10 010	7 969	5 573	1.7	14.3
Puola	23	948	1 112	1 506	1 189	5 170	0.3	2.1
Ruotsi	420	2 589	3 083	2 688	2 787	664	5.0	5.0
Norja	129	922	793	854	856	664	1.5	1.5
Tanska	249	3 238	3 593	4 376	3 736	1 500	3.0	6.7
Saksa	1 063	53	466	2 140	886	83	12.8	1.6
Alankomaat	308	2 055	4 078	4 615	3 583	1 163	3.7	6.4
Belgia	351	2 343	2 155	2 728	2 409	686	4.2	4.3
Iso-Britannia	3 784	13 579	16 000	17 844	15 808	418	45.4	28.3
Ranska	344	1 739	3 165	3 054	2 653	771	4.1	4.8
Italia	117	664	307	965	645	551	1.4	1.2
Sveitsi	22	414	508	171	364	1 655	0.3	0.7
Tshekkoslovakia..	15	156	298	696	383	2 553	0.2	0.7
Muu Eurooppa ..	155	1 239	1 950	3 043	2 077	1 340	1.9	3.7
Eurooppa	7 123	35 547	45 796	54 690	45 345	637	85.5	81.3
U.S.A.	726	5 193	5 363	4 958	5 171	712	8.7	9.3
Brasilia	44	508	520	677	568	1 291	0.5	1.0
Argentina	90	1 427	1 720	2 017	1 721	1 912	1.1	3.1
Muu Amerikka ..	18	146	179	441	255	1 417	0.2	0.5
Amerikka	878	7 274	7 782	8 093	7 715	879	10.5	13.9
Aasia	110	693	821	551	628	571	1.3	1.1
Afrikka	193	1 380	1 737	1 779	1 632	846	2.3	3.0
Australia	29	334	368	490	398	1 372	0.4	0.7
Kaikkiaan	8 333	45 228	56 504	65 603	55 718	669	100.0	100.0

Niinkuin näistä taulukoista huomaa, ovat suurimmat muutokset Neuvostoliiton kanssa käydyn kaupan paisuminen moninkertaiseksi ja toiselta puolen Saksan kaupan supistuminen vähäiseen osaan entisestään. Niin tuonti Neuvostoliitosta kuin — ja varsinkin — vienti sinne oli viimeisinä sodanedellisinä vuosina aivan vähäinen — sekin suureksi osaksi kauppaa silloin itsenäisten, mutta sittemmin Neuvostoliittoon yhdistettyjen maiden kanssa — mutta sen jälkeen ne kummatkin ovat vilkastuneet, niin että Neuvostoliitto nyt on toisella sijalla kauppatuttaviemme tärkeysjärjestyksessä. Jos sotakorvausvienti sinne otettaisiin huomioon, puheena olevan maan osuus vientikaupastamme nousisi vieläkin suuremmaksi, 28.8 %:iin. Toinen jyrkkä muutos on tapahtunut Saksan kohdalla, tämän maan kanssa käyty kauppa kun tunnetuista syistä on pudonnut aivan mitättömäksi. Viime vuonna oli kuitenkin havaittavissa pientä nousua, varsinkin maamme viennissä sinne. On syytä huomauttaa, että tämä elpyvä kaupankäynti pääasiallisesti kohdistuu Länsi-Saksaan, joskin myös Itä-Saksan kanssa on päästy alkavaan kauppayhteyteen.

Muista huomiota ansaitsevista muutoksista on mainittava seuraavat. Tuonti Ruotsista on supistunut alle puoleen, sen sijaan tuonti Puolasta, Tanskasta, Ranskasta ja Alankomaista on saavuttanut entistä tärkeämmän aseman. Kokonaisuutena katsoen tuonti Euroopan maista on suhteellisesti taantunut; kuitenkin näyttää viime vuosi jälleen palauttaneen tämän suhteen entiselleen. Sen sijaan tuonti Amerikan Yhdysvalloista ja Argentinasta on viime vuosina ollut tuntuvasti suurempi kuin ennen sotia, pääasiallisesti niiltä saatujen luottojen johdosta. Tuonti Argentinasta näyttää vuosi vuodelta yhä elpyneen, mutta sen sijaan on U.S.A:sta — samaten kuin myös Brasiliasta — vuosina 1948 ja 1949 tuotu huomattavasti vähemmän tavaroita kuin vuonna 1947. Tämä on tietenkin suurimmalta osaltaan ns. dollaripulan seurausta.

Vientiä koskevaa taulukkoa tarkasteltaessa kiintyy huomio jo mainitun Neuvostoliiton ja Saksan kanssa käydyn kaupan täydellisen muuttumisen ohella lähinnä seuraaviin seikkoihin. Vienti Iso-Britanniaan on suhteellisesti taantunut. Kuitenkin tämä vientimme tärkein kohde edelleen on ensimmäisellä sijalla tuotteittemme ostajana. Vienti on suhteellisesti lisääntynyt ennen kaikkea Puolaan ja edelleen Tanskaan, Alankomaihin, Sveitsiin ja Tšhekkoslovakiaan sekä erittäin huomattavasti Euroopan »muihin maihin». Kun vienti Iso-Britanniaan, Ruotsiin ja Norjaan ym. on supistunut, on Euroopan maiden suhteellinen osuus viennistämme nyt hiukan pienempi kuin ennen sotia. Sen sijaan maamme vientiä Amerikkaan, Afrikkaan ja Australiaan on vähän laajennettu. Vienti Yhdysvaltoihin on viime vuosina ollut suhteellisesti suurempi kuin viimeisinä vuosina ennen sotia. Valitettavasti tätä nousua ei vuonna 1949 enää jatkunut, vaan oli erinäisille vientituotteillemme etsittävä uusia markkinoita sikäläisen kysynnän vähetessä. Onneksi on meidän ollut mahdollista laajentaa vientiämme Amerikan muihin maihin, ennen kaikkea Argentiniaan.

Lopuksi kiintyy huomio vielä siihen kysymykseen, minkälaiseksi kauppataase on muodostunut eri maiden kanssa. Niinkuin III taulukosta näkyy, kauppataaseemme useimpien maiden kanssa ennen sotia oli tuontivoittoinen. Tämä tuontienemmyys tasoitettiin suurimmalta osaltaan siten, että vienti Iso-Britanniaan suuresti ylitti tuonnin sieltä. Vientivoittoiset, vaikka sangen lievästi, kauppasuhteemme sen ohella olivat Ranskan, Yhdysvaltain sekä Aasian, Afrikan ja Australiain maiden kanssa.

Sotien jälkeiset olot ovat jossain määrin muuttuneet. Ensiksikin on muistettava, ettei voi odottaa niin suuria viennin ja tuonnin erotuksia kuin aikaisemmin, koska ulkomaankauppa nyttemmin perustuu bilateraaliseen tasapainoon. Enimmäkseen tuonnin ja viennin erotus — kun rahan arvon muuttuminen otetaan huomioon — onkin paljon pienempi kuin aikaisemmin. Eräissä tapauksissa tosin ulkomailta saatujen luottojen käyttö on tehnyt mahdolliseksi lisätä tuontia huomattavasti vientiä suuremmaksi. Vientivoittoinen vuosien 1947—1949 keskimääräinen kauppataase oli, niinkuin aikaisemminkin, Iso-Britannian, Aasian, Afrikan ja Australiain kanssa. Sen lisäksi vienti

III. Viennin (+) tai tuonnin (–) enemmitys, milj. mk.

	1936–1938 keskim.	1947	1948	1949	1947–1949 keskim.
Neuvostoliitto	–111	+302	+18	+2 464	+928
Puola	–187	–764	–3 437	–1 695	–1 965
Ruotsi	–588	+337	–96	–1 687	–482
Norja	–40	–913	–636	–118	–556
Tanska	–127	+221	–1 756	+363	–391
Saksa	–513	+36	–30	+1 274	+427
Alankomaat	–34	–147	+120	–1 373	–467
Belgia	–69	–1 382	–1 119	–559	–1 020
Iso-Britannia	+1 975	+5 378	–673	+3 173	+2 626
Ranska	+153	–279	+195	–3 308	–1 130
Italia	+48	+483	–36	–317	+43
Sveitsi	–91	+47	–227	–506	–229
Tsekkoslovakia	–146	–168	–382	–543	–364
Muu Eurooppa	–45	+618	+182	+1 440	+747
Eurooppa	+225	+3 769	–7 877	–1 392	–1 833
U.S.A.	+38	–5 946	–2 643	–121	–2 904
Brasilia	–95	–728	–141	+569	–100
Argentina	–70	–934	–1 079	–1 455	–1 156
Muu Amerikka	–60	–147	–763	–332	–414
Amerikka	–187	–7 755	–4 626	–1 339	–4 574
Aasia	+8	+588	+720	+326	+545
Afrikka	+177	+1 331	+1 597	+1 341	+1 423
Australia	+16	+324	+321	+390	+345
Kaikkiaan	+239	–1 743	–9 865	–674	–4 094

Neuvostoliittoon, Saksaan, Italiaan ja »muihin Euroopan maihin» oli vähän suurempi vastaavaa tuontia. Sitä vastoin Yhdysvallat ja Ranska, joiden kanssa Suomella aikaisemmin oli vientivoittoinen kauppataase, nyt myyvät meille enemmän tavaraa kuin täältä ostavat. Huomattavaa on kuitenkin, että vuoden 1947 tuonnin suuri enemmitys kaupassamme Yhdysvaltojen kanssa on — tietenkin syntyneen dollaripulan johdosta — supistunut nopeasti melkein olemattomiin vuonna 1949.

Edellä esitetyistä muutoksista saattavat toiset olla erinäisten tilapäisten seikkojen aiheuttamia ja ohimeneviä. Vertailu vuosien 1947–1949 tuonti- ja vientilukujen välillä osoittaa, että näin on asian laita joissakin tapauksissa.

Mutta tärkeimmät muutokset ovat yhteydessä toiselta puolen Suomen talouselämässä ja ulkomaisissa suhteissa tapahtuneiden muutosten kanssa, samalla kun ne toiselta puolen kuvastavat maailmantalouden rakennemuutoksia. Näin ollen ne ilmeisesti edustavat ei vain juuri tämän hetken, vaan todennäköisesti lähivuosinakin jatkuvaa ulkomaankauppamme rakennetta.

K. O. Alho:

LÄNSI-EUROOPAN TALOUDELLINEN KEHITYS TOISEN MAAILMANSODAN JÄLKEEN.

Toisen maailmansodan päättyessä kesällä 1945 oli Eurooppa pitkäaikaisen raskaan sodan runtelema ja uuvuttama. Vaikein oli voitettujen maiden asema, mutta paljon parempi ei ollut voittajienkaan tila. Aikaisemmin vauras ja kukoistava Eurooppa oli nyt köyhtynyt ja rikkinäinen. Tulevaisuuden näköalat eivät olleet valoisia, vaikka sota olikin päättynyt tavalla, jonka olisi pitänyt antaa takeet turvatusta kehityksestä. Pian kävi ilmeiseksi, ettei Eurooppa pystyisi omin voimin rakentamaan uudelleen sitä, mitä sota oli hävittänyt, eikä nousemaan ilman apua taloudellisesti jaloilleen. Taloudellinen elpyminen olisi vuorostaan välttämätön edellytys sivistykselliselle, moraalille ja poliittiselle tervehtymiselle ja voimistumiselle. Selviönä voitiin pitää myös, että ainoastaan Pohjois-Amerikan Yhdysvallat pystyivät antamaan Euroopan maille riittävää taloudellista apua, jotta Euroopalle itselleen ylivoimaiset vaikeudet voitaisiin voittaa. Tämä oivallettiin myös Yhdysvalloissa, jossa ryhdyttiin valmistelemaan suurisuuntaista Eurooppaan kohdistuvaa avustustoimintaa päämääränä Euroopan jälleenrakennustyön tukeminen ja Euroopan talouselämän elvyttäminen ja kehittäminen. Sodanjälkeisen poliittisen kehityksen vuoksi jouduttiin tämä toiminta sittemmin rajoittamaan yksinomaan Länsi-Euroopan maihin Itä-Euroopan maiden kulkiessa omaa tietään.

Seuraavassa on pyritty selvittämään Länsi-Euroopan taloudellista kehitystä toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina. Länsi-Euroopassa näinä vuosina tapahtunut taloudellinen voimistuminen on ratkaisevasti aiheutunut ns. Marshallin suunnitelman eli Euroopan Taloudellisen Elvyttämisohjelman, ERP (European Recovery Programme) toteuttamisesta. Tämän suunnitelman syntyvaiheisiin, organisaatioon ja toimintaan onkin sen vuoksi kiinnitetty erityistä huomiota. Koska on todennäköistä, että Euroopan elvyttämisohjelman toteuttaminen tulee välillisesti vaikuttamaan Suomeenkin, vaikka se ei suoranaisesti koskekaan meitä, on lopussa tarkasteltu Länsi-Euroopan maiden taloudellisen kehityksen perspektiivejä maamme kannalta katsottuna. Lähdeaineistoa tätä selvitystä varten on ensi sijassa saatu ERP:n toteuttamista ja hoitamista varten luodun organisaation omista julkaisuista sekä myös niistä lukuisista puheena olevaa suunnitelmaa käsittelevistä artikkeleista, joita täällä on ollut saatavissa.¹

¹ Lähdeaineiston keräys- ja käsittelytyössä on avustanut fil.maisteri *Helka Veili* Suomen Pankin taloustieteellisestä tutkimuslaitoksesta.

1. Euroopan elvyttämishjelman synty ja tarkoitus.

Euroopan elvyttämishjelmalla eli Marshallin suunnitelmalla on sekä taloudellinen että poliittinen tausta. Sen keskeisenä näkyvänä tarkoituksena on antaa taloudellista apua Länsi-Euroopan maitten jälleenrakennus- ja elvyttämistyön tukemiseksi ja edistämiseksi. Jo sodan loppupuolella Yhdysvalloissa varauduttiin nääntyneen ja sodassa pahasti kärsineen Euroopan taloudelliseen auttamiseen. Avustustoimenpiteet uskottiin aluksi vapaaehtoiselle järjestölle, UNRRA:lle (United Nations Relief and Rehabilitation Administration), jonka toiminta on sodan jälkeen ulottunut myös meidän maahamme. Pian kuitenkin selvisi, ettei pelkkä vapaaehtoisuuden varassa tapahtuva auttaminen riittänyt nostamaan Euroopan maita jaloilleen. Heti sodan päättymisen jälkeen monet Euroopan maat tosin toipuivat yllättävän nopeasti, mutta tätä suotuisaa kehitystä ei kestänyt kauan, sillä jo talvella 1946—1947 taloudellinen tilanne alkoi eri tahoilla vakavasti kiristyä. Teollisuustuotanto oli jatkuvasti vuoden 1938 tason alapuolella, ja maatalouden elpymistä olivat halla ja kuivuus monin paikoin pahasti estäneet. Leipäviljan tuotanto oli Euroopassa arviolta 40 % pienempi kuin ennen sotaa. Euroopan ulkopuolella olisi kylläkin ollut niitä tuotteita, joita täällä tarvittiin, mutta Euroopan maitten vienti oli riittämätön tarvittavan tuonnin rahoittamiseen. Aikaisemmin Eurooppa oli, melkeinpä voi sanoa, muun maailman tuotantolaitos. Luonteenomaista silloisille oloille oli myös, että Eurooppa käytti vain osan tuloistaan suoranaisten kulutuksen rahoittamiseen, melkoinen osa niistä sijoitettiin merentakaisiin investointeihin, ja näistä saaduilla »näkyvämmillä» tuloilla maksettiin tuntuva osa tuonnista. On arvioitu, että ennen toista maailmansotaa Euroopan eri maiden raaka-aineiden tuonnista maksettiin 30 % niillä tuloilla, joita saatiin merentakaisista sijoituksista ja muille tehdyistä palveluksista. Kahden maailmansodan jälkeen ei tätä tasapainoa enää ole olemassa.

Tilanteen muuttumista tässä suhteessa osoittaa havainnollisesti seuraava asetelma Länsi-Euroopan maitten maksutaseesta muun maailman kanssa vuosina 1938 ja 1947 (tuonnin volyyymi vuonna 1938 = 100):

	1938	1947
Tuonti muusta maailmasta.....	100	96
Rahoitettuna:		
Viennillä	70	41
Näkyvämmillä tuloilla (netto) ¹	30	-6
Kokonaistulot	100	35
Vararahastojen käyttö, lainaus, lahjat jne.	—	61

¹ Mukaan luettuna arvioidut taseet Ranskan, Beneluxin ja Portugalin siirtomaista, jotka olivat tärkeä dollarilähde vuonna 1938.

Länsi-Euroopan juoksevä vajuus vuonna 1947 oli sama kuin sen vajuus läntisen pallonpuoliskon kanssa. Sen juoksevat tulot peittivät vähemmän kuin kymmenennen osan tuonnista läntiseltä pallonpuoliskolta, kun taas sen liike-toimet maailman muiden osien kanssa olivat suurin piirtein tasapainossa.¹

Euroopan ulkopuolella tuotanto on voimakkaasti kasvanut, mm. Yhdysvalloissa pyöreän luvuin kaksinkertaiseksi ennen ensimmäistä maailmansotaa vallinneisiin oloihin verrattuna. Eurooppa sen sijaan ei toisen maailmansodan jälkeen pystynyt edes tulemaan omillaan toimeen.² Varsinkin raaka-aineisiin, mutta myös elintarvikkeisiin nähden Eurooppa oli muista maista, ensi sijassa USA:sta riippuvainen. Euroopan maiden dollarivarat eivät kuitenkaan riittäneet rahoittamaan tarpeeksi laajaa tuontia. Länsi-Euroopan maitten dollari-vajauksen ja sen kasvamisen perussyynä oli se, että niiden osuus USA:n tuonnista on vuosisadan alusta lähtien alentunut. Vuosina 1900—1913 tämä osuus oli melkein 50 % sekä 1920- ja 1930-luvuilla noin 25 %, mutta toisen maailmansodan jälkeen se oli pienentynyt noin 10 %:ksi. Vuosisadan alussa Länsi-Euroopan vienti Yhdysvaltoihin oli ollut 2 % maan bruttokansantuotosta, mutta vuonna 1947 vastaava suhdeluku oli vain vajaat 0.5 %. Voitiin oikeutetusti puhua dollarikriisistä vuoden 1947 taloudellisesta kriisistä puhuttaessa. Tilanne oli tässä suhteessa vuonna 1947 hyvinkin kriittillinen. Ranskan dollarivaranto loppui kesällä, Italian hieman myöhemmin. Englanti oli samoihin aikoihin melkein käyttänyt sodan jälkeen USA:lta saamansa 3 500 milj. dollarin luoton. Ruotsi, Tanska ja Hollanti joutuivat niin ikään dollarien puutteen takia tuntuvasti supistamaan tuontiaan dollarialueelta, jne.³

Vaikeuksien kanssa kamppailevassa Euroopassa oli ajan tunnuksena »enemmän tavaraa, maksoi mitä maksoi». Tuotantoa pyrittiin kaikin voimin kiihdyttämään, ja monesti tämä jouduttiin tietoisesti tekemään rahan arvon kustannuksella. Suoritettiin suuria investointeja, vaikka normaalia säästämistä yhteiskunnassa näitten investointien rahoittamiseksi ei esiintynytäkään. Tämä johti väistämättä ns. ylityöllisyyteen ja siihen liittyvään inflaatioon. Lisäksi vaikutti markkinatilanteeseen useimmissa maissa sodan ajoilta peräisin oleva liika ostovoima, joka kiihdytti kysyntää. Nämä tekijät yhdessä aikaansaivat tavattoman voimakkaan noususuhdanteen, jolla kuitenkin oli vahvasti inflatorinen luonne.⁴

Tämän ahdinkotilan aiheuttamat vaikeudet koskivat ensi sijassa ja suoraan Euroopan maita itseään, mutta sillä oli laajempikin kantavuus. Maail-

¹ Report on the Progress of Western European Recovery, June 1949.

² *Paul Reynaud*, What U.S. Policies Can Further Europe's Recovery? The Commercial and Financial Chronicle, N:o 4789/1949.

³ Tiedot ovat ECA:n päällikön *Paul G. Hoffmanin* Foreign Commerce Weeklyssa olleesta kirjoituksesta, josta selostus Svensk Utrikeshandeln N:o 14/1949.

⁴ Vrt. *Klaus Waris*, Maailmanmarkkinoiden nykyinen suhdannevaihe. Suomen Paperi- ja Puutavaralehti N:o 6/1949, s. 93—94.

mankauppaan ja sen elpymiseen Euroopan taloudellisella heikentymisellä sekä monilla kaupankäyntiä kahlehtivilla rajoituksilla oli ehkäisevä vaikutuksensa. Yhdysvallatkin joutuivat välittömästi kärsimään Euroopassa vallitsevan tilanteen haitallisista seurauksista tuotantonsa voimakkuudesta ja sodan jälkeenkkin jatkuneesta nousukonjunkturista huolimatta. Ulkomaankaupalla näyttää tosin numeroitten valossa olevan toisarvoinen asema sikäläisessä kansantaloudessa, sillä Yhdysvallat myyvät varsin pienen osan — keskimäärin 10 % — tuotantonsa tuloksista vuosittain ulkomaille. On kuitenkin otettava huomioon, että eräillä hyvin tärkeillä aloilla huomattava osa tuotannosta — eräissä tuotannon haaroissa aina 60 %:iin asti — työskentelee viennin varassa.¹ Tämä merkitsee sitä, että miljoonat amerikkalaiset työntekijät ja muut näillä aloilla työskentelevät ovat suuressa määrin riippuvaisia viennistä. Yhdysvallat ei myöskään ole niin riippumaton tuonnista, kuin usein kuvitellaan. Se tarvitsee ulkomailta runsaasti teetä, kahvia, banaaneja, suklaatuotteita, mausteita, nikkeliä, kromia, vanadinia, mangania jne. Ulkomaankaupalla on merkitystä sikäläiselle kansantaloudelle myös siten, että sen hoitamiseen tarvitaan kuljetusvälineitä, jotka sitovat palvelukseensa runsaasti työvoimaa. Ulkomaankauppa antaa niin ikään työtä ja ansiota sen vaatimien vakuutusten, rahoituksen ym. välttämättömien palvelusten suorittamisen kautta. Ulkomaisen tavarainvaihdon häiriintymätön kulku ja kehitys ovat näin ollen Yhdysvaltojen elintärkeitten etujen mukaisia.

Yhdysvaltojen mielenkiintoa Euroopan ja ennen muuta Länsi-Euroopan maita kohtaan oli omiaan lisäämään poliittisen jännityksen voimakas kasvamisen idän ja lännen välillä. Tästä aiheutunut maailman jakaantuminen kahteen vastakkaiseen etu- ja vaikutuspiiriin, joista itäistä johti Neuvostoliitto ja läntistä Yhdysvallat, pakotti nämä kummatkin vahvistamaan ja lujittamaan omaa vaikutusalueitaan niin hyvin sotilaallisesti, poliittisesti kuin taloudellisestikin. Tämän perusteella voitaneen pitää selvänä, että myös Marshallin suunnitelman syntyyn samoin kuin sen toimeenpanoonkin ovat vaikuttaneet vahvat poliittiset näkökohdat ja tekijät.

Varsinaisen alkusysäyksen Länsi-Euroopan maihin kohdistuneelle Yhdysvaltojen viralliselle avustus- ja elvyttämistoiminnalle antoi USA:n ulkoministerin *George C. Marshallin* kesäkuun 5. päivänä 1947 Harvardin yliopistossa

¹ *Hoffman* esittää edellä mainitussa kirjoituksessaan seuraavat USA:n kauppadepartementin tilastoihin perustuvat tiedot eri tavaroiden viennin osuudesta kotimaisesta tuotannosta vuonna 1941: puuvilla, sardiinit, hartsit, tärpätti ja parafiini 50—60 %, tupakanlehdet, booraksi, kuivatut hedelmät, pellavaöljy ja raakafosfaatti 40—50 %; riisi, rikki (muokkaamaton), kupari (puhdistettu), kimrööki, ihra ja konttoritarvikkeet 30—40 %; maanviljelyskoneet, työkalut, hedelmäsäilykkeet, maissitärkkelys, maissijauhot, bentsoli sekä paino- ja sitomokoneet 20—30 %; vehnä, puhdistettu kivennäisöljy, lääkeaineet ja elektrodit 15—20 %; asfaltti, hiiliterva- ja muut värit, lohi, teollisuuskoneet, autot, lentokoneet ja niiden osat sekä hammaslääkärin instrumentit ja tarvikkeet 10—15 %.

pitämä puhe, joka pian tuli tunnetuksi yli koko maailman. Siinä hän hahmotteli sen toiminnan ääriviivat, joka myöhemmin tuli kantamaan hänen nimeänsä. Viitattuaan Euroopan epätoivoiseen asemaan ja ulkopuolisen avun välttämättömyyteen Marshall esitti, että Yhdysvaltojen olisi autettava Euroopan kansoja ja näiden taas toisiaan. Jotta tämä toiminta saataisiin reaaliselle pohjalle ja tehokkaaksi, olisi Euroopan tuotantomahdollisuudet inventoitava, ja kansojen olisi selvitettävä itselleen, mihin ne kykenevät ja mitä ne tarvitsivat. Sen jälkeen Yhdysvallat tulisi myöntämään varoja vajauksen täyttämiseksi.¹

Ensimmäiseen konkreettiseen toimenpiteeseen näiden periaatteiden toteuttamiseksi ryhdyttiin vielä samana kesänä, kun Englannin ulkoministeri *Bevin* kutsui Ranskan ja Neuvostoliiton ulkoministerit, *Bidaultin* ja *Molotovin*, Pariisiin neuvottelemaan Marshallin esittämistä ajatuksista. Nämä neuvottelut kuitenkin haaksirikkoutuivat heinäkuun 3. päivänä 1947, kun Neuvostoliitto ei hyväksynyt kansainvälistä yhteistoimintaa Yhdysvaltojen esittämässä muodossa, vaikka se pitikin toivottavana yksityisten maiden välitöntä avustamista. Neuvostoliiton kielteinen asenne merkitsi itse asiassa kuoliniskua ajatukselle ulottaa avustustoiminta kaikkiin Euroopan maihin, itäisiinkin. Siihen konferenssiin, joka Englannin ja Ranskan aloitteesta kokoontui Pariisissa vielä samana kesänä keskustelemaan elvyttämishjelman yksityiskohdista, kutsuttiin kuitenkin mukaan kaikki Euroopan maat, Espanjaa lukuun ottamatta. Kutsun hyväksyi 16 maata, kun sen sijaan Neuvostoliitto, Puola, Romania, Unkari, Tsekkoslovakia, Jugoslavia, Albania, Bulgaria ja Suomi ilmoittivat jäävänsä kokouksesta pois. Tämä kannanotto oli omiaan syventämään idän ja lännen välistä sekä taloudellista että poliittista kuilua, ja siitä oli seurauksena Yhdysvaltojen johdolla tapahtuvan elvyttämisen ja avustustoiminnan lopullinen rajoittuminen yksinomaan Länsi-Euroopan maitten piiriin.

Pariisin konferenssin tärkeimmäksi tehtäväksi muodostui asettaa komitea laatimaan ensimmäistä, alustavaa selvitystä Länsi-Euroopan maitten taloudellisista mahdollisuuksista ja tarpeista. Tämä Euroopan Taloudellisen Yhteistoiminnan Komitea sai työnsä valmiiksi parissa kuukaudessa, ja syyskuun 22. päivänä 1947 komitean raportti, ns. Pariisin raportti, jätettiin ulkoministeri Marshallille.² Samanaikaisesti tämän komitean syntyvaiheiden kanssa ase-

¹ Report to the Economic Cooperation Administration on the First Annual Programme.

² Pariisin raportissa todettiin ensinnäkin, että Eurooppa pystyy omintakeisesti tuottamaan elintarvikkeita vain 40 % tarvittavasta määrästä. Omien ponnistusten avulla voidaan tämä tuotanto korottaa vuoden 1951 loppuun mennessä 50 %:iin. Loput on hankittava tuonnin avulla. Esim. viljaa arvioitiin tarvittavan tuoda näinä vuosina Eurooppaan 30 miljoonaa tonnia vuosittain. Tämän jälkeen raportissa esitettiin suuntaviivat elvyttämishjelman toteuttamiseksi. Ytimenä tässä suunnitelmassa olivat tuotannon tehostaminen ja lisääminen, kansainvälisen kauppavaihdon laajentaminen ja helpottaminen sekä yksityisten valtioiden talouden sisäisen tasapainon ja vakautumisen turvaaminen. Report to the ECA on the First Annual Programme.

tettiin Yhdysvalloissa useita komiteoita selvittämään sen avun yleisiä edellytyksiä ja periaatteita, jonka Yhdysvallat tulisi Euroopan maille antamaan. Näitten valmistuttua Yhdysvaltain kongressi ryhtyi elvyttämishjelmaa koskevaa lakiesitystä käsittelemään, ja huhtikuun 3. päivänä 1948 Laki ulkomaisesta avusta (Foreign Assistance Act of April 3rd, 1948) astui voimaan. Pian tämän jälkeen alkoi myös Marshallin suunnitelmaa toteuttavan keskusjärjestön toiminta Yhdysvalloissa. Samanaikaisesti lain hyväksymisen kanssa annettiin varat ensimmäistä vuotta varten järjestön käytettäväksi.

Tällä välin oli Euroopassa ryhdytty toimenpiteisiin Pariisin raportissa mainittujen asioiden yksityiskohtaisemmaksi tutkimiseksi sekä erityisen järjestön perustamiseksi käsittelemään Euroopan elvyttämiseen liittyviä probleemoja keskinäisen avun pohjalla. Tämä järjestö, jonka keskuspaikkana on Pariisi, aloitti toimintansa huhtikuun 16. päivänä 1948. Heinä—syyskuuta varten valmistettu väliaikainen ohjelma silmällä pitäen Länsi-Euroopan vientiä, tuontia, tuotantoa ja kulutusta annettiin pääjärjestölle kesäkuun 5. päivänä 1948, Marshallin Harvardissa pitämän puheen vuosipäivänä. Kesäkuussa tehtiin niin ikään Yhdysvaltain apua koskevat sopimukset Euroopan eri maiden hallitusten ja USA:n hallituksen välillä, samalla kun ryhdyttiin laatimaan eri maita varten vakinaisia vuosiohjelmaa, mitkä valmistuivat syyskuun loppupuolella. Sen jälkeen kun monista suunnitelmaan liittyvistä yksityiskohdista oli epäluokuisissa, eri tahoilla pidetyissä ja useasti hyvin vaikeissakin neuvotteluissa päästy saman vuoden syksyllä yksimielisyyteen, jätettiin Euroopan elvyttämishjelma kokonaisuudessaan lokakuun 16. päivänä 1948 Marshallin suunnitelman pääjärjestön erikoisedustajalle Euroopassa, *W. Averell Harrimanille*, jonka oli toimitettava se edelleen Yhdysvaltain hallitukselle.¹ Näin oli Marshallin suunnitelman valmistelu- ja järjestelyvaihe päättynyt, jonka jälkeen toiminta Länsi-Euroopan maitten elvyttämiseksi saattoi Yhdysvaltojen taloudellisen avun turvin täydellä voimalla alkaa.²

¹ Eri maiden laatimien ohjelmien sovittaminen yhteen kokonaisuudeksi oli erittäin vaikea tehtävä, koska jokainen maa oli laatinut ohjelmansa riippumatta muista. Yhdenmukaisuutta puuttui erityisesti Englannin ja muun Länsi-Euroopan välisessä viennissä. Englannin ohjelma perustui siihen, että ennen sotaa vallinnut vientivajaus oli neljän lähivuoden aikana muutettava vientiylijäämäksi, kun taas muut maat olivat arvioineet vientinsä Englantiin samaksi kuin ennen sotaa, mikä tekisi mahdolliseksi tuontiylijäämän dollarialueelta.

² Edellä on voitu antaa vain ylimalkainen ja tärkeimpiin tapauksiin keskittynyt luettelomainen esitys siitä sängen monivaihteisesta ja laajasta valmistelu- ja järjestelytoiminnasta, mikä tarvittiin, ennenkuin itse Marshallin suunnitelma ja sen hoitamista ja toteuttamista varten tarvittava organisaatio olivat valmiit. Yhtenä osoituksena tämän työn mittasuhteista mainittakoon, että lokakuun 16. päivään mennessä 1948, jolloin valmisteluvaihe päättyi, oli pidetty 750 eri komiteoiden ja muiden Marshall-avun toimeenpanoa valmistelevien elinten kokousta. Lähteenä on tässä kohden pääasiassa käytetty: Report to the Economic Cooperation Administration on the First Annual Programme.

2. Euroopan elvyttämishjelman organisaatio.

Euroopan elvyttämishjelman toteuttamista ja Yhdysvaltojen Länsi-Euroopan maille myöntämän avun käytännöllistä hoitamista varten luodun erityisen organisaation korkeimpana johtoelimenä toimii Washingtonissa Yhdysvaltojen hallituksen virastona Taloudellisen Yhteistoiminnan Hallinto, ECA (Economic Cooperation Administration). Sen johtajalla, jona on alusta lähtien ollut *Paul G. Hoffman*, on Yhdysvaltojen hallituksessa ministerin virka-asema, ja hän on toiminnastaan vastuussa presidentille, kuten hallituksen muutkin jäsenet. Erityisesti ulkoministerin kanssa hän on jatkuvassa kiinteässä kosketuksessa kaikissa Yhdysvaltojen myöntämän avun toteuttamista ja organisoimista koskevilla kysymyksillä. Huolimatta toiminnan laajuudesta ECA tulee toimeen melko pienellä henkilökunnalla, koska se pyrkii käyttämään suuressa määrin avukseen muiden virastojen palveluksia. Keskushallintoon on liitetty, paitsi välttämätöntä henkilökuntaa juoksevien asioiden hoitamista varten, kaksi vakinaista elintä: 1. 12-jäseninen johtokunta, Public Advisory Board, joka on perustettu neuvoa-antavaksi elimeksi yleisissä kysymyksissä, sekä 2. 10-jäseninen Yhdistetty Ulkomaisen Taloudellisen Yhteistoiminnan Komitea (Joint Committee on Foreign Economic Cooperation), jonka tehtävänä on seurata kiinteästi Euroopan elvyttämishjelman toteuttamista ja tiedoittaa siitä Yhdysvaltojen kongressille.

Marshallin suunnitelmaan liittyneiden Länsi-Euroopan maiden elvyttämishjelman toteuttamista hoitava hallintoelin — Euroopan Taloudellisen Yhteistoiminnan Järjestö, OEEC (Organisation for European Economic Cooperation) — on Pariisissa. Suoranaista yhteyttä Washingtonissa olevaan keskushallintoon välittää Pariisissa oleva ECA:n erikoisedustaja, jolla on suurlähettilään arvo. Edustajana on alusta lähtien ollut W. Averell Harriman, USA:n entinen kauppaministeri. Hän on samalla akreditoitu kaikissa niissä 16 maassa, jotka ovat liittyneet Euroopan elvyttämisuunnitelmaan. Näissä maissa on USA:n lähetystöjen kanssa yhteistoiminnassa työskentelevää teknillistä henkilökuntaa Euroopan elvyttämishjelman tarkkailua ja valvontaa varten. Nämä ryhmät ovat suoraan ECA:n alaisia. OEEC:n elimet ovat: 1. Neuvosto, jossa kaikki 16 maata ovat edustettuina tasavertaisesti, 2. Toimeenpaneva valiokunta, johon kuuluu 7 Neuvoston valitsemaa jäsentä, 3. Pääsihteeristö sekä 4. Teknilliset komiteat, joita on kaikkiaan 21.

Organisaation tarkoituksena on huolehtia ensinnäkin Euroopan elvyttämishjelman toteuttamisesta niitten periaatteiden ja suuntaviivojen mukaisesti, jotka Marshallin suunnitelmaa luotaessa on vahvistettu, sekä sen taloudellisen tuen avulla, mitä Yhdysvallat asettaa organisaation käytettäväksi. Toiseksi keskushallinto ja viime kädessä Yhdysvaltojen hallitus haluavat organisaation avulla valvoa ja tarkkailla, miten eri maat käyttävät saamansa avun ja menetellevätkö ne keskushallinnon antamien ohjeiden ja tehtyjen sopimusten mu-

kaisesti. USA tahtoo saada myös takeet siitä, ettei sen omia etuja syrjäytetä Euroopan elvyttämisohjelmaa toteutettaessa, ja sen vuoksi se edustajiensa välityksellä valvoo ja ohjailee sitä jättiläismäistä toimintaa, mikä sen käytettäväksi asettamien dollarien avulla Euroopassa tapahtuu. Eräistä tavaroista, joita Yhdysvallat toimittaa Länsi-Euroopan maille, on puutetta myös USA:ssa. Varsinkin koneista sekä raudasta ja teräksestä luopuminen Euroopan hyväksi merkitsee uhrausta Yhdysvaltojen taholta. Amerikka haluaa tämän johdosta huolehtia siitä, että nämä tavarat todella tulevat sinne, missä niistä on suurin mahdollinen hyöty ja että ne todella käytetään tarkoituksenmukaisimmalla tavalla Euroopan elvyttämistoiminnan hyväksi. Koska USA ei voi luovuttaa mm. juuri edellä mainittuja elintärkeitä raaka-aineita ja tarvikkeita siinä määrin kuin Euroopan maat haluaisivat ja kun viimeksi mainittujen kesken on kilpailua niistä, OEEC Pariisissa laatii ehdotuksen eri tuotteiden jakeluohjelmaksi ja antaa sen sitten ECA:n pääedustajalle, suurlähettiläs Harrimannille. Liitettyään ehdotukseen oman lausuntonsa hän lähettää asiakirjat ECA:lle, joka asian lopullisesti ratkaisee ottaen tällöin luonnollisesti huomioon Yhdysvaltojen edut.

Ainakin teoreettisesti on olemassa sellainenkin mahdollisuus, että Euroopan elvyttämisohjelman toteuttaminen saattaisi johtaa Euroopan maitten Yhdysvaltoihin suuntautuvan viennin vähenemiseen aloilla, joitten jatkuminen on USA:lle elintärkeitä. Sen tähden Yhdysvallat on halunnut turvata itselleen tietyn etuoikeuden määrättyjen tavaroitten ostamiseen ennen muita niistä maista, jotka kuuluvat Marshall-avun piiriin. Samanlaista etuoikeutta sovelletaan myös amerikkalaisiin varustamoihin nähden Marshall-apuun kuuluvien tavaroitten kuljetuksissa yli meren. Näistä kahdesta viimeksi mainitusta seikasta on sovittu niissä bilateraalisisissa sopimuksissa, jotka Yhdysvaltojen hallitus on solminut kunkin avusta osalliseksi tulevan maan kanssa. Näittenkin asioitten hoitaminen ja tarkkailu antavat silti työtä myös ECA:n ja OEEC:n organisaatioille.¹

3. Avun luonne ja jakautuminen eri maitten kesken sekä Euroopan sisäinen maksujärjestelmä.

Marshallin suunnitelman käytännöllinen toteuttaminen alkoi heinäkuussa 1948. Heinäkuun alkupäivinä ECA saattoi myös ilmoittaa, että Yhdysvallat oli myöntänyt Euroopan elvyttämisohjelmaa varten ensimmäisenä toimintavuonna 4 875 miljoonaa dollaria. Alkuperäisten ohjelmien edellyttämä määrä olisi ollut 5 300 miljoonaa dollaria, mutta näin paljon varoja USA ei katsonut voivansa varata tähän tarkoitukseen. Kun tieto avun lopullisesta suuruudesta

¹ Report to the Economic Cooperation Administration on the First Annual Programme.

oli saatu, asetettiin 4-henkinen komitea suunnittelemaan summan jakamista eri maitten kesken. Tälle neljän miehen komitealle ECA:n neuvosto antoi ohjeiksi seuraavat periaatteet, jotta avun jakaminen tapahtuisi tarkoituksenmukaisesti ja tasapuolisesti:

a) Elintarvikkeiden sekä valmiiden ja puolivalmiiden kulutushyödykkeiden kulutustaso ei saisi missään maassa nousta korkeammalle kuin mitä se oli ollut vuonna 1947, jos siitä olisi seurauksena Euroopan elvyttämisohjelmaa varten varattujen dollarien väheneminen. Poikkeuksen tästä saisivat muodostaa kuitenkin ne maat, missä tuotannon ja työllisyyden lisääminen tai muut vaikeudet välttämättä vaatisivat korkeampaa tasoa.

b) Raaka-aineita ei pitäisi tuoda dollarialueelta muuta kuin juuri niin paljon, että tämä tuonti riittää ylläpitämään tuotannon ja työllisyyden nykyisen asteen OEEC:n jäsenmaissa.

c) Siellä, missä vuoden 1947 kulutustasoa ei pystytä ylläpitämään tai voida tyydyttää b-kohdassa mainittuja vaatimuksia, on maan erikoisasema otettava huomioon.

d) Ohjelmat on laadittava silmällä pitäen Euroopan sisäisen kaupankäynnin kehitystä terveellä pohjalla, ja erityisesti on taattava se, ettei dollari-alueelta oteta tavaroita, joita on saatavissa dollarialueen ulkopuolelta.

e) Yleiseltä kannalta katsoen pääomahyödykkeiden tuontia on pyrittävä edistämään. Tuonnin arvojärjestystä harkittaessa on otettava huomioon, mikä vaikutus tuontitavaroiden käytöllä tulee olemaan dollarien säästöä tai hankkimista edistävien tavaroiden tuotantoon.

f) Sellaisia teollisuuksia varten, joiden tuotanto edistää dollarien säästöä tai hankkimista, on raaka-aineita tuotava niin runsaasti, että näillä aloilla kyetään käyttämään hyväksi koko olemassa oleva tuotantokapasiteetti.

Neljän miehen komitea työskenteli näitten ohjeitten pohjalla neuvotellen myös eri jäsenmaiden edustajien kanssa sekä pyysi niiltä eräitä lisätietoja. Komitea esitti raporttinsa ja ehdotuksensa jaon suorittamisesta ECA:lle elokuun 12. päivänä 1948. Ehdotusta ei sellaisenaan hyväksytty, vaan siihen tehtiin eräitä muutoksia sekä otettiin tällöin huomioon myös niitä toivomuksia, joita jäsenvaltioiden taholta esitettiin. Lopullisesti dollariavun jako vahvistettiin lokakuun 16. päivänä 1948 pidetyssä kokouksessa. Käytettävissä olevat 4 875 miljoonaa dollaria päätettiin jakaa 16 jäsenmaan kesken seuraavasti:

	Milj. doll.
Itävalta	217
Belgian ja Luxemburgin taloudellinen liitto	250
Tanska	110
Ranska	989
Kreikka	146
Irlanti	79

	Milj. doll.
Islanti	11
Italia	601
Alankomaat	496 ¹
Norja	84
Iso-Britannia	1 263
Ruotsi	47
Trieste	18
Turkki	50
Saksan kaksoisvyöhyke (Engl.amerikkal. vyöhyke) ..	414
Saksan ranskal. vyöhyke	100
	<hr/>
	4 875

Sveitsi ja Portugali, jotka luetaan Länsi-Euroopan maihin ja jotka ovat liittyneet Marshallin suunnitelmaan, eivät kuitenkaan saaneet dollareita, koska ne tulivat toimeen ilman dollariapua.

Kuuluisassa Harvardin puheessaan ulkoministeri Marshall oli Euroopan elvyttämishjelman erääksi johtajatuokseksi esittänyt, että Euroopan kansojen oli myös autettava toisiansa eikä siis toimittava vain erillisinä muista välittämättä. Tällaista kaksipuolista toimintaa hän piti välttämättömänä edellytyksenä Euroopan elvyttämistoiminnan onnistumiselle. Tässä mielessä ryhdyttiin muun toiminnan yhteydessä ottamaan selvää niistä vaikeuksista, jotka olivat Euroopan maitten välisen kaupankäynnin esteenä, sekä valmistamaan suunnitelmaa niiden poistamiseksi. Euroopan sisäinen kaupankäyntihän oli suuresti kärsinyt sodasta ja sen jälkiseurauksista. Ennen toista maailmansotaa Euroopan mantereen eri maitten välinen kauppa oli yli puolet niiden koko yhteenlasketusta ulkomaankaupasta, mutta vuoteen 1947 mennessä tämä osuus oli alentunut runsaaseen kolmannekseen kokonaiskaupasta. Euroopan sisäisen kaupankäynnin supistumista osoitti myös se, että kun vuonna 1947 merentakaisista maista tapahtuneen tuonnin volyyymi oli suunnilleen yhtä suuri kuin vuonna 1938, niin tuonti eurooppalaisista maista oli tuskin enempää kuin puolet vuoden 1938 vastaavasta tuonnista. Osaksi tämä ilmiö johtui siitä, että vuonna 1947 Saksa oli poissa laskelmista, mutta pääasiallisesti Euroopan sisäisen kaupankäynnin heikentyminen oli muitten syitten aiheuttama. Monet Euroopan maat olivat ostaneet enemmän kuin pystyivät myymään tai myyneet enemmän kuin pystyivät ostamaan sekä ajautuneet tällä tavoin hyvin vaikeaan velallis- tai velkoja-asemaan. Harvat näistä maista omasivat riittävästi kultaa tai dollareita kyetäkseen rahoittamaan kaupankäynnissä syntyneet vajaukset. Seurauksena tästä oli kaupankäynnin väheneminen näitten maitten kesken. Euroopan sisäistä kauppaa oli suuresti jarruttanut kaupan bilateraalin luonne, mihin oli lähinnä 1930-luvulla tapahtuneitten virtausten johdosta jouduttu.

¹ Tähän määrään sisältyy myös 84 milj. dollaria Alankomaitten Itä-Intialle.

Sodan päättymisen jälkeen solmitut kaupp- ja maksusopimukset useitten maitten välillä olivat jossain määrin avanneet sodan aikana tukkeutuneita kaupan kanavia, mutta eivät läheskään riittävästi. Niiden ponnistusten epäonnistuminen, joiden tarkoituksena oli tehdä punnasta sellainen valuutta, jota voitaisiin vaihtaa muiksi valuutoiksi, osoitti kouriintuntuvasti, että taloudellisen tasapainon puute oli silloisissa oloissa liian suuri sekä Euroopassa että Euroopan ja muun maailman välillä, jotta voitaisiin saada syntymään kansainvälinen maksujärjestelmä. Todella merkittävien tulosten saavuttamiseksi tarvittiin siihenastista tehokkaampia toimenpiteitä. Ensimmäinen askel tähän suuntaan oli marraskuun 18. päivänä 1947 Belgian, Luxemburgin, Ranskan, Italian ja Alankomaiden välillä tehty multilateraalinen kompensaatiosopimus, johon myöhemmin liittyi eräitä muitakin maita joko vakinaisina tai tilapäisinä jäseninä. Laajempaa kantavuutta pyrkimykset Euroopan sisäisen kaupan elvyttämiseksi saavuttivat sen jälkeen, kun niitä ryhdyttiin toteuttamaan Euroopan elvyttämisohjelman valmistelu- ja organisaatiotyön yhteydessä.

Suunnilleen samoihin aikoihin kuin ECA asetti ns. neljän miehen komitean laatimaan ehdotusta Yhdysvaltojen myöntämien avustusvarojen jaosta eri maitten kesken, perustettiin ns. viiden miehen komitea valmistelemaan ehdotusta Länsi-Euroopan maitten sisäiseksi maksujärjestelmäksi. Komitean ehdotus joutui järjestön hallintoelinten käsiteltäväksi rinnan neljän miehen komitean raportin kanssa ja hyväksyttiin eräitten muutosten ja lisäysten jälkeen lokakuun 16. päivänä 1948. Tällöin voimaanastunut Euroopan sisäinen maksujärjestelmä oli tarkoitettu ensimmäistä toimintavuotta varten, jonka jälkeen toimitettaisiin uusi tarkistus jäsenmaitten välisissä maksusuhteissa ja niiden pohjalla määrättäisiin eri maille uudet käyttöoikeudet. Pääperiaate tässä maksujärjestelmässä oli, että velkojamaat saisivat dollariapua, mikä vastaisi niiden arvioitua ylijäämää Euroopassa sillä ehdolla, että ne antaisivat omaa valuuttaansa tuon ylijäämän verran niistä varoista, jotka on sijoitettu erityiseen dollari-avun vastarahastoon. Velallismaille taas myönnettäisiin käyttöoikeuksia sopivassa valuutassa niitten vajausten edellyttämät määrät. Käytännössä olevat sopimukset eri maitten välillä pysyisivät edelleen voimassa. Uusi maksujärjestelmä tulisi muodostamaan jo olemassa olevien kaupp- ja maksusopimusten yläpuolella olevan rakenteen. Sen avulla on tarkoitus toimeenpanna suorituksia kompensatiojärjestelmän mukaan, ja nämä suoritukset hoitaa Kansainvälinen Järjestelypankki (Bank for International Settlements) Baselissa. Tämän kompensatiojärjestelmän avulla velallismaat voivat kattaa vajauksensa velkojamaiden kanssa. Siitä huolimatta, että suoritukset tapahtuvatkin pääasiassa bilateraalisella pohjalla, suunnitelma edellyttää myös varsin laajaa multilateralismia tarkoitukseen varattujen varojen käytössä.

☒ Euroopan sisäisen maksujärjestelmän edellyttämät kompensatiot suoritetaan kahdella tavalla. Ensimmäisessä tapauksessa Bank for International Settlements toteaa kuukausivajaukset jokaisen jäsenmaaparin välillä. Näitä

vajauksia pienennetään sitten turvautumalla niihin varoihin, jotka jo ovat velallisen käytettävissä velkojamaan valuutassa. Siten pankki saa selville vajauksen peittämiseen tarvittavien käyttöoikeuksien määrän ja antaa varojen siirtämismääräykset. Siinä tapauksessa, ettei käytettävissä olevien käyttöoikeuksien koko määrää ole käytetty, pankki voi siirtää käyttöoikeuden jollekin toiselle maalle sen vajauksen täyttämiseksi, mikä tällä maalla on jonkin kolmannen maan kanssa edellyttäen, että viimeksi mainittu maa on sen maan velallinen, joka on käyttöoikeuden myöntänyt. Nämä toimenpiteet pankki voi määrätä suoritettaviksi automaattisesti kääntymättä kyseessä olevien maiden puoleen. Toisen tavan muodostaa sellainen kompensatio, jossa esiintyy lisäys yhden maan saatavassa toisesta maasta ja saman maan saatavan vähennys kolmannesta maasta. Toimenpiteet, joihin mainittu pankki tällaisessa tapauksessa ryhtyy, eivät ole mahdollisia ilman asianomaisten maiden suostumusta.

Seuraava taulukko osoittaa yksityisten maiden bruttokäyttöoikeudet Euroopan sisäisen maksujärjestelmän puitteissa ensimmäistä toimintavuotta varten (milj. dollaria):

	Luovutetut käyttö- oikeudet	Saadut käyttö- oikeudet	Käyttöoikeu- sien nettotulot (+) tai netto- menot (-)
Itävalta	3.1	66.6	+63.5
Belgia-Luxemburg	218.5	11.0	-207.5
Tanska	5.1	11.9	+6.8
Ranska	9.7	333.0	+323.3
Kreikka	—	66.8	+66.8
Italia	47.3	27.0	-20.3
Alankomaat	11.3	83.0	+71.7
Norja	16.5	48.3	+31.8
Ruotsi	34.8	9.8	-25.0
Turkki	28.5	8.8	-19.7
Englanti	312.0	30.0	-282.0
Saksan engl.-amerikkal. vyöhyke	108.8	98.6	-10.2
Saksan ranskalainen vyöhyke	14.8	15.6	+0.8
	<hr/> 810.4	<hr/> 810.4	<hr/> ±564.7

Tämä Euroopan sisäinen maksujärjestelmä niveltyy elimellisesti muuhun Euroopan elvyttämistoimintaan, josta se samaten kuin itse Marshallin suunnitelmastakin muodostaa olennaisen osan. Vasta silloin, kun otetaan samanaikaisesti tarkasteltavaksi sekä Euroopan maille suoraan annettu apu että niiden sisäinen maksujärjestelmä, saadaan kokonaiskäsitys siitä, miten Euroopan elvyttämishjelman toteuttaminen käytännössä todella tapahtuu. Tämän seikan valaisemiseksi on vielä laadittu seuraava yhdistelmä Euroopan maille annetuista suoranaisista avustuksista sekä Euroopan sisäisen maksujärjestelmän käyttöoikeuksien nettotuloista ja -menoista (milj. dollaria):

	Suoranaista avustusta	Käyttöoikeuk- sien nettotulot (+) tai netto- menot (-)	Nettoavustus
Itävalta.....	217.0	+63.5	280.5
Belgia-Luxemburg	250.0	-207.5	42.5
Tanska	110.0	+6.8	116.8
Ranska	989.0	+323.3	1 312.3
Kreikka.....	146.0	+66.8	212.8
Italia	601.0	-20.3	580.7
Alankomaat	496.0	+71.7	567.7
Norja	84.0	+31.8	115.8
Ruotsi	47.0	-25.0	22.0
Turkki	50.0	-19.7	30.3
Englanti	1 263.0	-282.0	981.0
Saksan engl.-amerikkalainen vyöhyke .	414.0	-10.2	403.8
Saksan ranskalainen vyöhyke	100.0	+0.8	100.8
Irlanti	79.0	—	79.0
Trieste	18.0	—	18.0
Islanti	11.0	—	11.0
	4 875.0	±564.7	4 875.0

Sen seikan valaisemiseksi, miten järjestelmä toimii käytännössä, lienee syytä esittää konkreettinen tapaus. Tarkasteltakoon esimerkiksi Ruotsia. Ruotsi saa suoranaista avustuksena 47.0 milj. dollarin luoton, josta se Euroopan sisäisen maksujärjestelmän puitteissa luovuttaa omassa valuutassaan, siis kruunuissa, 25 milj. dollaria, joten sen nettovelaksi jää 22 milj. dollaria, minkä Ruotsi joutuu aikanaan maksamaan takaisin. Lisäksi Ruotsin hyväksi on myönnetty käyttöoikeuksia 9.8 milj. dollarin arvosta, mistä Belgia antaa 6 milj., Tanska 3 milj., Itävalta 0.7 milj. ja Italia 0.1 milj. dollaria, kukin omassa valuutassaan. Muitten sopimuspuolten hyväksi Ruotsi on myöntänyt käyttöoikeuksia 34.8 milj. dollarin arvosta ja niistä saa Norja 21.8 milj., Saksan engl.-amerikkalainen vyöhyke ja Kreikka kumpikin noin 5 milj., Alankomaat 2 sekä Turkki 0.8 milj. dollaria. Ne 21.8 milj. dollaria — ottaaksemme vielä yhden käytännöllisen esimerkin — jotka Norja saa Ruotsilta kruunuissa, vastaavat sitä summaa, minkä Norja on Ruotsille velkaa Ruotsissa sille rakennetuista laivoista ja minkä hinnan Norja tällä tavoin suorittaa. Norjan saamaan suoranaiseen avustukseen on sisällytetty myös tuo summa, mutta Norjan ei tarvitse näitä dollareitaan käyttää velkansa suorittamiseen Ruotsille, vaan Ruotsin Norjan käytettäväksi asettamia kruunuja. Tällä tavoin on saatu aikaan kauppavaihdollinen tasoittuminen näiden kahden jäsenvaltion välillä, mikä on omiaan edistämään kaupallista kanssakäymistä ja sen edellytyksiä näiden maiden välillä. Ruotsin hyväksi tulee näin ollen koko 47 milj. dollarin määrä, mikä sille on myönnetty Marshall-apua, mutta arvokkain osa tästä on 22 milj. dollaria, jotka jäävät sen välittömään käyttöön. Samojen periaat-

teiden mukaisesti menetelläni muittenkin maitten kohdalla, ja näin on ollut pyrkimyksenä taata yli 800 milj. dollarin arvoinen kauppavaihto Euroopan maitten kesken sen kauppavaihdon lisäksi, minkä suoranaiset avustukset saavat aikaan Euroopan ja läntisen pallonpuoliskon välillä.¹

ECA ei ole mikään tukkuliike, joka ostaisi tavaroita ja lähettäisi ne Eurooppaan, vaan se on pikemminkin valtava kansainvälinen pankki, joka asettaa tietyn määrän dollareita käytettäväksi, jotta kansainvälinen kauppa kulkisi normaaleja teitään ja jotta sotien näännyttämä Eurooppa saataisiin taloudellisesti elpymään. Ne dollarit, jotka Yhdysvallat on varannut tähän tarkoitukseen, annetaan osittain lahjaksi, osittain lainaksi seuraavien periaatteiden mukaisesti: 1. Ne maat, jotka eivät pysty hankintojaan maksamaan, saavat dollarit lahjaksi. 2. Maat, jotka eivät pysty heti maksamaan hankintojaan, mutta kylläkin myöhemmin, saavat dollarit luottona. 3. Maat, jotka jo ovat maksukykyisiä, eivät saa lainoja eivätkä lahjoja, mutta niillekin varataan mahdollisuus saada kipeästi tarvitsemiaan hyödykkeitä.

Marshallin suunnitelman toteuttamiseksi varattujen dollarien käytöstä erilaisten tavaroiden hankkimiseksi on annettu tarkat, yksityiskohtaiset ohjeet kutakin maata varten erikseen, joten jäsenmaitten kädet ovat melkoisessa määrin sidottuja siihen, minkälaisia tavaroita ne niiden käytettäväksi asetetuilla dollareilla saavat hankkia. Noudatettaviksi ohjeiksi tätä jakoa silmällä pitäen on vahvistettu seuraavat yleiset periaatteet ja tavoitteet:

a) Tasapainon palauttaminen maksutaseissa erityisesti läntisen pallonpuoliskon kanssa vähentämällä riippuvaisuutta siitä hankintalähteenä ja pyrkimällä saattamaan viennin avulla valtamarentakaiset tulot niin suuriksi, että ne peittävät valtamarentakaiset menot.

b) Tuotannon lisääminen niissä tavaroissa, jotka eniten myötävaikuttavat pitkän ajan tavoitteiden saavuttamiseksi, ja tuotantotehon lisääminen näillä teollisuudenaloilla.

c) Kaikkien käytettävissä olevien varojen paras mahdollinen jako kulutuksen, investoinnin ja viennin kesken niin, että tarpeellinen nettoinvestoinnin taso saavutetaan, vientiä ylläpidetään ja kulutus saavuttaa tason, joka on riittävä kannattamaan tuotantoponnistuksia ja, missä se on mahdollista, aikaansaamaan yllykettä tuotannon kasvuun.

d) Niukkojen tarvikkeiden jatkuva rajoittaminen siihen, mikä parhaiten edistää Euroopan jälleenrakentamista.

e) Tuotantovoimien mahdollisimman tehokas käyttö itse jäsenmaiden taholta.

Marshallin suunnitelma rakentui alusta lähtien sille periaatteelle, että Yhdysvaltojen dollariapu tulisi vuosi vuodelta vähenemään. Yhdysvallat eivät näet katsoneet voivansa myöntää jatkuvasti yhtä suurta summaa kuin ensimmäistä

¹ Report to the Economic Cooperation Administration on the First Annual Programme.

vuotta varten, ja sitä paitsi laskettiin Euroopan vähitellen pääsevän jaloilleen ja saavan tuotantokoneistonsa kuntoon ja talouselämänsä tasapainoon. Toista toimintavuotta 1949/50 varten Yhdysvallat näin ollen myönsi pyöreästi 1 miljardia dollaria vähemmän kuin ensimmäisenä vuonna eli kaikkiaan 3 776.8 milj. dollaria. Yhdistämällä Länsi-Euroopan maille annetut suoranaiset avustukset sekä Euroopan sisäisen maksujärjestelmän edellyttämät jäsenvaltioitten hyväksi annettavien käyttöoikeuksien nettotulot ja -menot, saadaan alla oleva asetelma Marshall-avun jakaantumisesta eri jäsenmaitten kesken toisena toimintavuonna (milj. dollaria):

	Suoranaista avustusta	Käyttöoikeuk- sien nettotulot (+) tai netto- menot (-)	Nettoavustus
Itävalta.....	174.1	+83.1	257.2
Belgia-Luxemburg	312.8	-400.0	-87.2
Tanska	91.0	+15.0	106.0
Ranska	704.0	+223.6	927.6
Kreikka.....	163.5	+104.3	267.8
Italia	407.0	-25.4	381.6
Alankomaat	309.2	+136.2	445.4
Norja	94.0	+71.8	165.8
Ruotsi	48.0	-45.0	3.0
Turkki	61.7	+45.5	107.2
Englanti	962.0	-69.0	893.0
Länsi-Saksa	348.2	-164.1	184.1
Irlanti	47.0	—	47.0
Trieste	14.0	—	14.0
Islanti	7.3	—	7.3
Portugali	33.0	+24.0	57.0
	<u>3 776.8</u>	<u>±703.5</u>	<u>3 776.8</u>

Asetelmia vertailtaessa huomataan, että kokonaisavustuksen alentuessa yksityisten maiden avustukset eivät vähentyneet samassa suhteessa, vaan vaihtelevasti kunkin maan asemasta ja tarpeista riippuen. Onpa kolmen maan, Kreikan, Norjan ja Turkin nettoavustuksia lisättykin edellisestä vuodesta. Portugali, joka ensimmäisenä toimintavuotena ei saanut minkäänlaista avustusta, on nyt saanut sekä suoranaista avustusta että päässyt osalliseksi sen hyväksi myönnettyistä käyttöoikeuksista. Euroopan sisäisestä maksujärjestelmästä voidaan vielä panna merkille, että toisen toimintavuoden aikana oli ilmeisesti hallitsevana pyrkimyksenä jäsenmaiden keskeisen kaupan laajentaminen ja vilkastuttaminen, mikä selviää mm. käyttöoikeuksien määrää ja jakaantumista koskevan tarkastelun perusteella. Muuten Euroopan sisäinen maksujärjestelmä samoin kuin Marshallin suunnitelman toimeenpano yleensäkin sujui pääasiallisesti samojen perusteiden mukaisesti kuin jo ensimmäisenä toimintavuonna.

Keväällä 1950 laadittiin OEEC:n ja ECA:n piirissä ehdotus Marshallin avun kokonaismäärästä ja jakaantumisesta eri jäsenmaitten kesken kolmantena vuonna. Kun ehdotusta ei vielä tätä kirjoitettaessa ole vahvistettu, ei liene paikallaan selostaa sitä tarkemmin. Todettakoon vain, että ehdotus kokonaismääräksi vuotta 1950/51 varten päätyi 2 925 milj. dollariin, siis hieman yli 850 milj. dollaria pienempään määrään kuin edellistä vuotta varten oli varattu.¹

Eräs uusi toimenpide, johon ECA:n aloitteesta toisena toimintavuonna ryhdyttiin Euroopan sisäisen kaupankäynnin edistämistarkoituksessa, oli ns. vapaalistojen käytäntöönottaminen. Tämä merkitsi sitä, että kaikki ERP:n jäsenmaat sitoutuivat vapauttamaan 50 % siitä tuonnista, mikä tapahtui jäsenmaitten taholta, kaikista aikaisemmin noudatetuista tuontirajoituksista. Tämä toimenpide herätti aluksi jonkin verran levottomuutta niissä maissa, jotka eivät kuulu Marshallin sopimuksen piiriin, sekä epäilyjä myös itse ERP:n jäsenmaissa, mutta myöhemmin käsitykset ovat muuttuneet positiiviseen suuntaan. Varsin yleisesti katsotaan, että tämä toimenpide edistää kansainvälistä tavarainvaihtoa ja eri maitten välisiä kaupallisia ja maksullisia suhteita. ECA:n piirissä katsotaan kuitenkin, ettei tämä toimenpide ole vielä riittävä, vaan että tavoitteeksi on asetettava kaupan täydellinen vapauttaminen kaikista sitä kahlehtivista rajoituksista mahdollisimman pian. Niinpä ECA onkin kehoittanut jäsenmaitaan vapauttamaan niitten välisen kaupan kokonaan vuoden 1950 loppuun mennessä. Samalla ECA teki ehdotuksen »Euroopan Maksuliiton» (Euroopan Payments Union) perustamisesta. Ehdotuksen mukaan tulisi Maksuliitto perustamaan rahaston. Siihen ECA siirtäisi alkupääomaksi »vapaita dollareita», jotka pidätettäisiin jäsenmaille myönnettyistä avustuksista. Jäsenmaitten väliset maksut suoritettaisiin Maksuliiton välityksellä, osaksi kullassa tai dollareissa, osaksi luottoina.

Toistaiseksi on kysymys Maksuliiton perustamisesta kuitenkin avoimena lähinnä sen vuoksi, että Englanti on siihen nähden epäröivällä kannalla. Myös eräitten muitten jäsenvaltioiden taholta on esitetty käsitys, että ECA kiirehtii liiaksi pyrkiessään kaupan täydelliseen vapauttamiseen jo vuoden 1950 aikana. Niinpä Ranskan taholta on ehdotettu toistaiseksi tyydyttäväksi siihen, että vapaalistajärjestelmää väljennettäisiin nostamalla vapaan tuonnin prosenttiluku 50:stä 60:ksi heinäkuun 1. päivään 1950 mennessä ja 75 %:ksi vuoden loppuun mennessä. Englannin kanta lienee lähellä Ranskan ehdotusta, kun sen sijaan eräät muut maat pitävät näitä korotuksia liian suurina. Näitten vastaväitteiden ja epäilyjen johdosta onkin koko kysymyksen ratkaisu lykkääntynyt ja ehdotus Euroopan Maksuliitoksi ja toimenpiteet kaupan vapauttamiseksi siirretty asiantuntijain edelleen valmisteltaviksi.²

¹ Ökonomisk Revy Nr. 9/1949, s. 7. — B.I.S. Nr. 51/1950.

² John H. Williams, The Marshall Plan Halfway. Foreign Affairs, April 1950, s. 3—16. Kesällä 1950 erimielisyydet kuitenkin voitettiin ja sopimus »Euroopan maksuliitosta» tehtiin 6. päivänä heinäkuuta 1950, jolloin 18 OEEC:n jäsentä allekirjoitti maksuliiton perustamista koskevan asiakirjan.

4. Euroopan elvyttämishjelman toteuttamisen vaikutukset eri maissa.

Euroopan elvyttämishjelman eli Marshallin suunnitelman vaikutusten toteuttaminen Länsi-Euroopassa ja sen eri maissa on tässä vaiheessa sikäli ennenaikaista, että ohjelman toteuttaminen on vielä kesken. Siitä huolimatta voidaan panna merkille eräitä konkreettisia tuloksia Länsi-Euroopan maissa suoritetusta taloudellisesta jälleenrakennus- ja elvyttämistoiminnasta. Vaikeata on tosin ainakin ulkopuolisen tarkkailijan päätellä, kuinka paljon niistä myönteisistä saavutuksista, joita eri tahoilla voidaan osoittaa viime vuosina saavutetun, on Yhdysvaltojen antaman dollariavun ansiota, koska se ei varmastikaan ole ollut ainoa positiiviseen suuntaan vaikuttanut tekijä. Kuitenkin voitaneen katsoa, että Marshallin suunnitelman Euroopan maille tuoma apu on ollut ratkaisevaa laatua ja vaikuttanut mitä tehokkaimmin siihen suotuisaan kehitykseen, mitä monilla tahoilla on tapahtunut vuodesta 1947 lähtien. Sen lisäksi, että käsityksen saaminen tähänastisen toiminnan konkreettisista tuloksista on tärkeätä maamme kannalta katsottuna, on mielenkiintoista perehtyä myös niihin suunnitelmiin, joita eri maitten osalta on tehty talouselämän kehittämiseksi.

Kesäkuussa 1949 OEEC julkaisi raportin ensimmäisen toimintavuoden työskentelystä sekä sinä aikana tapahtuneista edistysaskeleista. Länsi-Euroopan teollisuustuotanto oli vuoden 1948 loppuun mennessä kohonnut jo samalle tasolle kuin vuonna 1938, mikä merkitsi teollisuuden tuotantovolyymin nousua kaksinkertaiseksi siitä, mitä se oli ollut sodan päättyessä. Vuonna 1946 oli teollisuustuotanto henkeä kohden (lukuun ottamatta Länsi-Saksaa) noin 90 % vuoden 1938 tuotannosta, vuonna 1947 95 % ja vuonna 1948 hieman yli 100 %. Vuoden 1949 ensimmäisellä neljänneksellä teollisuustuotanto oli useimmissa »pohjoisissa» maissa — Skandinaviassa, Benelux-maissa, Englannissa ja Irlannissa — samoin kuin Ranskassakin saavuttanut tason, joka oli jopa 20—50 % korkeampi kuin vuonna 1938, vieläpä useimmissa näistä maista korkeampi kuin milloinkaan aikaisemmin. Belgiassa teollisuustuotanto oli suunnilleen samalla tasolla kuin huippuvuonna 1937, ja Ranska läheni hyvää vauhtia vuoden 1929 tuotantoennätystä. Tuotanto Italiassa ja Itävallassa oli vielä hieman alempana kuin ennen sotaa, kun taas Kreikka oli kaukana sodanedellisistä saavutuksista ja Länsi-Saksassa tuotanto oli melkein 30 % alhaisempi kuin viimeisenä rauhanvuonna, jolloin vallinnut kiihkeä varustautuminen sotaan oli omiaan lisäämään teollisuustuotannon määrää.

Eräillä tärkeimmillä teollisuuden avainaloilla tuotanto oli kautta linjan selvästi parantunut, vaikka se ei kaikissa kohdin ollutkaan riittävä. Kivihiiilen tuotanto kasvoi vuodesta 1947 vuoteen 1948 noin 30 milj. tonnilla, mutta se oli kuitenkin jatkuvasti sodanedellistä tuotantoa alempana. Teräksen vuosituotanto kohosi 33 milj. tonnista, laskettuna vuoden 1947 viimeisen neljänneksen, 47 milj. tonniin, laskettuna vuoden 1949 ensimmäisen

neljänneksen tuloksen pohjalla. Lukuun ottamatta Länsi-Saksaa teräksen tuotanto oli yleensä kohonnut sodanedellisen tason yläpuolelle. Sähkön tuotanto oli mainittuna ajankohtana 50 % korkeampi kuin vuonna 1938, mutta sähkön kulutuksen voimakkaan lisääntymisen takia yhä riittämätön tyydyttämään Länsi-Euroopan koko tarvetta. Vuoden 1948 lopussa arvioitiin sähkön tuotannon vajaus tarpeeseen verrattuna 8.5 milj. kW:ksi.

Maatalouden elpyminen oli ollut hitaampaa kuin teollisuuden. Päinvastoin kuin vuonna 1947, jolloin vuodentulo oli hyvin heikko, saatiin vuonna 1948 Euroopassa hyvä sato. Sen ansiosta Leipäviljan tuotanto oli noin 11 milj. tonnia suurempi kuin edellisenä vuonna. Lisäys vastasi noin 300 kaloria päivässä henkeä kohden. Hyvä sato ja jatkuva elintarvikkeiden tuonti helpottivatkin suuresti elintarvike- ja huoltotilannetta Länsi-Euroopassa, ja monessa maassa voitiin lieventää säännöstelyä.¹

Enemmän mielenkiintoa kuin vuoden 1948 tulosten tarkastelu on omiaan herättämään seuraavan vuoden, siis vuoden 1949 aikana tapahtunut kehitys. Tätä varten on käytettävissä OEEC:n julkaisema toinen raportti Euroopan elvyttämistoiminnasta. Vuonna 1949 teollisuuden kokonaistuotanto lisääntyi tyydyttävästi, vaikka nousun vauhti olikin hiljentynyt aikaisempiin vuosiin verrattuna. Teollisuustuotannon kokonaisvolyyymi vuonna 1949 oli noin 15 % suurempi kuin vuonna 1938. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Euroopan taloudellinen elpyminen tapahtui huomattavasti hitaammin kuin nyt, mitä osoittaa mm. se, että sodanedellinen taso teollisuustuotannossa saavutettiin silloin vasta vuonna 1925. Teollisuustuotannon toisen maailmansodan jälkeistä kehitystä osoittaa alla oleva asetelma, jossa on esitetty teollisuustuotanto henkeä kohden vuosina 1946—1949, kun vuoden 1938 tuotantolukua merkitään 100:lla.

	Saksa mukaan luettuna	Saksa pois- luettuna
1938	100	100
1946	75	90
1947	80	95
1948	90	105
1949	100	110

Teollisuustuotanto henkeä kohden ei siis ollut vuoteen 1949 mennessä vuoteen 1938 verrattuna noussut yhtä paljon kuin koko teollisuustuotanto, mikä johtuu siitä, että vuonna 1949 Länsi-Euroopan väestö oli noin 10 % suurempi kuin vuonna 1938.

Tarkasteltaessa kehitystä eri maissa huomataan, että useimmissa maissa, lukuun ottamatta Itävaltaa ja Saksaa, laajeneminen tapahtui pienemmällä nopeudella kuin aikaisemmin. Saksassa tuotannon kasvu oli huomattavan

¹ Report of the Progress of Western European Recovery, June 1949.

ripeätä, lisäys oli edellisestä vuodesta 20 %. Tästä huolimatta Saksan teollisuustuotannon volyyymi oli vielä jonkin verran sodanedellisen tason alapuolella. Samoin oli Kreikan laita.

Tärkeimmillä teollisuuden avainaloilla tapahtui toisen toimintavuoden aikana, jonka viimeisiltä kuukausilta tosin tiedot vielä puuttuvat, selvästi havaittavissa olevaa edistymistä, vaikka eteenpäinmenon vauhti olikin hitaampaa kuin edellisenä vuonna. Kivihiilen tuotanto jäi vielä vuonna 1949 hieman alemmaksi sodanedellistä tuotantoa, vaikka tuotanto myös mainittuna vuonna osoittikin kasvua. Sen johdosta, ettei tuotanto vielä vastannut kokonaistarvetta, oli useissa maissa edelleen jatkettava kivihiilen kulutuksen säännöstelyä. Tuotannon lisääntyminen noin 70 milj. tonnilla vuodesta 1947 lähtien on kuitenkin tehnyt mahdolliseksi sekä kulutuksen lisäämisen että USA:sta tapahtuneen tuonnin vähentämisen. Viimeksi mainitussa suhteessa on jo päästy niin hyvin tuloksiin, että tuonti Yhdysvalloista on vähentynyt 35 milj. tonnista vuonna 1947 10 milj. tonniin vuonna 1949. Vuoden 1950 ensimmäisellä neljänneksellä arvioitiin vajauksen Länsi-Euroopan kivihiilivarastoissa olevan vain 1.6 milj. tonnia. Teräksen tuotanto lisääntyi vuoden 1949 kuluessa kokonaisuutena katsoen, vaikka eräissä maissa vuoden lopulla voitiinkin todeta vähäistä tuotannon alenemista. Sen johdosta, että tuotanto oli tällöin suurin piirtein tasapainossa kysynnän kanssa, oli teräs lakannut olemasta rajoittava tekijä teollisuustuotannossa. Raudattomista metalleista tuotettiin vuoden 1949 päättyessä alumiiniumia, kuparia ja lyijyä enemmän kuin ennen sotaa ja sinkkiä melkein yhtä paljon kuin vuonna 1938.

Melkein kaikkien peruskemikaalien puute oli vuoden 1949 loppuun mennessä voitettu Länsi-Euroopan maissa. Muilla kemiallisen teollisuuden aloilla tuotanto oli tällöin ylittänyt markkinoilla vallitsevan kysynnän, olipa tuotantokapasiteettia jossain määrin käyttämättäkin. Konepaja-teollisuuden tuotanto oli kuluvan vuoden alkuun mennessä kaksinkertaistunut vuoden 1946 tuotannosta ja selvästi vuoden 1938 tason yläpuolella. Silti oli pakko eräitä koneita, kuten automaattisia kangaspuita ja raskaita sähkökoneita, tuoda muualta, lähinnä Yhdysvalloista. Henkilöautoja on myös tuotu runsaasti Länsi-Euroopan maihin, näitäkin pääasiallisesti USA:sta. Konepaja-teollisuuden tuotantokyvyn lisääntyminen on myös johtanut tämän alan tuotteiden viennin lisääntymiseen sekä useimpien koneiden osalta toimitusaikojen lyhenemiseen.¹

¹ Niistä »pullonkauloista», jotka sodanjälkeisinä vuosina vaikeuttivat tuotantotoiminnan elvyttämisyrittämyksiä, on enää vain sähköllä merkitystä. Sähköenergian riittämättömyyteen on osittain syynä viivästyminen generaat-

¹ Laivanrakennustuotanto on myös ripeästi kasvanut, ja tämän tuloksena Länsi-Euroopan maitten kauppalaivasto, joka sodassa kärsi pahoja menetyksiä, on lisääntynyt noin 90 %:ksi sodanedellisestä tonnistosta.

torilaitteiden asentamisessa, osittain vesivoiman niukkuus. Tilannetta on koetettu helpottaa sähkövoiman siirroilla eri maitten ja alueitten välillä, ja näin tullaan vastaisuudessaakin tekemään. Mutta niin kauan kuin on olemassa yleistä sähkövoiman niukkuutta, on tämänkin keinon käyttö rajoitettua.

Niistä teollisuuksista, jotka tuottavat valmiita kulutushyödykkeitä, on tekstiiliteollisuudella ollut suurimmat vaikeudet tyydyttää kysyntää, mikä monen sotavuoden jälkeen on patoutunut normaalia huomattavasti suuremmaksi. Yleisesti ottaen oli tilanne tällä alalla vuoteen 1950 siirryttäessä sellainen, että tekstiiliteollisuuden tuotanto oli palautettu sodanedelliselle tasolle. Tämä merkitsi myös sitä, että useimmissa maissa voitiin kulutuksen säännöstely poistaa. Puutavaran tuotanto Länsi-Euroopan maissa oli vuoden 1949 loppuun mennessä saavuttanut sodanedellisen tason, mutta puutavaran tuonti, joka useiden maiden kohdalta on normaaliaaikoina ollut melkoinen, oli jatkuvasti pienempi kuin ennen sotaa, huolimatta siitä, että puutavaran tarve on ollut tuntuvasti suurempi kuin aikaisemmin. Puutavaran kulutusta on tämän takia ollut pakko edelleen rajoittaa, kuten varsinkin Englannissa on jouduttu tekemään. Puumassan sekä selluloosan ja paperin tuotantomäärät ovat sodan jälkeen osoittaneet puheena olevissa maissa nousua, mutta niiden tuotanto oli kuitenkin tarkastusvuoden lopussa vielä jonkin verran alempana sodanedellistä tasoa.

Maatalouden kehitys Länsi-Euroopan maissa vuoden 1949 aikana oli yleensä suotuisa. Leipäviljan sato lisääntyi niin paljon, että se läheni jo sodanedellistä määrää. Perunasta saatiin jopa suurempi sato kuin vuonna 1938. Viime vuonna oli tuotannon kasvu myös karjataloudessa huomattava, joten esim. munien, rasvan ja öljyjen tuotanto saavutti suunnilleen sodanedellisen tason.

Länsi-Euroopan maissa tapahtunut taloudellinen kehitys on lähinnä niiden kahden vuoden aikana, mitkä ovat kuluneet Euroopan elvyttämisohjelman toteuttamisen alkamisesta, Yhdysvaltojen antaman avun ja maiden omien ponnistusten ansiosta, mennyt taloudellisessa suhteessa voimakkaasti eteenpäin. Verrattaessa kehitystä toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa vastaavaan kehitykseen ensimmäisen suursodan jälkeen, on eittämätön tosiasia, että elpyminen on ollut nyt paljon nopeampaa kuin Versailles'n rauhan jälkeisinä vuosina. Vuosina 1948—1949 teollisuustuotanto kokonaisuudessaan kohosi 30 %, pääasiallisesti lisääntyneen tuotantokyvyn ansiosta. Hiilen tuotanto lisääntyi tänä aikana 18 %, teräksen 56 % ja sähkön 16 %. Konerakennusteollisuudessa tapahtui tällöin 30 %:n, kemiallisessa teollisuudessa 25 %:n ja tekstiiliteollisuudessa 35—40 %:n tuotannon lisäys. Maataloustuotannosta mairittakoon, että viljan tuotanto lisääntyi tänä aikana 37 %, perunoiden 24 %, sokerin 46 % sekä lihan, munien, maidon ja maitotaloustuotteiden lähes 30 %.

Tuotantotoiminnan laajentuessa osanottajamaiden rahatalouskin on edistynyt, samalla kun niiden kauppa- ja maksutaseet ovat kehittyneet edulliseen

suuntaan. Yleensä oli Länsi-Euroopassa rahataloudellisessa suhteessa saavutettu vakautuminen vuoden 1949 puoliväliin mennessä. Tämä merkitsi hyvin suurta muutosta verrattuna olosuhteisiin vuonna 1947 ja huomattavaa parannusta vuodesta 1948 lähtien. Hintojen kohoaminen onnistuttiin vuoden 1949 aikana pysäyttämään useimmissa maissa, kääntyipä hintakehitys eräissä laskevaksikin. Niissäkin harvoissa maissa, joissa hintojen kohoamispyrkimystä on esiintynyt, se on ollut maltillista. Inflatorisen paineen heikentyminen on tehnyt mahdolliseksi lieventää inflaation kurissapitämistä varten muodostettua kontrollia. Tätä suotuisaa kehitystä kohti rahataloudellista stabiilitettä oli omiaan suuresti edistämään maatalous- ja teollisuustuotannon kohoaminen. Inflatorisen paineen lieventyminen ja luottamuksen palautuminen omaan valuuttaan on vuorostaan vaikuttanut edullisesti sekä tuotantotoimintaan että kaupankäyntiin.

Hyvin yleinen ilmiö sodanjälkeisessä Euroopassa oli lähinnä sodan rahoittamisesta johtunut «liian» ostovoiman esiintyminen. Monissa maissa ryhdyttiin erityisillä rahareformeilla alentamaan liikkeessä olevan rahan määrää. Näillä toimenpiteillä olikin yleensä tervehdyttävä vaikutus. Mutta vielä niiden suorittamisen jälkeenkin oli liikkeessä olevan rahan määrä verrattuna rahoitettavien liiketoimien arvoon suurempi kuin ennen sotaa. Korkeaa korkokantaa, joka on eräs tärkeimpiä perinteellisiä luoton rajoittamiskeinoja, ei yleensä ole sodan jälkeen käytetty rahapoliittisena aseena liiallisen ostovoiman hillitsemiseksi ja vähentämiseksi. Useissa maissa, kuten Belgiassa, Ranskassa, Italiassa ja Saksassa, ovat sen sijaan kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset rajoitukset esittäneet tärkeää osaa luotonannon valvonnassa ja rajoittamispyrkimyksissä. Eräissä maissa, mm. Yhdysvalloissa, Norjassa ja Ruotsissa, on viranomaisten ja pankkien harjoittamien luotonannon kontrolloimistoimenpiteiden ohella toteutettu myös suoranaista investointikontrollia, myöntämällä rajoitetusti raaka-aineita, tuontilisenssejä jne. Erityisesti näin on menetelty rakennustoiminnassa.

Useimmissa Länsi-Euroopan maissa oli sodan jälkeen huomattava vajuus valtion budjetissa. Aran rahapoliittisen tilanteen vuoksi pyrittiin kaikissa maissa tarmokkain toimenpitein budjettivajauksia pienentämään ja poistamaan. Näitten ponnistusten tulokset ovat alkaneet näkyä vuosina 1948 ja 1949. Belgiassa, Hollannissa ja Saksassa on valtiontalous suurin piirtein tasapainossa. Ranskan budjettiasema on niin ikään tuntuvasti vahvistunut. Itävallassa, Italiassa, Kreikassa ja Turkissa, joissa tilanne oli kriittisin, on myös voitu panna merkille edistymistä terveeseen suuntaan. Muutamissa maissa, kuten Englannissa ja Skandinavian maissa, budjettilyijäämät ovat olleet melko suuria. Niiden avulla on voitu vähentää inflatorista painetta edistämällä investointitoiminnan rahoittamista joko suoraan budjettitietä tai välillisesti lyhentämällä valtion velkaa, mikä on keventänyt raha- ja pääomamarkkinoita.

Tarkasteltaessa Länsi-Euroopan maitten kokonaiskauppaa vuonna 1949

nähdään, että se oli määrältään suunnilleen samalla tasolla kuin vuonna 1938. Jäsenmaiden kokonaisvientä lisäytyi volyymiltaan noin 50 % vuosien 1947 ja 1949 välillä. Näitten maitten kokonaistuonti osoitti myös jossain määrin lisääntymistä, mutta tämä lisäys rajoittui Euroopan sisäiseen kauppaan, kun tuonti jäsenmaiden ulkopuolelta sen sijaan laski jonkin verran tänä aikana. Useimpien jäsenmaiden vienti oli mainittuna vuonna saavuttanut sodanedellisen määrän tai ainakin oli hyvin lähellä sitä. Englannin vienti saavutti vuoden 1938 tason jo vuonna 1947, ja kahta vuotta myöhemmin se oli noin 40 % sitä korkeampi. Ranskan vienti oli myös kolmanneksen korkeampi kuin viimeisenä rauhanvuonna. Alhaisimmalla tasolla sodanedelliseen verrattuna oli Saksan vienti, mutta sekin on viime vuosina kasvanut ripeää vauhtia. Useiden maiden tuonti oli vuonna 1949 korkeammalla tasolla kuin vuonna 1938, mutta kaikkien jäsenmaiden yhteenlaskettu tuonti oli kuitenkin pienempi kuin ennen sotaa, mihin pääasiassa vaikutti Englannin ja Saksan tuonnin pienuus sodanedelliseen tuontiin verrattuna.

Länsi-Euroopan maiden ulkomaankauppatilanteen parantuessa vajeus kauppaja maksusuhteissa Marshallin suunnitelman ulkopuolella olevien maiden kanssa on tuntuvasti pienentynyt. Vuonna 1947 Länsi-Euroopan maiden juokseva vajeus ulkoeurooppalaisten maiden kanssa arvioitiin 7,5 miljardiksi dollariksi. Länsi-Euroopassa sen jälkeen tapahtuneen edullisen kehityksen vaikutuksesta mainittu vajeus oli alentunut vuoden 1948 alkuun mennessä 5 miljardiin dollariin, josta se ennen vuoden 1948 päättymistä oli vielä laskenut noin 4 miljardiin dollariin. Vuoden 1949 aikana tässä kohden tuskin tapahtui mainitsemisen arvoista muutosta, joten Länsi-Euroopan mailla on edelleen melkoinen juokseva vajeus valtamerentakaisessa kaupassaan, vaikka tämä vajeus nykyisin onkin enää vain runsaasti puolet siitä, mitä se oli kolme vuotta sitten. Pääasiallisesti tämä vajeus on aiheutunut Pohjois-Amerikan Yhdysvalloista, joitten kanssa käyty kauppavaihto on toisen maailmansodan jälkeen muodostunut yhä enemmän epätasapainoiseksi. Yhdysvaltojen osuutta Euroopan kauppaja maksutasevajauksen muodostumiseen osoittaa havainnollisesti se, että vuoden 1947 kokonaisvajauksesta, mikä oli 7,5 miljardia dollaria, tuntuvasti yli puolet eli 5 miljardia dollaria oli aiheutunut Yhdysvaltojen ja Euroopan maiden välisestä kaupasta. Vuoden 1948 loppuun mennessä tämä vajeus oli supistunut 3,5 miljardiksi dollariksi, millä tasolla se pysytteli myös vuoden 1949 aikana. Vienti ERP:n jäsenmaista Yhdysvaltoihin osoitti varsinkin vuoden 1949 jälkimmäisellä puoliskolla lisääntymistä, mutta se oli yhä alempana kuin vuonna 1938. Tuonti Yhdysvalloista oli sen sijaan vuosina 1948—1949 vielä 40—50 % korkeampi kuin välittömästi ennen sotaa. Kaupankäynti jäsenmaiden kesken oli vuoden 1949 lopussa vielä hieman alemmalla tasolla kuin vuonna 1938, vaikka tämä kauppavaihto tuntuvasti vilkastui, kun Euroopan elvyttämishjelmaa alettiin toteuttaa.¹

¹ European Recovery Programme: Second Report of the OEEC.

Niin huomattavia edistysaskeleita kuin Länsi-Euroopan taloudellisessa kehityksessä vuoden 1949 aikana tapahtuikin, eteenpäinmenon vauhti oli kuitenkin useimmilla aloilla hidastunut siitä, mitä se oli sodan päättymistä välittömästi seuranneina vuosina sekä myös vuonna 1948. Tämä saattaa viitata siihen, että vastaisuudessa ei tule olemaan niinkään helppoa tuotanto-toiminnan ja muun taloudellisen aktiviteetin laajentaminen ja vilkastuttaminen. Myös niiden suunnitelmien toteuttaminen, joita jäsenmaissa on tässä mielessä tehty, voi kohdata vaikeuksia. Toisaalta on otettava huomioon, että esim. se kansainvälisen kauppavaihdon vilkastuminen ja laajeneminen, mihin ERP:n avulla pyritään ja missä suhteessa konkreettisia tuloksia kieltämättä on jo saavutettu, on omiaan edistämään tuotannon ja muun taloudellisen toiminnan kehittämispyrkimyksiä eri jäsenmaissa. Tuotannon laajeneminen eri maissa, ja varsinkin jos siitä on seurauksena tuonnin pieneneminen tai viennin lisääntyminen, voi taas toiselta puolen olla aiheena erilaisten etuvastakohtien ja vastakkaisiin suuntiin käyvien pyrkimysten syntyymiseen myös Länsi-Euroopan maitten kesken. Eräs varsin näkyvä heikkous Euroopan elvyttämishjelmassa on se, että se rakentuu ratkaisevassa määrin Yhdysvaltojen taloudellisen avun varaan. Mikäli tämä apu loppuisi Marshallin suunnitelman päättymisvuonna 1952/53, olisi siitä todennäköisesti seurauksena Länsi-Euroopan maiden joutuminen varsin vaikeaan asemaan ehkäpä siihenastisten saavutusten vaarantuminenkin. Yhdysvaltojen taholta on virallisesti näiden epäilyjen hälventämiseksi luvattu, että Yhdysvallat vielä tuon ajankohdan jälkeenkin aikoo jatkaa Euroopan avustustoimintaa muodossa tai toisessa.

5. Länsi-Euroopan taloudellisen elpymisen vaikutus Suomen talouselämään.

Pyrittäessä tarkastelemaan kysymystä, mikä mahdollinen vaikutus Länsi-Euroopan maissa tapahtuneella taloudellisella kehityksellä sodan jälkeen sekä Euroopan elvyttämishjelman toteuttamisella tulee olemaan Suomen talouselämään, on nähdäkseni tässä vaiheessa pakko tyytyä varsin ylimalkaiseen kuvaan. Niin kauan kuin ERP:n toimeenpano vielä on kesken, ei luonnollisestikaan ole mahdollista esittää lopullista arviointia siitä ja sen vaikutuksesta. On myös otettava huomioon, että ainakin eräät ERP-maiden laatimista pitkänajan ohjelmista tuotantotoimintansa laajentamiseksi ja kehittämiseksi sekä esim. viennin lisäämiseksi tuntuvat varsin rohkeilta. Niinpä Italia aikoo neljässä vuodessa nostaa kansantulonsa yli kaksinkertaiseksi ja Ranska melkein puolitoistakertaiseksi. Näin ollen saattaakin olla mahdollista, jopa todennäköistäkin, että kovin pitkälle menevistä tavoitteista joudutaan jonkin verran tinkimään. Vaikka siis onkin mahdotonta esittää varmoja käsityksiä ja lopullisia päätelmiä esillä olevasta kysymyksestä, voidaan kuitenkin jo tässäkin vaiheessa tehdä eräitä yleispiirteisiä havaintoja tulevan kehityksen suunnasta ja laajuudesta.

Se kysymys, joka erityisesti tässä kohden meitä kiinnostaa, on, miten tulee ERP:n toteuttaminen vaikuttamaan ulkomaankauppaamme ja ennen muuta vientimahdollisuuksiimme länteen lähitulevaisuudessa. Tällöin on syytä ottaa lähinnä tarkastelun kohteeksi kolme alaa, nim. *m a a t a l o u s* sekä *m e t s ä - j a m e t a l l i t e o l l i s u u d e t*.

Maataloustuotantomme on erityisesti karjatalouden osalta jo ylittänyt tai ylittämässä täyden omavaraisuuden asteen, joten meillä tulee olemaan näiden tuotteiden vientitarvetta. Yhteistä kaikkien maitten pitkänajan ohjelmille on maataloustuotannon hyvin voimakas kohottamistendenssi ja pyrkimys täyteen omavaraisuuteen, vaikka kaikilla mailla ei siihen ole luontaisia edellytyksiä, ei ainakaan vuoteen 1952 mennessä. Silti on monilla mailla edelleen varsin huomattavia tuotantovajauksia, joten niiden on tuotava melkoisesti elintarvikkeita ulkoa. Niinpä on laskettu, että Ruotsin tarvitsee tuoda maahan vuosittain 75 000 tonnia sokeria sekä 25 000 tonnia sianlihaa ja 45 000 tonnia muuta lihaa. Tuontitarvetta tulee muuallakin olemaan, vaikka tarkkoja numeroita ei esitetäkään. Kaikissa näissä maissa, joitten on pakko elintarvikkeita tuoda, pyritään kuitenkin siihen, ettei tuontia jouduta lisäämään, vaan koetetaan pysyttää se korkeintaan nykyisellä tasolla ja mieluummin pyritään rajoittamaan kulutusta kuin laajentamaan tuontia.

Euroopan eräissä tärkeimmissä maatalousmaissa, kuten Tanskassa ja Hollannissa, tehdään suuria ponnistuksia maataloustuotannon tuotantokyvyn kohottamiseksi nimenomaisena tarkoituksena viennin lisääminen. Tanskan pitkänajan ohjelma edellyttää maataloustuotannon kohottamisen vuoteen 1952 mennessä noin 50 %:lla vuoden 1947 tuotannosta, ja olisi sikäläinen tuotanto silloin 10—15 % korkeammalla kuin ennen sotaa. Maidon ja voin tuotanto kasvaa vähemmän, 2—7 %, kun sen sijaan esim. juuston tuotannossa odotetaan 67 %:n ja lihan tuotannossa 12—13 %:n nousua sodanedellisistä määristä. Maataloudellisen tuotanto-ohjelman laajuutta osoittaa sekin, että nettosijoitukset maatalouteen tulevat neljän vuoden aikana nousemaan lähes 1.5 miljardiin kruunuun. Tuotannon kasvun avulla on pyrkimyksenä viennin kohottaminen, tavoitteeksi on asetettu 80 % suurempi vienti nelivuotiskauden lopussa kuin alussa. Pääosan viennistä ja viennin lisäyksestä tulevat muodostamaan jalostetut maataloustuotteet, joten Tanskan keskeisin vientiprobleema on hankkia niille uusia markkinoimismahdollisuuksia. Tanska tulee siis olemaan hyvin vakava kilpailija elintarvikkeiden kansainvälisillä markkinoilla.

Yleisenä pyrkimyksenä kaikissa Länsi-Euroopan maissa voidaan vielä todeta rasvantuotannon kohottaminen yli sodanedellisen tason, etenkin nostamalla öljysiementen tuotantoa. Melkein jokaiseen ohjelmaan sisältyy myös kalastuksen laajentaminen paljon yli sodanedellisen tason. Suurin lisäys on laskettu Islannin, Norjan, Englannin ja Saksan osalta. OEEC:n maataloudellinen jaosto arvioi sekä tuoreen kalan että säilykkeiden tuotannon kohoavan jopa niin paljon, että sellaisten johtavien tämän alan maiden kuin Tanskan,

Islannin ja Norjan kalastusteollisuudet saattavat joutua suuriin menekkivaikkeuksiin.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että elintarvikkeiden ja erityisesti maataloustuotteiden vientimarkkinat tulevat pikemmin supistumaan kuin laajenemaan ja että kilpailu markkinoista tulee kiristymään. Suomen kohdalta lienevät suurimmat mahdollisuudet lihan ja juuston viennillä, joita molempia mm. viime vuonna vietiin maasta. Mihinkään viennin huomattavampaan lisäämiseen näissäkään suhteissa tuskin tulee olemaan mahdollisuuksia. Maataloustuotteittemme vientiä vaikeuttavat suuresti, paitsi ankara kilpailu, meille epäedulliset hintasuhteet, joissa tuskin lienee odotettavissa muutosta meille parempaan suuntaan.

Tärkeimpien vientiartikkeleittemme, metsäteollisuuden tuotteiden ja puutavaran, kohdalla näyttää yleinen tilanne maailmanmarkkinoilla olevan sellainen ja kehittyvän siihen suuntaan, että pääosa näistä tuotteista on edelleen markkinoitava Länsi-Euroopassa ja valtameren takaisissa maissa. Siksi on erityinen syy tarkastella, missä määrin ERP-maiden tuotanto-ohjelmat tulevat mahdollisesti haitallisesti vaikuttamaan metsätuotteiden vientiin. Näitten valossa tilannetta arvostellen ei kilpailu muiden vientimaiden taholta muodostune ainakaan Euroopan markkinoilla ylivoimaiseksi meille. Puutavaran tarve on nykyisin hyvin suuri kaikkialla ja ilmeisesti tulee sellaisena toistaiseksi pysymäänkin. Puutavaran tuotannossa taasen ei suuria muutoksia ole odotettavissa millään taholla, ja nekin muutokset, jotka ovat todettavissa, viittaavat pikemmin tuotannon pienentymiseen sodan edellisistä määristä kuin lisääntymiseen. Ruotsin nelivuotisojelmassa edellytetään, että sahatavaran vienti tulee nykyisestä määrästä, 550 000 std, nousemaan 600 000 std:iin, mutta jäämään kuitenkin noin 70 prosenttiin sodanedellisestä vientimäärästä. Ruotsin selluloosan ja hiokkeen vienti on suorastaan arvioitu vähäisemmäksi kuin esim. viime vuonna ja vain noin 3/4:ksi vuosien 1936—1938 keskimääristä, kun sen sijaan pahvin ja paperin vientimäärät kasvaisivat mainittujen vuosien tasosta noin neljänneksellä ja noin 20 % nykyisistä määristä. Norjassakin selluloosan ja hiokkeen tuotanto ja vienti jäisi jonkin verran pienemmäksi kuin sodan edellisinä vuosina, mutta paperin tuotannon on arvioitu lisääntyvän nykyisestä 400 000 tonnista noin 450 000 tonniin, mikä ei siis vielä suuria merkitse markkinoilla.

Näissä kummassakin maassa niin kuin meilläkin raaka-ainepohjan suhteellinen niukkuus ehkäisee sellaisen metsäteollisuuden tuotannon laajenemisen, mikä Pohjoismaissa tapahtui molempien maailmansotien välissä, kun sen sijaan ponnistusten pääpaino tullaan kohdistamaan vientiarvon korottamiseen ja lostusastetta nostamalla. Arvioitu lisäys pitemmälle jalostettujen valmisteiden tuotannossa ei ole kuitenkaan sitä suuruusluokkaa, että se mullistaisi markkinat, sillä toisaalta on odotettavissa kulutuksen voimakasta kasvua. Kilpailijana tulevat kysymykseen myös Neuvostoliitto ja ulkoeurooppalaiset maat, lähinnä

Yhdysvallat ja Kanada. Suunniteltu tuotannon lisäys Neuvostoliitossa lienee pääasiallisesti tarkoitettu kuitenkin kotimaan markkinoita varten, joten Neuvostoliitto tuskin ainakaan laajassa mitassa esiintyy kilpailijana puunjalosteiden viennissä. Vakavampi on sen sijaan Yhdysvaltojen ja Kanadan taholta tuleva kilpailu, erityisesti valtamerentakaisilla markkinoilla, Eurooppaan se ei läheskään yhtä voimakkaana kohdistu. Silti lienee paperillamme ja selluloosallamme jatkuvasti menekkiä myös Euroopan ulkopuolella.

Melkoisella varmuudella voitaneen myös jo päätellä, etteivät ERP-maiden tuonnin supistamispyrkimykset tule juuri kohdistumaan puunjalosteisiin, koska nämä tuotteet ovat välttämättömyystavaroita, eikä näillä mailla, joista useat ovat tärkeimpiä vientimaitamme, ole mainittavia mahdollisuuksia korvata tuontia omalla tuotannollaan. Sahatavaramarkkinoiden osalta on kuitenkin todettava se rakenteellinen muutos sodanedellisiin aikoihin verrattuna, että Englanti, joka suurimmaksi osaksi on ostanut pohjoismaisen sahatavaran, aikoo jättää vielä vuonna 1953 tuonnin noin 7.7 miljoonaan $k-m^3$:iin eli keskimäärin 5 milj. $k-m^3$ pienemmäksi kuin ennen sotaa. Mutta tämä on kuitenkin noin 15 % enemmän, kuin mitä Englanti osti vuonna 1948, joten mitään varsinaista haittaa ei tästä meille tule olemaan, koskapa me emme pysty tuotantoamme emmekä vientiämme nykyisestä laajentamaan.

Yhtä valoisat eivät näköalat sen sijaan ole metallialan tuotteiden vientiä ajatellen. Se onkin meidän tärkein ja polttavin lähivuosien vientiprobleemamme. Useimmissa Länsi-Euroopan maissa — ja samaa voidaan sanoa Itä-Euroopan maista — raudan ja teräksen sekä muiden metallien samoin kuin konepaja- ja varsinkin raskaan konepajateollisuuden tuotannon lisäämisellä on huomattava, jollei suorastaan keskeinen asema tulevaisuuden suunnitteluissa. Tarkoituksena ei ole vain korvata nyt lähinnä Amerikasta tapahtuvaa tuontia ja lisätä oma-varaisuutta, vaan myös viedä näitä tuotteita ulkomaille. Englannissa pyritään suureen raudan ja teräksen tuotannon kohottamiseen, niin että esim. teräksen tuotanto tulisi vuoteen 1952 mennessä nousemaan 17 milj. tonniin, kun se ennen sotaa oli 11.4 milj. tonnia. Konepaja- ja sähkömekaanisessa teollisuudessa lasketaan eräiltä osilta päästävän neljässä vuodessa aina 50 % korkeampaan tuotantoon kuin vuonna 1938 sekä 35 % suurempaan kuljetusvälineiden tuotantovolyymiin kuin viimeksi mainittuna vuonna. Ruotsissa on teräksen tuotanto nykyisin noin 20 % korkeammalla tasolla kuin ennen sotaa, mutta pyrkimyksenä on tuotannon jatkuva lisääminen, tavoitteeksi vuoteen 1952 mennessä on asetettu tuotannon kohottaminen 50 %:lla vuoden 1947 tuotannosta. Koska kotimaisen kulutuksen ei edellytetä lähivuosina kasvavan, voidaan koko tämä tuotannon kasvu varata vientiin, joten jaloteräksen viennin lasketaan olevan voimakkaassa kasvussa lähivuosina. Ruotsi ponnistelee myös tarmokkaasti konepajateollisuuden tuotannon ja viennin kohottamiseen, ja arvioidaan 40 %:n lisäyksen viennissä olevan vuoteen 1953 mennessä mahdollisuuksien rajoissa. Norja ja Tanska tekevät myös ponnistuksia näitten alojen

laajentamiseksi ja kehittämiseksi, vaikka niillä ei siihen ole samoja edellytyksiä kuin johtavilla tämän alan mailla. Länsi-Saksa, raudan ja teräksen tuotannon johtava maa Euroopan mantereella ennen sotaa, tulee ilmeisesti vastaisuudessa olemaan vakavasti varteenotettava kilpailija kenelle tahansa. Raakateräksen tuotannon arvioidaan kohoavan vuoteen 1952 mennessä noin 45 % vuosien 1948—1949 määrästä, ja myös valmiin teräksen tuotanto tulee kasvamaan. Konepajateollisuudessa odotetaan niin ikään lähes 50 %:n tuotannonlisäystä, ja erityistä huomiota aiotaan kiinnittää työkalujen valmistuksen lisäämiseen. Ranskassa edellytetään mm. teräksen tuotannon nousevan kaksinkertaiseen määrään sodanedellisestä tasosta ja Belgian pitkänajan ohjelmassa on raudan ja teräksen sekä konepajateollisuuden tuotannon ja viennin lisääminen keskeisimpänä.

Täydellä syyllä voidaan olettaa, että koko metallialalla syntyy muutaman vuoden perästä tuottajain välillä erittäin ankara kilpailu maailmanmarkkinoilla, vaikka edellä esitettyjä laajentamissuunnitelmia ei sataprosenttisesti pystyttäisikään viemään läpi. Tähän kilpailuun joudumme antautumaan ver-raten nuorena ja kokemattomana metallituotteiden vientimaana, jonka rasi-tuksena on vielä korkea kustannustaso. Koska kilpailu on ankara, ei asemamme suinkaan ole kadehdittava eivätkä mahdollisuutemme saavuttaa »paikka auringossa» suuret. Kun tällä hetkellä tilannetta arvostellaan, näyttääkin siltä, ettei metalliteollisuudellemme lännessä avaudu laajoja vientimarkkinoita, vaan että meidän metallialan tuotantoylijäämämme päämarkkinoimisalueina tulevat sittenkin olemaan Neuvostoliitto ja muut itäeurooppalaiset maat.

6. Yhteenveto.

Tosiasia, jota ei voitane kieltää, on se, että Länsi-Euroopassa on toisen maailmansodan päättymisen jälkeen ja nimenomaan vuodesta 1948 lähtien tapahtunut merkittävä taloudellinen edistyminen, vakavoituminen ja normalisoituminen. Yhtä kiistatonta lienee myös se, että näiden positiivisten tulosten aikaansaamisen on tehnyt mahdolliseksi, ei tosin yksin, mutta ratkaisevalla tavalla, Yhdysvaltojen Euroopan maille antama Marshallin suunnitelman nimellä tunnettu taloudellinen apu. Tämän toimeenpano on tosin ehtinyt vasta puolimatkaan, mutta jo tähän mennessä saavutetut tulokset oikeuttavat odottamaan konkreettisia tuloksia myös siltä loppuajalta, joka vielä on jäljellä koko ohjelman toteuttamisesta. Silti pidetään varmana, että sen jälkeen kun Marshallin suunnitelman toteuttaminen päättyy vuonna 1952 Länsi-Euroop-pa yhä edelleen on siinä asemassa, että ulkopuolisen, siis Yhdysvaltojen avun jatkuminen on sille välttämättömyys, jotta asetetut tuotantotavoitteet, sisäinen stabiliteetti sekä kaupan tasapaino voitaisiin saavuttaa. Kaikkia niitä päämääriä, jotka Marshallin suunnitelmalle asetettiin, ei kuitenkaan tultane kokonaan

saavuttamaan. Tämä ei silti tee olemattomaksi tämän avustustoiminnan merkitystä. Tarkasteltaessa Länsi-Euroopan taloudellista kehitystä ja eri maissa laadittuja suunnitelmia Suomen kannalta, voitaneen pitää varmana, ettei niillä tule olemaan suoranaisia haitallisia seurauksia perustuotteittemme, puunjalosteiden, viennille ja menekkimahdollisuuksille ainakaan lähivuosien aikana. Maamme maataloustuotteille enempää kuin metallialan valmisteillekaan sitä vastoin tuskin lännestä avautuu laajempia markkinoita, mikä riippuu näiden tuotannonalojen erittäin voimakkaista laajentamisyrittämisistä. Sen sijaan joillekin korkeatasoisille erikoistuotannonaloille voi hyvinkin avautua uusia markkinoimismahdollisuuksia sekä Länsi-Euroopasta että merten takaa.

LUOTTOVOLYYMIN KASVU JA JAKAANTUMINEN ELINKEINORYHMITÄIN VUONNA 1949.

Luottolaitosten luottovolyymien jakaantumista eri elinkeinoryhmien osalle koskeva tilastotiedustelu suoritettiin Suomessa toisen kerran vuoden vaihteessa 1949/50 samojen periaatteiden mukaisesti kuin vuotta aikaisemminkin. Koska nämä tilastotiedustelun yleiset suuntaviivat ja yksityiskohtaiset ohjeet on esitetty »Taloudellisten Selvitysten» numerossa 9 (1949), ei niitä ole syytä tässä enää toistaa. Sitä vastoin lienee oheisiin taulukkoihin liittyen aiheellista lyhyesti tarkastella luottovolyymien jakaantumisessa vuoden kuluessa tapahtuneita muutoksia.

Ensinnä herättää kuitenkin huomiota luottovolyymien voimakas kasvaminen vuoden 1949 aikana. Niin kuin taulukosta 1 havaitaan, rahalaitosten talouselämän yksityiselle sektorille antaman luoton kokonaisvolyymi tässä tilastossa seurattujen periaatteiden mukaan laskettuna suureni vuoden kuluessa 107 804¹ miljoonasta markasta 141 247 miljoonaan, eli kaikkiaan 31 %. Verrattuna esim. sotaa edeltäneeseen kauteen, jolloin parhaimpina vuosina päästiin n. 10—11 %:n kokonaiskasvuun², viime vuoden aikana tapahtunutta nousua on pidettävä erittäin huomattavana. Tosin prosenttisen kasvun suuruus olennaisesti selittyy sillä, että luottovolyymi ei vuoden 1948 päättyessä reaaliarvoltaan, so. sodanedellisiksi markoiksi muunnettuna, ollut kuin noin puolet vuoden 1938 määrästä. Vaikka olettaisimme vuoden vaihteen 1948/49 luottovolyymien olleen kaksi kertaa niin suuren, kuin se todellisuudessa oli, ts. »reaaliarvoltaan» vuoden 1938 volyymin tasolla, päädytään kuitenkin n. 15 %:n vuosikasvuun. Luottovolyymien kasvun suuruus vuonna 1949 näkyy siitakin, että 1930-luvun huippuvuoden 1937 lisäys kymmenkertaisena olisi n. 27 miljardia markkaa, kun taas viime vuoden tosiasiallinen markkamääräinen nousu oli runsaat 33 miljardia.

¹ Käsilä olevassa kirjoituksessa ja oheisissa taulukoissa esitetyt vuoden vaihteen 1948/49 luvut poikkeavat osittain jossain määrin »Selvitysten» numerossa 9 julkaistuista. Eroavuudet, joilla ei ole mitään olennaista merkitystä, johtuvat kiinnitysluottolaitosten luottovolyymien »puhdistamisesta» asutus- ja jälleenrakennuslainojen osalta samalla tavoin kuin aikaisemmin jo oli tehty säästöpankkien ja osuuskassojen kohdalla. Ks. Taloudellisia Selvityksiä 1949, s. 15.

² Ks. K. O. Alho, The Volume of Credit in Finland in 1932—1937, Bank of Finland Monthly Bulletin no. 9/1939. Vrt. myös Tauno Komi, Suomen luottovolyymien kehitys ja siinä tapahtuneet rakennemuutokset vuosina 1939—1945. Kansantaloudellinen Aikakauskirja III/1947.

Taulukko 1.

Luottovolyymin jakaantuminen elinkeinoryhmittäin 31. 12. 1948 ja 31. 12. 1949.

	31. 12. 1948		31. 12. 1949		Luotto- volyymin kasvu		Kasvun osuus kokonais- kasvusta
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	%
1. <i>Teollisuus</i>	37 022	34.3	47 285	33.5	10 263	27.7	30.7
11. <i>Metalliteollisuus</i>	6 564	6.1	7 291	5.2	727	11.1	2.2
12. <i>Kivi- ja saviteollisuus</i>	1 993	1.8	2 514	1.8	521	26.1	1.5
13. <i>Nahka-, kumi- ja tekstiiliteollisuus</i>	3 326	3.1	5 638	4.0	2 312	69.5	6.9
14. <i>Puu- ja paperiteollisuus</i>	19 975	18.5	23 946	16.9	3 971	19.9	11.9
15. <i>Ravinto- ja nautintoai- neteollisuus</i>	1 799	1.7	2 990	2.1	1 191	66.2	3.6
16. <i>Muu teollisuus ja käsi- työ</i>	3 365	3.1	4 906	3.5	1 541	45.8	4.6
2. <i>Voima- ja sähkölaitokset</i>	7 077	6.6	10 552	7.5	3 475	49.1	10.4
3. <i>Rakennustoiminta</i>	20 724	19.2	27 098	19.2	6 374	30.8	19.1
31. <i>Rakennusaikainen luot- to</i>	1 349	1.2	2 474	1.8	1 125	83.4	3.4
32. <i>Kiinnitys- ja asuntolai- nat</i>	19 375	18.0	24 624	17.4	5 249	27.1	15.7
4. <i>Kauppa ja liikenne</i>	20 487	19.0	26 946	19.0	6 459	31.5	19.3
41. <i>Tukkukauppa</i>	11 640	10.8	15 106	10.7	3 466	29.8	10.4
42. <i>Vähittäiskauppa</i>	5 674	5.3	8 259	5.8	2 585	45.6	7.7
43. <i>Liikenne</i>	3 173	2.9	3 581	2.5	408	12.9	1.2
5. <i>Maatalous</i>	10 198	9.5	13 522	9.6	3 324	32.6	9.9
6. <i>Kunnat</i>	6 284	5.8	8 442	6.0	2 158	34.3	6.4
61. <i>Kaupunkikunnat</i>	4 331	4.0	5 544	3.9	1 213	28.0	3.6
62. <i>Maalaiskunnat</i>	1 953	1.8	2 898	2.1	945	48.4	2.8
7. <i>Henkilö- ja sekalaiset luotot</i>	6 072	5.6	7 402	5.2	1 390	23.1	4.2
Kaikkiaan	107 804	100.0	141 247	100.0	33 443	31.0	100.0

Kehitys on sitäkin merkittävämpi, kun sen valtaosaltaan voidaan katsoa johtuneen todellisen säästämisen lisääntymisestä eikä inflatoriseen maksuvälinemäärän kasvuun perustuvasta luottoekspansioista, niin kuin joskus aikaisemmin sodanjälkeisinä vuosina on ollut laita. Tämä käy tavallaan välillisesti ilmi taulukossa 2 esitetyistä luvuistakin, joiden mukaan Suomen Pankin suoranaisen luotonannon kasvu vuonna 1949 oli vain 1 700 miljoonaa markkaa eli 11 % vuoden vaihteen 1948/49 arvosta. Samanaikaisesti ei toisaalta pankin luotonanto valtiollekaan lisääntynyt enempää kuin 2 400 milj. markkaa ja siitäkin suurimman osan vasta vuoden lopulla. Verrattaessa Suomen Pankin antaman luoton lisäystä luotonannon kokonaisvolyymin samoin kuin eri rahalaitosten luottomäärien kasvuun on täten todettava keskuspankin luottopolitiikan olleen kysymyksessä olevan vuoden aikana hyvin pidättyväistä.

Taulukko 2.

Yksityiselle sektorille annetun luoton kasvu vuonna 1949.

	Milj. mk	%
Suomen Pankki	1 705	11.0
Kansaneläkelaitos	3 303	67.4
Liikepankit	12 642	27.9
Kiinnitysluottolaitokset.....	315	25.2
Postisäästöpankki	1 769	135.8
Säästöpankit	6 534	30.9
OKO ja osuuskassat	4 396	36.9
Vakuutuslaitokset	2 779	42.3
Kaikkiaan	33 443	31.0

1. Luottovolyymin jakaantuminen elinkeinoryhmittäin.

Markkamääräisesti suurin luottovolyymin lisäys on teollisuuden kohdalla, 10 263 milj. markkaa eli yli 30 % kokonaiskasvusta. (Taulukko 1). Seuraavina järjestyksessä ovat sitten kauppa ja liikenne sekä rakennustoiminta, jotka kumpikin ovat saaneet vajaan viidenneksen luottovolyymin kokonaiskasvusta. Noin kymmenesosa koko lisäyksestä on taasen suuntautunut toisaalta voima- ja sähkölaitosten sekä toisaalta maatalouden rahoittamiseen.

Väärinkäsitysten välttämiseksi on ehkä syytä tässäkin yhteydessä tähden-tää sitä — sinänsä tietenkin »itsestään selvää» seikkaa —, että taulukossa esitetyt luottovolyymin markkamääräistä kasvua osoittavat luvut eivät ilmaise, paljonko kysymyksessä olevana vuonna on asianomaisten rahalaitosten välityksellä k a i k k i a a n annettu yksityistaloudellisesti »uusina» luottoja kullekin eri elinkeinoryhmälle tai koko yksityiselle sektorille yhteensä. Näin on laita siitä syystä, että vanhojen luottojen kuoletusten ja takaisinmaksujen muodossa rahalaitoksille vuosittain kertyvät ja ainakin näennäisesti »uusina» luottoina jälleen lainatut erät eivät tule tässä enempää kuin muissakaan luotto-tilastoissa näkyviin. Niin »uusina» kuin tällaiset luotot yksityistaloudellisessa mielessä saattavatkin olla, kansantaloudellisesti ne on kuitenkin periaatteessa lähinnä luettava uusintasijoitusten, so. vanhan reaali-pääoman uusimisen rahoittamiseen kuuluviksi. Edelleen on myös huomattava, että niin hyvin näiden »uusinta»luottojen kuin kansantaloudelliseltakin kannalta uusien sijoitusten rahoitusluottojen suuntautumisessa eri elinkeinoryhmien osalle tapahtuvat muutokset kylläkin rekisteröityvät tämän laatusissa tilastotaulukoissa. Vuoden 1949 aikana luottovolyymin jakaantumisessa tapahtuneet siirtymiset näkyvät täten myöskin taulukosta 1.

Teollisuuden kohdalla luottovolyymin lisäys, 10 263 milj. markkaa eli 27.7 %, on ollut keskimääräistä suhteellisesti jonkin verran vähäisempi. Tästä johtuen teollisuuden osuus koko luottovolyymista on myös jossain määrin supistunut, so. 34.3 %:sta 33.5 %:iin.

Markkamääräisesti suurin luottovolyymien kasvu on ollut puu- ja paperiteollisuudessa, mutta siitä huolimatta tämän teollisuudenhaaran suhteellinen osuus on pienentynyt ja luottovolyymien prosenttinen suureneminen myös ollut keskimääräistä vähäisempi. Vielä vaatimattomampi on ollut metalliteollisuuden saaman luoton kasvu, vain 727 miljoonaa ja 11 %. Suhteellisesti voimakkainta luoton saannin lisäystä osoittavat sitä vastoin toisaalta nahka-, kumi- ja tekstiiliteollisuus sekä toisaalta ravinto- ja nautintoaineteollisuus, joiden kummankin ryhmän luottovolyymi on vuoden aikana kasvanut noin 2/3:lla.

Edellä todetuista kehitysilmiöistä voitaneen osaksi lukea vahvistus sille viime vuoden »Selvityksissä» esitetulle arvelulle, että sodanjälkeisen ajan erityiset olosuhteet ja noudatettu luotonantopolitiikka ovat tietyllä tavalla vaikuttaneet luottovolyymien jakaantumiseen ja että lähitulevaisuudessa olisi odotettavissa eräitä suhteiden tasaantumisia. Niinpä metsä- ja metalliteollisuudetkin, jotka kumpikin ovat viime vuosina olleet tavallaan etuoikeutetussa asemassa luoton saannin suhteen, ovat myös muita teollisuudenaloja jossain määrin paremmin ja aikaisemmin saaneet luoton tarpeensa tyydytetyksi. Sellaiset teollisuudenhaarat kuin tekstiili- ja ravintoaineteollisuudet saattoivat sen sijaan vasta viime vuonna luottomarkkinain tilan kevennyttyä huomattavammin lisätä luotonottoaan sekä suorittaa uus- ja uusintahankintojaan. Osaksi taas näiden alojen lisääntynyt luoton tarve on ollut kasvaneen tuotannon ja liikevaihdon seurausta. Niinpä esim. kutomateollisuuden tuotannon volyyymi viime vuonna Tilastollisen päätoimiston arvion mukaan kohosi aina 136 pisteeseen (1938 = 100) eli kokonaista 15 pistettä, kun taas metsäteollisuuden tuotannon volyyymi-indeksi päinvastoin laski 99 pisteestä 97:ään, samalla kun tämän teollisuudenhaaran luotonkäyttöön voimakkaasti vaikuttava metsätöiden laajuus oli vuonna 1949 edellisen vuoden laajuutta melkoisesti pienempi.

Prosenttisesti — samoin kuin absoluuttisestikin — hyvin huomattavasti on vuoden aikana kasvanut voima- ja sähkölaitosten luottovolyymi, 3 475 milj. markkaa eli 49 %, mikä nosti tämän ryhmän osuuden 6.6 %:sta 7.5 %:iin koko luottovolyymista.

Niin hyvin rakennustoiminnan kuin kaupan ja liikenteen ryhmien kohdalla ei ole tapahtunut mitään olennaisia muutoksia, vaan kummankin osuus koko volyyymista on pysynyt aivan ennallaan. Ottaen huomioon, että viime vuosi kuitenkin rakennusalalla muodostui edellisiin verrattuna varsin vilkkaaksi, herättää rakennusluoton suhteellinen konstanttisuus pikemminkin ihmettelyä. Selitys on tietenkin löydettävissä mm. siitä, että rakennustoimintaan viime vuonna käytettiin taulukosta näkyvien luottovarojen lisäksi 3 miljardia markkaa ns. Arava-lainojen muodossa. Rakennustoiminnan vilkastuminen näkyy myös rakennusaikaisen luoton kasvamisesta 1 125 miljoonaa eli 83 %.

Taulukko 3.

Eri elinkeinoryhmien saaman luoton kasvun jakaantuminen eri luottolaitosryhmien osalle vuonna 1949.

	1. Teollisuus		2. Voima- ja sähkölaitokset		3. Rakennustoiminta		4. Kauppa- ja liikenne		5. Maatalous		6. Kunnat		7. Henkilö- ja sekal. luotot		8. Kaikkiaan (1-7)	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
Suomen Pankki ..	1 629	15.9	-1 045	-30.0	—	—	1 114	17.3	—	—	7	0.3	—	—	1 705	5.1
Kansaneläkelaitos .	435	4.2	2 569	73.9	88	1.4	32	0.5	-1	-0.0	180	8.3	—	—	3 303	9.9
Liikepankit	6 963	67.9	321	9.2	1 084	17.0	2 888	44.8	522	15.7	322	14.9	542	39.0	12 642	37.8
Kiinnitysluottolaitokset	8	0.0	—	—	208	3.3	—	—	17	0.5	83	3.9	-1	-0.0	315	0.9
Postisäästöpankki .	—	—	1 278	36.8	103	1.6	—	—	—	—	378	17.5	10	0.7	1 769	5.3
Säästöpankit	505	4.9	149	4.3	2 625	41.1	835	12.9	1 575	47.4	397	18.4	448	32.2	6 534	19.5
OKO ja osuuskassat	265	2.6	126	3.6	863	13.5	1 349	20.9	1 182	35.5	209	9.7	402	28.9	4 396	13.2
Vakuutuslaitokset .	458	4.5	77	2.2	1 409	22.1	235	3.6	29	0.9	582	27.0	-11	-0.8	2 779	8.3
Yhteensä	10 263	100.0	3 475	100.0	6 380	100.0	6 453	100.0	3 324	100.0	2 158	100.0	1 390	100.0	33 443	100.0

Taulukko 4.

Eri elinkeinoryhmien saaman luoton jakaantuminen eri luottolaitosryhmien osalle.

31. 12. 1949.

	1. Teollisuus		2. Voima- ja sähkölaitokset		3. Rakennustoiminta		4. Kauppa- ja liikenne		5. Maatalous		6. Kunnat		7. Henkilö- ja sekal. luotot		8. Kaikkiaan (1-7)	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
Suomen Pankki . . .	12 356	26.1	800	7.6	1	0.0	3 955	14.7	—	—	23	0.3	2	0.0	17 137	12.1
Kansaneläkelaitos .	545	1.1	6 029	57.2	267	1.0	281	1.0	3	0.0	1 074	12.7	3	0.0	8 202	5.8
Liikepankit	29 889	63.2	785	7.4	5 300	19.6	15 292	56.8	1 634	12.1	1 284	15.2	3 712	50.2	57 896	41.0
Kiinnitysluottolaitokset	365	0.8	—	—	811	3.0	—	—	250	1.9	140	1.7	1	0.0	1 567	1.1
Postisäästöpankki .	100	0.2	1 858	17.6	136	0.5	—	—	—	—	899	10.7	79	1.1	3 072	2.2
Säästöpankit	1 833	3.9	531	5.0	13 185	48.6	2 292	8.5	5 072	37.5	2 544	30.1	2 253	30.4	27 710	19.6
OKO ja osuuskassat	1 125	2.4	383	3.6	2 095	7.7	4 345	16.1	6 451	47.7	652	7.7	1 259	17.0	16 310	11.6
Vakuutuslaitokset .	1 072	2.3	166	1.6	5 303	19.6	781	2.9	112	0.8	1 826	21.6	93	1.3	9 353	6.6
Yhteensä	47 285	100.0	10 552	100.0	27 098	100.0	26 946	100.0	13 522	100.0	8 442	100.0	7 402	100.0	141 247	100.0

Taulukko 5.

Eri luottolaitosten prosenttinen osuus eri elinkeinoryhmien alaryhmien luotonkäytöstä.
31. 12. 1949.

	1. Teollisuus						3. Rakennus- toiminta		4. Kauppa ja liikenne			6. Kunnat	
	11. Metalliteollisuus	12. Kivi- ja saviteollisuus	13. Nahka-, kumi- ja tekstiiliteollisuus	14. Puu- ja paperiteollisuus	15. Ravinto- ja nautintoaine-teollisuus	16. Muu teollisuus ja käsityö	31. Rakennus-alkainen luotto	32. Kiinnitys- ja asunto-lainat	41. Tukku-kauppa	42. Vahittais-kauppa	43. Liikenne	61. Kaupunki-kunnat	62. Maalais-kunnat
Suomen Pankki	3.9	27.1	15.9	40.4	1.6	15.5	—	0.0	22.5	2.4	9.9	0.4	—
Kansaneläkelaitos ..	—	4.0	—	1.9	0.0	—	7.1	0.4	—	—	7.8	18.5	1.8
Liikepankit	90.6	47.4	79.5	49.7	78.1	69.0	45.9	16.9	65.5	39.2	60.4	17.9	10.0
Kiinnitysluottolaitokset	0.0	0.2	0.1	1.4	0.5	0.2	—	3.3	—	—	—	0.6	3.7
Postisäästöpankki ..	—	—	—	—	—	2.0	—	0.6	—	—	—	11.7	8.6
Säästöpankit	2.3	9.3	2.2	2.8	11.3	6.1	32.4	50.3	2.4	18.2	11.8	28.4	33.4
OKO ja osuuskassat	0.4	2.9	1.0	2.6	5.4	3.6	9.7	7.5	8.1	34.5	7.6	1.4	19.8
Vakuutuslaitokset ..	2.8	9.1	1.3	1.2	3.1	3.6	4.9	21.0	1.5	5.7	2.5	21.1	22.7
Yhteensä % milj. mk	100.0 7 291	100.0 2 514	100.0 5 638	100.0 23 946	100.0 2 990	100.0 4 906	100.0 2 474	100.0 24 624	100.0 15 106	100.0 8 259	100.0 3 581	100.0 5 544	100.0 2 898

Suhteellisen voimakkaasti on lisääntynyt myös vähittäiskaupan ja kaupunkikuntien luottovolyymi, edellisen 2 585 milj. markkaa ja 45.6 % ja jälkimmäisen 945 milj. mk ja 48.4 %, samalla kun maatalouden ja kuntien ryhmäosuudet koko luottovolyymista ovat hiukan suurentuneet.

2. Elinkeinoryhmien luottovolyymien jakaantuminen eri luottolaitosten osalle.

Teollisuuden saaman luoton kohdalla ei ole tapahtunut merkittävämpiä muutoksia sen jakaantumisessa eri luottolaitosten osalle. (Taulukot 3, 4 ja 5). Suomen Pankin suhteellinen osuus on hiukan supistunut, 29.0 %:sta aina 26.1 %:iin, samalla kun liikepankkien osuus on kohonnut 61.9 %:sta 63.2 %:iin ja Kansaneläkelaitoksen 0.3 %:sta 1.1 %:iin.

Voimalaitosten ryhmässä on huomattavin muutos Suomen Pankin osuuden niin markkamääräisesti kuin prosenttisestikin voimakas supistuminen. Vuoden 1948 lopun 1 845 miljoonasta markasta Suomen Pankin voima- ja sähkölaitoksille antama luotto väheni vuoden 1949 aikana 800 miljoonaan markkaan. Tämä miljardivähennys tiesi samalla Suomen Pankin prosenttisen osuuden supistumista 26 %:sta aina 7.6 prosenttiin tämän ryhmän luottovolyymista. Täten tämä erityisissä olosuhteissa syntynyt ja keskuspankille ainakin perinnäisen teorian mukaan »sopimaton» pitkäaikainen voimalaitosluotto on jo — ilmeisesti Suomen Pankin johdon määrätietoisesta politiikan johdosta — nopeasti häviämässä. Vastaavasti ensisijaisen voimalaitosten rahoittajan, Kansaneläkelaitoksen, samoin kuin myös Postisäästöpankin osuudet ovat lisääntyneet sekä määrältään että suhteellisesti. Postisäästöpankin — jolle Suomen Pankin antama luotto on siirretty — osuus kasvoi 580 miljoonasta markasta ja 8.2 %:sta aina 1 858 miljoonaan ja 17.6 %:iin koko tämän ryhmän luotoista, samalla kun Kansaneläkelaitoksen prosenttinen osuus nousi 48.9 %:sta aina 57.2 %:iin.

Rakennustoiminnan kohdalla ei mitään merkittäviä muutoksia ole tapahtunut. Kaupan ja liikenteen ryhmän luottovolyymista on liikepankkien osuus supistunut 60.5 %:sta 56.8 %:iin, samalla kun Suomen Pankki, säästöpankit ja osuuskassat ovat lisänneet suhteellista osuuttaan. Maatalousluottojen kohdalla taasen liikepankkien osuus on kasvanut 10.9:stä 12.1 %:iin, samoin säästöpankkien 34.3 %:sta 37.5 %:iin, kun taas osuuskassojen prosenttinen osuus on vastaavasti supistunut 51.7 %:sta 47.7 %:iin. Kuntien luottovolyymien jakaantumisessa luottolaitosten osalle on havaittavissa vain vähäisiä, olennaista merkitystä vailla olevia muutoksia.

Kaikkiaan on koko yksityisen sektorin luottovolyymien kohdalla tapahtunut Suomen Pankin suhteellisen osuuden supistumista 14.3 %:sta 12.1 %:iin. Liikepankkien osuus on samoin pienentynyt 42.0:sta 41.0 %:iin,

samalla kun toisaalta Kansaneläkelaitoksen osuus on lisääntynyt 4.5:stä 5.8 %:iin, osuuskassojen ja vakuutuslaitosten prosenttiluku samoin kasvanut 0.5:llä ja säästöpankkien pysynyt ennallaan.

3. Eri luottolaitosten luotonanto luotonkäyttäjryhmittäin.¹

Suomen Pankin luotonannon jakaantumisessa vuoden 1949 aikana tapahtuneista muutoksista huomattavin oli jo edellä mainittu voimalaitosluottojen väheneminen. (Taulukko 6.) Niiden osuus pankin koko luottovolyymista supistui täten 5 %:sta vajaaseen 2 %:iin. Pientä suhteellista vähenemistä on havaittavissa myös teollisuuden ja valtion saamien luottojen kohdalla, kun taas kaupan ja liikenteen osuus on vastaavasti kasvanut 7.6 %:sta 9.3 %:iin ja luottolaitosten 4.8 %:sta 6.5 %:iin.

Kansaneläkelaitoksen kohdalla teollisuusluotot ovat lisääntyneet 435 milj. markkaa eli 1.6 %:sta 5.1 %:iin, voimalaitosluotot 3 460 miljoonasta yli 6 000 miljoonaan eli 50.2 %:sta aina 56.4 %:iin. Luotto- ja vakuutuslaitosten saaman luoton kasvaminen lähes 600 milj. markkaa johtuu OKO:n obligaatioiden ostamisesta ja on siten oikeastaan välillisesti koitunut lähinnä maataloudelle annetuksi luottoavuksi.

Liikepankkien luotonanto teollisuudelle kasvoi vuoden aikana lähes 7 miljardia markkaa, samalla kun sen osuus liikepankkien koko luottovolyymista suureni 46.5 %:sta 48.3 %:iin. Huolimatta kaupan ja liikenteen saaman luoton lähes 3 miljardin markan suuruisesta lisäyksestä sen prosenttinen osuus on hiukan supistunut. Valtion osuus on vähentynyt sekä markkamääräisesti n. 400 milj. markkaa että suhteellisesti 7.5:stä 5.3 %:iin koko volyyymista.

Kiinnitysluottolaitosten kohdalla on huomattava, että valtion varoista annettujen asuttamis- ja jälleenrakennuslainojen vähentämisen jälkeen vuoden vaihteen 1948/49 kokonaisvolyymiksi saadaan 1 494 miljoonaa markkaa, joten vuoden 1949 tulos osoittaa lisäystä 370 milj. markan verran. Luottovolyymin jakaantumisessa on tapahtunut eräitä prosenttisesti melkoisia muutoksia, joihin ei kuitenkaan tämän ryhmän kvantitatiivisesti vähäisen merkityksen johdosta ole tässä syytä puuttua.

Postisäästöpankin luotonannossa on havaittavissa rakenteellisia muutoksia, jotka ovat seurauksena pankin luotonantovaltuuksien laajentamisesta vuonna 1949. Vaikka valtiolle annettu luotto markkamääräisesti edelleenkin on aivan hallitsevassa asemassa ja kasvoi vuoden aikana 5 miljardia, valtion osuus on kuitenkin supistunut 91.4 %:sta 84.5 %:iin. Samalla nimenö-

¹ Päinvastoin kuin edellä on seuraavassa esityksessä samoin kuin taulukossa 6 otettu mukaan myös rahalaitosten keskinäinen luotonanto sekä niiden valtiolle eri muodoissa antama luotto. Ks. Taloudellisia Selvityksiä 1949, s. 14—15 ja 22.

Taulukko 6.

Eri luotonkäyttäjryhmien osuus eri luottolaitosten luotonannosta

31. 12. 1949.

	Suomen Pankki		Kansaneläkelaitos		Liikepankit		Kiinnitys- luotto- laitokset		Postisäästö- pankki		Säästö- pankit		OKO ja osuuskassat		Vakuutus- laitokset	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
1. Teollisuus.....	12 356	29.2	545	5.1	29 889	48.3	365	19.6	100	0.4	1 833	6.0	1 125	6.4	1 072	8.1
2. Voima- ja sähköl. .	800	1.9	6 029	56.4	785	1.3	—	—	1 858	8.3	531	1.7	383	2.2	166	1.3
3. Rakennustoiminta	1	0.0	267	2.5	5 300	8.6	811	43.5	136	0.6	13 185	43.3	2 095	11.8	5 303	40.3
4. Kauppa ja liikenne	3 955	9.3	281	2.6	15 292	24.7	—	—	—	—	2 292	7.5	4 345	24.5	781	5.9
5. Maatalous	—	—	3	0.0	1 634	2.6	250	13.4	—	—	5 072	16.7	6 451	36.4	112	0.9
6. Kunnat	23	0.1	1 074	10.0	1 284	2.1	140	7.5	899	4.0	2 544	8.3	652	3.7	1 826	13.9
7. Henkilö- ja sekal. luotot.....	2	0.0	3	0.0	3 712	6.0	1	0.0	79	0.4	2 253	7.4	1 259	7.1	93	0.7
8. Luotto- ja vak.lait.	2 746	6.5	653	6.1	680	1.1	138	7.4	400	1.8	195	0.6	106	0.6	224	1.7
9. Valtio	22 420	53.0	1 846	17.3	3 290	5.3	159	8.6	18 988	84.5	2 585	8.5	1 284	7.3	3 585	27.2
Yhteensä	42 303	100.0	10 701	100.0	61 866	100.0	1 864	100.0	22 460	100.0	30 490	100.0	17 700	100.0	13 162	100.0

maan voimalaitosten sekä jossain määrin myös kuntien ja luottolaitosten osuudet ovat vastaavasti kasvaneet.

S ä ä s t ö p a n k k i e n luotonannossa valtion osuus on vähentynyt 11.7 %:sta 8.5 %:iin, kun taas teollisuuden saama luotto on kasvanut 500 milj. markkaa eli 5.5:stä 6 %:iin sekä kaupan ja liikenteen 800 milj. markkaa ja 6 %:sta aina 7.5 %:iin.

O s u u s k a s s o j e n kohdalla valtion osuus on myös supistunut 10.7 %:sta 7.3 %:iin ja maatalouden 39.4 %:sta 36.4 %:iin, samalla kun toisaalta rakennustoiminnan osuus on kasvanut 9.2 %:sta 11.8 %:iin sekä kaupan ja liikenteen 22.4 %:sta 24.5 %:iin.

V a k u u t u s l a i t o s t e n luotonannon jakautumisessa tapahtuneista muutoksista huomattavimmat ovat teollisuuden osuuden kasvaminen 5.7 %:sta 8.1 %:iin, rakennustoiminnan 36.3 %:sta 40.3 %:iin ja toisaalta valtion osuuden supistuminen 36.9 %:sta aina 27.2 %:iin.

Yleisvaikutelmana edellä selostetuista luottovolyymin jakaantumisessa havaittavissa olevista muutoksista on todettava, että niin vähäiset kuin vuoden aikana tapahtuneet siirtymiset ovatkin olleet, niiden kuitenkin voitaneen katsoa osoittavan sodan ja sen jälkeisten vuosien aiheuttaman eräissä suhteissa poikkeuksellisen luottovolyymin rakenteen normalisoitumista. Kehitys on siten ainakin esitettyjen lukujen valossa tähän asti kulkenut odotettuun suuntaan. Nähtäväksi jää, tuleeko tämä suunta edelleenkin jatkumaan.

SUOMEN TEOLLISUUDEN KEHITYS VUOSINA 1945—1948.

(Tilinpäätöslukujen mukaan.)

Johdanto.

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisemana on aikaisemmin ilmestynyt tilinpäätöslukujen perusteella tehty tutkimus teollisuuden kehityksestä vuosina 1937—1944.¹ Tätä tutkimusta on jatkettu vuosilta 1945 ja 1946. Huomattakoon kuitenkin, että tutkittavien yritysten luku väheni kymmenellä, koska 5 yhtiötä lopetti toimintansa, kaksi yhtiötä yhtyi ja 4 jätettiin pois tutkimuksesta vuonna 1946. Näinä vuosina maassa vallinneen voimakkaan inflaation takia on sangen vaikea tehdä oikeita ja täsmällisiä johtopäätöksiä tilinpäätösluvuista. Sen takia on vuosien 1945—1946 kehitystä kuvaamaan otettukin vain yksi tilinpäätöslukuja esittävä taulukko.

Vuoden 1945 heinäkuun 6. päivän kirjanpitolaissa ja elokuun 9. päivän kirjanpitoasetuksessa velvoitettiin yhtiöt tekemään vuodesta 1946 alkaen tilinpäätöksensä entistä yksityiskohtaisemmin ja aikaisemmista määräyksistä jossain määrin poikkeavin ryhmityksin. Koska edellisen tutkimuksen perusvuodesta, vuodesta 1937, lähtien oli perustettu useita suuria teollisuusyrityksiä ja koska eräät, aikaisemmasta tutkimuksesta pois jätetyt, yritykset olivat huomattavasti kasvaneet, päätettiin tutkimuksen pohjaa laajentaa ottamalla mukaan lisää 146 yhtiötä. Sitä vastoin jätettiin kutomateollisuudesta pois eräs suuri yhtymä, jolla on tehtaita teollisuuden eri aloilla. Tutkittujen yritysten kokonaismäärä, joka aikaisemmin oli ollut 261, nousi niin ollen 406:een, mistä 92 yritystä kuului vientiteollisuuden piiriin. Vuosina 1947 ja 1948 on 4 yritystä yhtynyt toisiin yrityksiin ja ne on siksi eräissä tapauksissa luettu toiseen teollisuusryhmään kuuluviksi. Vientiteollisuuteen on laskettu sellaiset yhtymät ja yritykset, jotka osaksi omistavat paperi- ja selluloosatehtaita tai puuhiomoja, osaksi sahoja ja muita puunjalostustehtaita, voimalaitoksia tai joitakin muita tehtaita, samoin kuin koko puutavarateollisuus sahoineen, puusepäntehtaineen ym. puunjalostuksen haaroineen, vaikkakin näistä monet suureksi osaksi tyydyttävät kotimarkkinainme tarpeita. Koko muu teollisuus on

¹ Yngvar Heikel, Industrins utveckling i Finland åren 1937—1944, Publikationer utgivna av Finlands Banks institut för ekonomisk forskning, serie B: 7, Helsingfors 1947.

luettu kotimarkkinateollisuuteen, vaikka siitäkkin melkoinen osa työskentelee myös vientiä varten.

Aineisto on kuten ennenkin saatu Suomen Virallisessa Lehdessä julkaistuista ja Kaupparekisterille lähetetyistä tilinpäätöksistä, joihin kirjekselyillä on hankittu täydentäviä tietoja.

Huomattakoon, että tilinpäätöslukuihin perustuvassa tutkimuksessa on johtopäätökset tehtävä tietyin varauksin. Tilinpäätösluvuthan eivät täysin vastaa todellisuutta, koska yritysten johto usein pyrkii muovaillemaan niitä toivomaansa suuntaan. Hyvinä vuosina esimerkiksi pyritään tuotantolaitokset ja varastot kirjaamaan mahdollisimman alhaisiin arvoihin ja muutenkin luomaan kätkeytyjä reservejä nettovoiton ja verojen alentamiseksi. Huonoina vuosina voidaan taas poistoja tehdä vähemmän kuin olisi toivottavaa ja arvioida laitteet ja varastot korkeammalle toimintatuloksen parantamiseksi ja näin tehdä mahdolliseksi normaali osingonjako. Tällainen »kirjanpidon koristelu» on omiaan tasoittamaan suhdanteiden vaikutusta todellisiin tuloksiin. Myöskin on muistettava, että tutkitut yritykset yleensä ovat alansa merkittävimpiä ja edustavimpia. Rahanarvon aleneminen, joka vuosina 1945—1946 oli erittäin voimakas ja vielä vuosina 1947—1948 sangen tuntuva, on ennen muuta se tekijä, joka vaikeuttaa oikeitten johtopäätösten tekoa.

Sodan edellisten laitteiden ja osittain myös varastojen arvoa ei yleensä ole nostettu rahanarvon alenemista vastaavassa määrässä. Lain sallimat poistot ovat niin ikään usein olleet pienemmät kuin käytännön liikeperiaatteiden kannalta olisi ollut suotavaa, minkä tähden monesti on ollut kirjattava voitot suuremmiksi, kuin tervein liikeperiaattein tehty tilinpäätös edellyttäisi. Laitteiden kuten osittain varastojenkin arvot ovat usein peräisin hyvin eri ajankohdilta, minkä vuoksi ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi muuntaa näitä eriä esim. asianomaisen alan tukkuhintaindeksin avulla. Tällainen laskelma on kuitenkin kokeeksi suoritettu vuosimyynnin kohdalla sen volyymin nousun valaisemiseksi. Poistorahastot on säännöllisesti vähennetty käyttöomaisuudesta ja koko taseen loppusummasta, rahastoista tai kredit-puolen arvostuseristä, joihin vain erinäisiä arvonjärjestelyrahastoja on otettu mukaan. Nämä on oikeastaan luettava omiin varoihin. Kredit-puolen siirtyvät erät, kuten esim. verovaraukset, maksamattomat liikevaihto- ym. verot, maksamattomat palkat, vakuutukset ym. ovat oikeastaan lyhytaikaisia velkoja. Toinen hankaluus on, että arvopaperit, jotka vielä vuoden 1945 tilinpäätöksissä luettiin lyhytaikaisiin sijoituksiin, vuodesta 1946 lähtien kirjataan kolmeen eri kohtaan taseessa. Yrityksen toiminnan tukemiseksi ostetut tytäryhtiöiden yms. osakkeet luetaan käyttöomaisuuteen, kun taas muut arvopaperit on kirjattu, ilman mitään periaatteellista eroa, osaksi ylimääräiseen omaisuuteen, osaksi rahoitusomaisuuteen. Ylimääräiseen omaisuuteen kirjatut arvopaperit sekä siirtyvät erät on, kuten varastot ja rahoitusomaisuuskin, myöhemmässä tutkimuksessa luettu lyhytaikaisiin sijoituksiin.

**Katsaus vuosiin 1945 ja 1946 aikaisemman aineiston
perusteella.**

Ennen kuin ryhdytään varsinaiseen tutkimukseen, esitetään taulukossa 1 vuosien 1945 ja 1946, ja vertailun vuoksi vuosien 1938 ja 1944, tilinpäätösluvut.

Taulukko 1. Koko teollisuuden tilinpäätösluvut vuosina 1938, 1944, 1945 ja 1946.

	Teollisuuden tilinpäätösluvut							
	Milj. mk				% sijoitetusta pääomasta			
	1938	1944	1945	1946	1938	1944	1945	1946
Vastaavaa:								
I. Varsinainen omaisuus:								
<i>A. Rahoitusomaisuus</i>	3 860	9 040	13 487	15 647	27.7	34.4	38.5	28.1
Kassa ja pankkisaatavat	315	808	1 182	1 472	1.8	3.1	3.4	2.7
Tilisaatavat ja saamavekselit ..	2 052	4 348	7 575	12 883	11.5	16.5	21.6	23.1
Arvopaperit	1 144	3 416	3 924	1 113	6.4	13.0	11.2	2.0
Muut varat	349	468	806	179	2.0	1.8	2.3	0.3
<i>B. Vaihto-omaisuus (varastot)</i>	4 701	6 038	8 715	15 137	26.5	22.9	24.9	27.1
<i>C.-D. Käyttöomaisuus, perustamis- ja järjestelykustannukset ÷ poistorahastot</i>	9 210	10 564	12 187	23 138	57.8	40.1	34.8	47.5
Niistä: Arvopaperit	—	—	—	1 641	—	—	—	2.9
Varsinainen omaisuus yhteensä	17 771	25 642	34 389	53 922	100.0	97.4	98.2	96.7
II. Arvostuserät	—	654	611	53	—	2.5	1.8	0.1
III. Siirtyvät erät	—	40	7	209	—	0.1	0.0	0.4
IV. Ylimääräinen omaisuus	—	—	—	1 568	—	—	—	2.8
Siitä: Arvopaperit	—	—	—	1 390	—	—	—	2.5
Taseen summa	17 771	26 336	35 007	55 752	100.0	100.0	100.0	100.0
Vastattavaa:								
I. Vieras pääoma:								
<i>A. Lyhytaikainen velka</i>	6 463	11 238	18 796	27 894	36.4	42.7	53.7	50.0
Tilivelat ja tavaravekselit	2 456	5 102	8 854	11 688	13.8	19.4	25.3	20.9
Finanssivekselit	3 828	6 023	9 575	8 673	21.6	22.9	27.4	15.6
Muut pankkivelat	—	—	—	6 815	—	—	—	12.2
Muut velat	179	113	367	718	1.9	0.4	1.0	1.3
<i>B. Pitkäaikainen velka</i>	2 370	1 546	1 698	2 345	13.3	5.9	4.8	4.2
Vieras pääoma yhteensä	8 833	12 784	20 494	30 239	49.7	48.6	58.5	54.2
II. Arvostuserät	—	—	—	363	—	—	—	0.7
III. Siirtyvät erät	25	977	804	1 358	0.1	3.7	2.3	2.4
IV. Oma pääoma:	8 913	12 575	13 709	23 792	50.2	47.7	39.2	42.7
Osakepääoma	5 174	6 455	6 545	9 660	29.1	24.5	18.7	17.3
Vara- ja muut rahastot	2 880	4 800	5 687	11 854	16.2	18.2	16.3	21.3
Voitto- ja tappiotili	859	1 320	1 477	2 278	4.9	5.0	4.2	4.1
Taseen summa	17 771	26 336	35 007	55 752	100.0	100.0	100.0	100.0

Siitä havaitaan, että taseen loppusumma eli koko sijoitetun pääoman määrä on nimellisesti kasvanut vuodesta 1938 vuoteen 1944 vain 48 % ja vuoteen 1945 mennessä 97 %, mutta vuoteen 1946 jo 214 % eli yli kolminkertaiseksi. Käyttöomaisuus oli kuitenkin vuoteen 1945 mennessä kasvanut vain 32 % ja vuoteen 1946 mennessä 151 % — 18 % näistä tuli tähän luettujen arvopaperien osalle — kun taas kaikki lyhytaikainen omaisuus (siirtyvät erät ja ylimääräisen omaisuuden arvopaperit mukaan luettuina) oli lisääntynyt vastaavasti 159 ja 278 %. Varastot olivat lisääntyneet 85 ja 222 %, kun taas rahoitusomaisuus oli vuonna 1945 noin 3½- ja 1946 runsaasti nelinkertainen vuoteen 1938 verrattuna. Rahoitusomaisuuden eristä tilisaatavat ja saamavekselit olivat yli kuusi kertaa, kassa ja pankkisaatavat lähes viisi kertaa ja kaikki arvopaperit yhteensä melkein neljä kertaa niin suuret kuin vuonna 1938. Velkapuolella oli vieras pääoma, siirtyvät erät mukaan luettuina, 2.4—3.6 kertaa niin suuri kuin vuonna 1938, kun taas oma pääoma oli kasvanut vain 1.5—2.7-kertaiseksi. Omasta pääomasta osakepääoma oli noussut vuoteen 1946 mennessä vain 87 %, kun taas rahastojen määrä oli nelinkertaistunut ja voitto- ja tappiotili kohonnut lähes kolminkertaiseksi vuodesta 1938. Vieraasta pääomasta pitkäaikaiset velat, jotka vuosina 1944 ja 1945 olivat vain noin 2/3 vuoden 1938 määrästä, saavuttivat vuonna 1946 melkein vuoden 1938 tason. Lyhytaikaiset velat taas olivat vuonna 1945 kolme kertaa ja vuonna 1946 noin 4½ kertaa niin suuret kuin 1938. Huomataan siis, että lyhytaikaiset velat ja lyhytaikainen omaisuus, etenkin rahoitusomaisuus, joihin inflaatio eniten on vaikuttanut, ovat lisääntyneet paljon suuremmassa määrässä kuin käyttöomaisuus, osakepääoma ja pitkäaikaiset velat, joihin inflaatio vasta vähitellen pääsee vaikuttamaan.

Taulukosta ilmenee inflaation ja reaalisten muutosten vaikutus omaisuustaseen rakenteeseen. Käyttöomaisuuden todellinen määrä on tapahtuneiden uusrakennusten ansiosta vuodesta 1938 huomattavasti kasvanut, mutta sen suhteellinen osuus koko taseen loppusummasta on supistunut 52 %:sta vuonna 1938 39 %:iin vuonna 1946. Tällöin ei ole otettu huomioon arvopapereita, 3 % taseen määrästä, koska nämä aikaisemmin on luettu rahoitusomaisuuteen. Rahoitusomaisuus on lisääntynyt vuoden 1938 22 %:sta 34 %:iin vuonna 1946, jos siirtyvät erät ja kaikki arvopaperit otetaan huomioon. Tilisaatavat ovat lisääntyneet 12 %:sta 23 %:iin. Varastot olivat vielä vuosina 1944 ja 1945 sangen pienet, ja kohonneista hinnoista huolimatta niiden osuus koko taseesta oli pienempi kuin vuonna 1938. Vuonna 1946 varastojen volyyymi oli jo huomattavasti kasvanut, ei kuitenkaan vielä vuoden 1938 tasolle ja niiden suhteellinen osuus taseen määrästä oli noussut vain hiukan suuremmaksi kuin vuonna 1938, noin 27 %:iin. Vastattavien puolella oma pääoma — arvostuserät mukaan luettuina — on vähentynyt 50 %:sta 43 %:iin taseen summasta, yksinään osakepääoman osuus on vähentynyt 29 %:sta 17 %:iin. Myös pitkäaikaisen velkojen suhteellinen osuus on vähentynyt — osaksi kuoletusten,

osaksi inflaation takia — 13 %:sta 4 %:iin. Lyhytaikaiset velat — siirtyvät erät mukaan luettuina — ovat sen sijaan kasvaneet 36 %:sta 52 %:iin taseen summasta.

Vuosien 1946—1948 tilinpäätökset laajemman tutkimuksen mukaan.

Seuraavassa tutkitaan vuosimyynnin ja omaisuustaseen tärkeimpien erien kehitystä teollisuuden eri aloilla.

Taulukko 2. Vuosimyynti.

Teollisuusryhmä	Yhtiöiden luku	V u o s i m y y n t i								
		Milj. mk			% koko teollisuuden vuosimyynnistä			% vuoden 1946 vuosimyynnistä		
		1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948	
Yleinen vientiteollisuus ...	36	28 826	43 572	60 778	41.1	44.5	40.9	151.2	210.8	
Puutavarateollisuus	54	3 939	6 220	9 390	5.6	6.3	6.3	157.9	238.4	
Koko vientiteollisuus	90	32 765	49 792	70 168	46.7	50.8	47.2	152.0	214.2	
Rakennustoimistot	11	914	1 143	1 629	1.3	1.2	1.1	125.1	178.2	
Metalli- ja koneteollisuus ..	89	12 747	16 909	26 574	18.2	17.2	17.9	132.7	208.5	
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	22	3 227	3 910	6 444	4.6	4.0	4.3	121.2	199.7	
Kutomateollisuus	55	6 083	7 542	13 589	8.7	7.7	9.1	124.0	223.4	
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	24	2 870	3 384	5 818	4.1	3.4	3.9	117.9	202.7	
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	42	6 098	7 216	11 798	8.7	7.4	7.9	118.3	193.5	
Kemiallinen teollisuus	32	3 480	5 365	7 497	4.9	5.5	5.1	154.2	215.4	
Asfaltti- ja tapettiteollisuus	6	259	338	613	0.4	0.3	0.4	130.5	236.7	
Graafinen teollisuus	13	1 068	1 264	1 888	1.5	1.3	1.3	118.4	176.8	
Voimalaitokset	18	670	1 191	2 628	0.9	1.2	1.8	177.8	392.3	
Koko kotimarkkinateollisuus	312	37 416	48 262	78 478	53.3	49.2	52.8	129.0	209.7	
Koko teollisuus	402	70 181	98 054	148 646	100.0	100.0	100.0	139.7	211.8	

Vuosimyynti.

Kaikkien yritysten vuosimyynti (taulukko 2) kasvoi vuodesta 1946 vuoteen 1948 78.5 miljardia markkaa eli noin 112 %, mistä 27.9 miljardia tuli vuoden 1947 osalle. Vientiteollisuudessa lisäys vuonna 1947 oli suurempi kuin muussa teollisuudessa eli 17.0 miljardia markkaa, mutta vuonna 1948 se oli suhteellisesti pienempi, 20.4 miljardia, mikä johtuu osaksi siitä, että vientihinnat alenivat, osaksi siitä, että puuhiomien vedenpuutteen takia oli supistettava toimintaansa jne. Kotimarkkinateollisuuden myynti kasvoi vuonna 1947 vain 10.8 miljardia markkaa eli 29 %, mutta vuonna 1948 kokonaista

30.2 miljardia. Useiden teollisuuden alojen myynnin lisäys oli vuonna 1948 kolme kertaa niin suuri kuin vuonna 1947. Esim. kivi-, savi- ja lasi-, kutomasekä elintarviketeollisuuden myynnin lisäys oli noin nelin- ja kumi-, nahka- ja jalkineiteollisuuden kokonaista viisinkertainen vuoteen 1947 verrattuna. Metall- ja koneiteollisuuden myynnin kasvu ei kuitenkaan ollut kuin kaksinkertainen vuoteen 1947 verrattuna. Myyntisummien kasvu johtuu osaksi hintojen noususta (tukkuhintojen yleisindeksi oli vuonna 1947 runsaasti 20 % ja vuonna 1948 noin 59 % korkeampi kuin vuonna 1946), osaksi helpottuneesta raaka-ainetilanteesta ja teollisuuslaitosten laajentamisesta mainittujen vuosien kuluessa. Suhteellisesti suurin eli 300 % lisäys oli voimalaitosten kohdalla, mikä johtui siitä, että muutamat suuret voimalaitokset, jotka vuosina 1946 ja 1947 olivat olleet rakenteilla, vuonna 1948 alkoivat jakaa sähkövirtaa. Seurauksena tästä kehityksestä oli, että vientiteollisuuden osuus koko myynnistä vuodesta 1946 vuoteen 1947 nousi 47 %:sta 51 %:iin, mutta laski vuonna 1948 jälleen noin 47 %:iin. Kutomateollisuuden, kemiallisen teollisuuden ja voimalaitosten sekä puutavarateollisuuden osuus kokonaismyynnistä kasvoi jossain määrin, mutta muiden teollisuusryhmien osuus väheni.

Taulukko 3. Vuosimyynnin volyyymi (1946 = 100).

	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus	105	124
Puutavarateollisuus	113	159
Koko vientiteollisuus	107	134
Metalli- ja koneiteollisuus	106	130
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	116	136
Kutomateollisuus	109	130
Kumitehtaat	157	205
Nahka- ja kenkätehtaat	114	155
Myllyt ja leipomot	103	112
Kemiallinen teollisuus	131	150
Koko kotimarkkinateollisuus	120	138
Koko teollisuus	116	133

Jos lasketaan sellaisten teollisuusryhmien todellinen vuosimyynti, joille lasketaan tukkuhintaindeksi, jakamalla se asianomaisen ryhmän tukkuhintaindeksillä ja sitten tutkitaan, miten tämä reaalin vuosimyynti on muuttunut vuosina 1946—1948, saadaan taulukossa 3 esitetyt luvut. Tämän laskelman mukaan vientiteollisuuden vuosimyynnin volyyymi kasvoi vuonna 1947 vain 7% ja vuoteen 1948 mennessä 34%, kun kotimarkkinateollisuuden myynnin kasvu oli vastaavasti 20% ja 38%. Myynnin lisäys oli suhteellisesti suurin kumitehtaissa, sitten lähinnä nahka- ja kenkä- sekä kemiallisessa teollisuudessa. Koska kuitenkin tukkuhintaindeksiin sisältyy vain osa myyntitavaroista, tällainen laskelma on tietenkin summittainen. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Unitaksen indeksi osoittaa teollisuustuotannon vuosina 1946—

1948 nousseen vientiteollisuudessa 41 % ja kotimarkkinateollisuudessa 47 %, eli siis jossain määrin enemmän kuin myynnin volyyymi.

Taulukko 4. Vuosimyynnin suhde sijoitettuun pääomaan, omiin varoihin ja pitkäaikaisiin sijoituksiin, prosenteissa.

Teollisuusryhmä	Vuosimyynnti %								
	Sijoitetusta pääomasta			Omista varoista			Pitkäaikaisista sijoituksista		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	114.5	131.3	152.0	252.9	336.5	399.0	262.3	298.7	316.2
Puutavarateollisuus	97.5	103.5	142.4	575.0	697.3	924.2	326.1	338.8	409.7
Koko vientiteollisuus	112.1	127.0	150.7	271.2	359.7	431.7	268.6	303.2	326.2
Rakennustoimistot	445.9	503.5	440.3	1 833.0	1 742.4	2 145.5	2 597.2	3 151.5	2 617.5
Metalli- ja koneteollisuus ..	117.1	109.0	147.0	365.7	395.8	492.9	360.5	363.9	461.0
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	113.8	106.1	136.0	242.8	283.7	422.8	207.9	204.8	242.1
Kutomateollisuus	139.2	148.4	206.5	276.6	334.7	463.5	331.5	383.0	503.7
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	127.0	125.9	182.8	228.3	265.4	411.1	436.8	420.9	575.5
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	170.5	144.5	197.8	421.4	463.8	700.6	511.1	444.9	626.9
Kemiallinen teollisuus	136.3	143.3	137.8	399.5	551.9	472.4	361.0	381.0	380.0
Asfaltti- ja tapettiteollisuus	220.8	214.3	270.5	352.5	338.2	695.9	681.9	666.6	756.2
Graafinen teollisuus	211.9	233.7	250.4	427.2	488.0	563.6	746.9	761.4	793.3
Voimalaitokset	12.6	11.0	13.1	26.5	30.1	27.4	16.2	14.3	17.7
Koko kotimarkkinateollisuus	114.0	101.0	120.0	277.4	300.5	318.7	265.4	230.6	259.8
Koko teollisuus	113.1	112.8	132.8	274.5	317.3	363.7	266.9	262.5	281.8

Taulukko 4 osoittaa vuosimyynnin prosentteina koko sijoitetusta pääomasta, omista varoista ja pitkäaikaisista sijoituksista. Vuonna 1946 vuosimyynnti oli keskimäärin 1.1 kertaa niin suuri kuin koko sijoitettu pääoma, vuonna 1947 vientiteollisuudessa 1.3 kertaa, vuonna 1948 koko teollisuudessa 1.3 kertaa, vientiteollisuudessa 1.5 kertaa ja kotimarkkinateollisuudessa 1.2 kertaa niin suuri kuin sijoitettu pääoma. Rakennustoimistoissa, joiden sijoitettu pääoma on suhteellisen pieni ja jotka suurimmaksi osaksi työskentelevät provisioalokutuksella, pääoma on kiertänyt 4 à 5 kertaa, asfaltti- ja tapettiteollisuudessa sekä graafisessa teollisuudessa noin 2 à 3 kertaa. Voimalaitosten prosenttiluvut olivat poikkeuksellisen pienet, sillä niiden sijoitettu pääoma on suuri, mutta myynti suhteellisen pieni, etenkin siksi, että osa niistä oli vielä rakenteilla.

Vuosimyynnin suhde omiin varoihin osoittaa samalla tavalla, miten monta kertaa omat varat ovat vaihtuneet vuoden aikana. Vuonna 1946 omat varat vaihdettiin vajaat 3 kertaa, vuonna 1947 vientiteollisuudessa 3 à 4 ja kotimarkkinateollisuudessa 3 kertaa sekä vuonna 1948 koko teollisuudessa melkein

4 kertaa, vientiteollisuudessa vähän yli 4 kertaa ja kotimarkkinateollisuudessa noin 3 kertaa. Poikkeuksellisen pienet ja suuret luvut olivat samoissa ryhmissä kuin edelläkin. Ravinto- ja nautintoaine- sekä asfaltti- ja tapettiteollisuudessa omat varat vuonna 1948 tulivat kiertäneeksi noin 7 kertaa, graafisessa teollisuudessa lähes 6 kertaa, metalli- ja koneteollisuudessa, kemiallisessa teollisuudessa ja kutomateollisuudessa 4 à 5 kertaa.

Kolmas prosenttilukuryhmä osoittaa, monestiko tuotantolaitoksiin sijoitetujen varojen voidaan katsoa vaihtuneen vuoden kuluessa. Pitkäaikaisten sijoitusten määrä tuli kiertäneeksi vuosina 1946 ja 1947 koko tutkimus teollisuudessa noin 2.6 kertaa ja vuonna 1948 2.8 kertaa. Kotimarkkinateollisuudessa tämä suhde aleni vuonna 1947, mutta nousi taas seuraavana vuonna. Vientiteollisuuden kohdalla se sen sijaan kohosi vajaan 3:sta runsaasti 3:een. Suurimmat olivat prosenttiluvut jälleen samoissa teollisuusryhmissä kuin omiin varoihin verrattaessa; voimalaitosten prosenttiluvut olivat jälleen muita pienemmät, nimittäin 16, 14 ja 18 %.

Omaisuuatase.

Taulukossa 5 esitetään tutkimuksen kohteena olevan koko teollisuuden ja vientiteollisuuden taseet sekä koko teollisuuden eri ryhmien suhteelliset osuudet taseen summasta. Käyttöomaisuuden osuus taseen määrästä on kasvanut koko teollisuudessa 42.5 %:sta 47.1 %:iin. Lisäystä on tapahtunut sekä vienti- että kotimarkkinateollisuudessa. Tähän nousuun ovat käyttöomaisuuteen luetut arvopaperit osaltaan vaikuttaneet. Pääasiallisesti lisäys on kuitenkin johdettu kasvaneesta investoinnista koneisiin, rakennuksiin ym. Varastojen osuus kasvoi vuonna 1947 jonkin verran, mutta laski vuonna 1948 jälleen alle vuoden 1946 lukujen. Rahoitusomaisuuden osuus taseen määrästä väheni koko teollisuudessa 30.5 %:sta 27.5 %:iin, jos ylimääräiseen omaisuuteen kuuluvat arvopaperit sekä siirtyvät erät otetaan mukaan. Rahoitusomaisuuteen luettujen arvopaperien samaten kuin pankkisaatavien ja kassankin osuus omaisuustaseesta väheni.

Velkojen puolella huomataan vieraitten varojen osuuden taseen määrästä kohonneen koko teollisuudessa 58.6 %:sta 63.5 %:iin, jos siirtyvät erät otetaan mukaan. Lisäykseen vaikuttivat sekä lyhyt- että pitkäaikainen velka, edellisen kohdalla ennen muuta tili- ja vekselivelka, kun taas muut pankkivelat suhteellisesti vähenivät. Tilivelkojen lisäys oli erittäin suuri vientiteollisuudessa. Omien varojen osuus sitä vastoin on suhteellisesti vähentynyt, nimittäin 40.8 %:sta 35.7 %:iin. Vähennystä oli tapahtunut eniten rahastojen kohdalla, kun taas osakepääoma vuonna 1947 tapahtuneen laskun jälkeen vuonna 1948 toimitettujen uusien osakeantien takia jälleen kasvoi.

Taulukko 5. Omaisuustase.

	Koko teollisuus						Vientiteollisuus		
	Milj. mk			% taseen sum- masta			Milj. mk		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Omaisuus									
<i>Rahoitusomaisuus</i>	17 101	23 394	28 928	27.7	27.0	25.8	7 509	9 799	10 310
Pankkisaatavat ja kassa	1 761	1 825	2 605	2.9	2.1	2.3	597	631	583
Tilisaatavat ja vekselit .	13 739	20 452	24 808	22.2	23.6	22.2	6 356	8 690	9 240
Arvopaperit	1 065	1 025	1 048	1.7	1.2	0.9	528	464	487
Muut varat	536	92	467	0.9	0.1	0.4	28	14	0
<i>Vaihto-omaisuus (varastot)</i>	16 446	23 742	28 191	26.6	27.4	25.2	9 092	12 442	14 173
Valmiit tavarat ja puoli- valmisteet	5 036	7 602	9 823	8.1	8.8	8.8	1 895	2 834	3 836
Raaka- ja tarveaineet ym.	11 410	16 140	18 368	18.5	18.6	16.4	7 197	9 608	10 337
<i>Käyttöomaisuus</i>	26 292	37 354	52 719	42.5	43.1	47.1	12 196	16 422	21 510
Siitä: arvopaperit	1 318	2 584	3 678	2.1	3.0	3.3	378	1 069	1 053
Varsinainen omaisuus yh- teensä	59 839	84 490	109 838	96.8	97.5	98.1	28 797	38 663	45 993
Arvostuserät	53	52	55	0.1	0.1	0.0	49	37	30
Siirtyvät erät	225	391	421	0.3	0.4	0.4	157	296	338
Ylimäär. omaisuus	1 722	1 746	1 655	2.8	2.0	1.5	219	211	208
Siitä: arvopaperit	1 532	1 575	1 485	2.5	1.8	1.3	218	210	206
Taseen summa	61 839	86 679	111 969	100.0	100.0	100.0	29 222	39 207	46 569
Velat									
Vieras pääoma									
<i>Lyhytaikainen velka</i>	31 003	49 090	58 790	50.1	56.7	52.5	15 180	23 206	26 717
Tilivelat	12 689	21 373	27 130	20.5	24.7	24.2	4 707	8 817	10 341
Tavaravekselit	614	569	524	1.0	0.7	0.5	148	82	167
Finanssivekselit	9 146	15 184	18 406	14.8	17.5	16.4	5 772	7 870	10 305
Muut pankkivelat	7 372	8 708	8 945	11.9	10.0	8.0	4 271	5 646	5 151
Muu lyhytaik. velka	1 182	3 256	3 785	1.9	3.8	3.4	282	791	753
<i>Pitkäaikainen velka</i>	3 730	5 303	8 729	6.0	6.1	7.8	1 514	1 406	2 505
Vieras pääoma yhteensä	34 733	54 393	67 519	56.1	62.8	60.3	16 694	24 612	29 222
Siirtyvät erät	1 537	2 382	3 577	2.5	2.7	3.2	447	754	1 095
Arvostuserät	337	605	948	0.6	0.7	0.8	85	299	452
Oma pääoma									
Osakepääoma	11 436	14 396	21 987	18.5	16.6	19.6	4 118	5 048	6 021
Vararahastot	4 060	4 293	5 292	6.6	4.9	4.7	1 922	1 965	2 491
Muut rahastot (ei poisto- rahasoja)	7 320	7 469	7 931	11.8	8.6	7.1	4 784	4 811	5 099
Voitto- ja tappiotili	2 583	3 343	5 083	4.2	3.9	4.6	1 252	1 738	2 229
Yhteensä	25 399	29 501	40 293	41.1	34.0	36.0	12 076	13 562	15 840
Tappio	167	202	368	0.3	0.2	0.3	80	20	40
Oma pääoma yhteensä	25 232	29 299	39 925	40.8	33.8	35.7	11 996	13 542	15 800
Taseen summa	61 839	86 679	111 969	100.0	100.0	100.0	29 222	39 207	46 569

Taulukko 6. Koko sijoitettu pääoma.

Teollisuusryhmä	Sijoitettu pääoma							
	Milj. mk			% koko teollisuuden sijoitetusta pääomasta			% vuoden 1946 määrästä	
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	25 184	33 195	39 977	40.8	38.3	35.7	131.8	158.7
Puutavateollisuus	4 038	6 012	6 592	6.5	6.9	5.9	148.9	163.2
Koko vientiteollisuus	29 222	39 207	46 569	47.3	45.2	41.6	134.2	159.3
Rakennustoimistot	205	227	370	0.3	0.3	0.3	110.7	180.5
Metalli- ja koneteollisuus ..	10 890	15 518	18 075	17.6	17.9	16.1	142.5	166.0
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	2 835	3 685	4 738	4.6	4.2	4.2	130.0	167.1
Kutomateollisuus	4 369	5 083	6 578	7.1	5.9	6.0	116.3	150.6
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	2 260	2 687	3 182	3.6	3.1	2.8	118.9	140.8
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	3 576	4 994	5 965	5.8	5.8	5.3	139.7	166.8
Kemiallinen teollisuus	2 553	3 744	5 441	4.1	4.3	4.9	146.7	213.1
Asfaltti- ja tapetteollisuus	117	158	227	0.2	0.2	0.2	135.0	194.0
Graafinen teollisuus	504	541	754	0.8	0.6	0.7	107.3	149.6
Voimalaitokset	5 308	10 835	20 070	8.6	12.5	17.9	204.1	378.1
Koko kotimarkkinateollisuus	32 617	47 472	65 400	52.7	54.8	58.4	145.5	200.5
Koko teollisuus	61 839	86 679	111 969	100.0	100.0	100.0	140.2	181.1

Koko sijoitetun pääoman määrä eli taseen loppusumma (taulukko 6) oli vuodesta 1946 lisääntynyt 40 % vuoteen 1947 ja 80 % vuoteen 1948 mennessä, eli noin 50 miljardia molempina vuosina yhteensä. Vienti-teollisuudessa oli suhteellinen nousu pienempi kuin kotimarkkinateollisuudessa. Nimellinen nousu oli nimittäin edellä mainitussa 17.3 miljardia, mutta nousu-prosentti noin 34 ja 59 %, jälkimmäisessä taas runsaasti 45 ja 100 %. Tämä johtui etupäässä suurista investoinneista. Olivathan sijoitukset voimalaitoksiin noin 15 miljardia ja metalli- ja koneteollisuuteen noin 7.2 miljardia markkaa. Edelleen mainittakoon, että vastaava lisäys ravinto- ja nautintoaineteollisuudessa oli noin 1.4 miljardia ja kemiallisessa teollisuudessa noin 2.9 miljardia markkaa. Niin ollen laski vientiteollisuuden osuus koko teollisuuden investoidun pääoman määrästä 47.3 %:sta 41.6 %:iin, kun kotimarkkinateollisuuden osuus nousi 52.7 %:sta 58.4 %:iin. Voimalaitosten osuus kohosi runsaasti kaksinkertaiseksi, kemiallisen teollisuuden osuus nousi hieman, mutta monien muiden ryhmien osuus väheni.

Seuraavassa käsitellään ensin debet-puolen tärkeimpiä eriä.

Taulukko 7. Pitkäaikaiset sijoitukset.¹

Teollisuusryhmä	Pitkäaikaiset sijoitukset							
	Milj. mk			% koko sijoitetusta pääomasta			% vuoden 1946 määrästä	
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	10 988	14 586	19 218	43.7	43.9	48.0	132.7	174.9
Puutavateollisuus	1 208	1 836	2 292	29.9	30.5	34.8	152.0	189.7
Koko vientiteollisuus	12 196	16 422	21 510	41.7	41.9	46.3	134.6	176.3
Rakennustoimistot	35	37	63	17.0	16.3	17.0	103.1	176.8
Metalli- ja koneiteollisuus ..	3 536	4 647	5 764	32.5	29.9	31.9	131.4	163.0
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 552	1 909	2 662	54.7	51.8	56.2	123.0	171.5
Kutomateollisuus	1 835	1 969	2 698	42.0	38.7	41.0	107.3	147.0
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	657	804	1 011	29.1	29.9	31.8	122.4	153.9
Ravinto- ja nautintoaineiteollisuus	1 193	1 622	1 882	33.3	32.5	31.6	136.0	157.8
Kemiallinen teollisuus	964	1 408	1 973	37.8	37.6	36.3	146.1	204.7
Asfaltti- ja tapetteollisuus	38	51	81	32.4	32.1	35.8	133.6	213.5
Graafinen teollisuus	143	166	238	28.4	30.7	31.6	116.1	166.4
Voimalaitokset	4 143	8 319	14 837	78.0	76.8	73.9	200.8	358.1
Koko kotimarkkinateollisuus	14 096	20 932	31 209	43.3	44.1	47.7	148.5	221.4
Koko teollisuus	26 292	37 354	52 719	42.5	43.1	47.1	142.1	200.5

Pitkäaikaiset sijoitukset (taulukko 7), joihin on luettu myös tähän kirjatut arvopaperit, lisääntyivät näinä vuosina koko teollisuudessa 26.4 miljardia markkaa, mistä määrästä tuli 9.3 miljardia vientiteollisuuden — etupäässä yleisen ryhmän — ja 17.1 miljardia kotimarkkinateollisuuden osalle, siitä 10.7 miljardia voimalaitosten ja 2.2 miljardia metalli- ja koneiteollisuuden osalle. Kaikissa tutkituissa yrityksissä yhteensä pitkäaikaiset sijoitukset olivat vuonna 1948 kaksi kertaa niin suuret kuin vuonna 1946, vientiteollisuudessa 1.7 kertaa ja kotimarkkinateollisuudessa 2.2 kertaa niin suuret kuin vuonna 1946. Voimalaitosten pitkäaikaiset sijoitukset olivat 3.6-kertaiset, asfaltti- ja tapetteollisuuden sekä kemiallisen teollisuuden runsaasti 2-kertaiset vuoteen 1946 verrattuna. Pitkäaikaiset sijoitukset olivat koko sijoitetusta pääomasta noin 43—47 %, vientiteollisuudessa hiukan vähemmän kuin kotimarkkinateollisuudessa. Yleensä suhdeluku oli noin 30—40 %. Voimalaitosten osalta olivat mainitut prosenttiluvut 78—74 % ja kivi-, savi- ja lasiteollisuudessa 52—56 %. Rakennusteollisuudessa ne sen sijaan olivat sangen alhaiset eli vain 16—17 %.

¹ Arvopaperit mukaan luettuina.

Taulukko 8. Lyhytaikaiset sijoitukset.¹

Teollisuusryhmä	Lyhytaikaiset sijoitukset							
	Milj. mk			% koko sijoitetusta pääomasta			% vuoden 1946 määrästä	
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	14 161	18 587	20 739	56.2	56.1	51.9	131.3	146.5
Puutavarateollisuus	2 815	4 160	4 288	69.7	69.2	65.0	147.8	152.8
Koko vientiteollisuus	16 976	22 747	25 027	58.1	58.0	53.6	134.0	147.4
Rakennustoimistot	170	190	307	83.0	83.7	83.0	111.8	180.6
Metalli- ja koneteollisuus ..	7 340	10 813	12 261	67.4	69.7	67.8	147.3	167.0
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 255	1 751	2 049	44.3	47.5	43.2	139.5	163.3
Kutomateollisuus	2 523	3 102	3 864	57.7	61.1	58.8	122.9	153.1
Kumi-, nahka- ja kenkä- teollisuus	1 602	1 882	2 166	70.9	70.1	68.1	117.5	135.2
Ravinto- ja nautintoaine- teollisuus	2 319	3 315	4 030	64.9	66.4	67.5	142.9	173.7
Kemiallinen teollisuus	1 560	2 311	3 436	61.1	61.7	63.1	148.1	220.2
Asfaltti- ja tapetteollisuus	79	107	146	61.6	67.9	64.2	135.4	184.8
Graafinen teollisuus	322	372	512	63.9	68.8	67.9	115.5	159.0
Voimalaitokset	1 158	2 512	5 227	21.9	23.2	26.1	216.9	451.4
Koko kotimarkkinateollisuus	18 328	26 355	33 998	56.1	55.5	52.0	143.8	185.5
Koko teollisuus	35 304	49 102	59 025	57.1	56.6	52.7	139.1	167.2

Lyhytaikaiset sijoitukset (taulukko 8), joihin on luettu myös debet-puolen siirtyvät erät ja ylimääräisen omaisuuden arvopaperit, lisääntyivät kaikissa tutkituissa yrityksissä yhteensä 23.7 miljardia markkaa, josta 8.0 miljardia tuli vientiteollisuuden ja 15.7 miljardia kotimarkkinateollisuuden osalle. Erityisesti lisääntyivät metalli- ja koneteollisuuden lyhytaikaiset sijoitukset, n. 4.9 sekä voimalaitosten 4.1 miljardia markkaa. Lyhytaikaisten sijoitusten suhde koko investoituun pääomaan on tavallisesti pitkäaikaisten sijoitusten suhdeluvun komplementtiluku (vrt. taulukko 7, sarakkeet 4–6). Lyhytaikaisten sijoitusten kasvu vuodesta 1946 vuoteen 1948 oli suhteellisesti vähäisempää kuin pitkäaikaisten sijoitusten kasvu. Koko teollisuuden lyhytaikaiset sijoitukset kasvoivat 67 %, vientiteollisuuden 47 % ja kotimarkkinateollisuuden noin 85 %. Tämä johtui ennen muuta varastojen ja rahoitusomaisuuden, etenkin tilisaatavien kasvusta. Voimalaitoksissa oli lisäys 350 %, mikä johtui lähinnä vastavalmistuneiden ja toimintansa aloittaneiden voimalaitosten tilisaatavien voimakkaasta kasvusta. Myöskin kemiallisen teollisuuden, asfaltti- ja tapetteollisuuden sekä rakennustoimistojen lyhytaikaiset sijoitukset osoittavat suurempia nousuprosentteja kuin muut teollisuudenhaarat.

¹ Siirtyvät erät ja ylimääräiseen omaisuuteen kuuluvat arvopaperit mukaan luettuina.

Taulukko 9. Rahoitusomaisuus.¹

Teollisuusryhmä	Rahoitusomaisuus							
	Milj. mk			% koko sijoitetusta pääomasta			% vuoden 1946 määrästä	
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	6 537	8 560	8 946	25.9	25.8	22.4	130.9	136.8
Puutavateollisuus	972	1 239	1 364	24.1	20.6	20.7	127.5	140.3
Koko vientiteollisuus	7 509	9 799	10 310	25.7	25.0	22.1	130.5	137.3
Rakennustoimistot	127	144	239	62.0	63.5	64.6	113.4	188.2
Metalli- ja koneiteollisuus ..	3 289	4 517	5 101	30.2	29.1	28.2	137.3	155.1
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	753	1 086	1 229	26.6	29.5	25.9	144.2	163.2
Kutomateollisuus	1 478	1 536	2 008	33.8	30.2	30.5	103.9	135.9
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	689	833	985	30.5	31.0	31.0	120.9	143.0
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	1 193	1 762	2 267	33.4	35.3	38.0	147.7	190.1
Kemiallinen teollisuus	915	1 406	2 026	35.8	37.5	37.2	153.7	221.4
Asfaltti- ja tapetteollisuus	49	51	59	41.7	32.2	25.9	104.0	120.2
Graafinen teollisuus	249	294	424	49.4	54.3	56.2	118.1	170.3
Voimalaitokset	850	1 966	4 280	16.0	18.1	21.4	231.3	503.5
Koko kotimarkkinateollisuus	9 592	13 595	18 618	29.4	28.6	28.5	141.7	194.1
Koko teollisuus	17 101	23 394	28 928	27.7	27.0	25.8	136.8	169.2

Rahoitusomaisuudella tarkoitetaan varoja, jotka on sijoitettu yritykseen hankinta- ja tuotantotoiminnan rahoittamiseksi. Taulukko 9 osoittaa, millaisena rahoitusomaisuus esiintyy taseissa (siirtyviä eriä ja ylimääräiseen omaisuuteen kuuluvia arvopapereita ei ole luettu mukaan). Kaikissa yrityksissä yhteensä rahoitusomaisuus kasvoi 11.8 miljardia markkaa, mistä vain 2.8 miljardia tuli vientiteollisuuden osalle. Voimalaitosten osuus kotimarkkinateollisuuden lisäyksestä oli 3.4 miljardia. Koko investoidusta pääomasta rahoitusomaisuus muodosti kaikissa yrityksissä noin 28—26 %, vientiteollisuudessa hieman vähemmän, kotimarkkinateollisuudessa hieman enemmän. Suuremmat kuin muissa teollisuusryhmissä prosenttiluvut olivat rakennustoimistoissa, 62—65 %, ja graafisessa teollisuudessa, 49—56 %, koska näiden varastot ovat pienet ja rahoitusomaisuuden osuus on sen takia suurempi. Voimalaitoksissa, joiden varastot ovat suhteellisesti vielä pienemmät, prosenttiluvut ovat erittäin alhaiset eli 16—21 %, sillä näissä käyttöomaisuus muodostaa pääosan taseen summasta. Koko teollisuudessa rahoitusomaisuuden lisäys vuodesta 1946 vuoteen 1948 oli 69 %, vientiteollisuudessa vain 37 %, mutta kotimarkkinateollisuudessa noin 94 %. Voimalaitoksissa lisääntyi rahoitusomaisuus runsaasti viisinkertaiseksi, kemiallisessa teollisuudessa enemmän kuin kaksinkertaiseksi, ravinto- ja nautintoaine-, rakennus- ja graafisessa teollisuudessa 90, 88 ja 70 %.

¹ Siirtyviä eriä ja ylimääräiseen omaisuuteen kuuluvia arvopapereita ei ole otettu mukaan.

Taulukko 10. Pankkisaatavat ja kassa sekä tilisaatavat ja vekselit.

Teollisuusryhmä	Pankkisaatavat ja kassa			Tilisaatavat ja vekselit				
	Milj. mk			Milj. mk			% vuoden 1946 määrästä	
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948
Vientiteollisuus.....	597	631	583	6 356	8 690	9 240	136.7	145.4
Kotimarkkinateollisuus....	1 164	1 194	2 022	7 383	11 762	15 568	159.3	210.9
Koko teollisuus.....	1 761	1 825	2 605	13 739	20 452	24 808	148.9	189.6

P a n k k i s a a t a v a t j a k a s s a (taulukko 10), jotka ovat vain 2—3 % koko teollisuuden taseen summasta, pysyivät vientiteollisuudessa melkein muuttumatta ja kasvoivat kotimarkkinateollisuudessa noin 860 milj. markkaa, pääasiallisesti vuonna 1948. Tilisaatavien ja vekselien summa kasvoi 11.1 miljardia markkaa. Tästä lisäyksestä oli 2.9 miljardia vientiteollisuuden osuutta. Voimalaitosten kohdalla lisäys oli 3.4 miljardia markkaa. Tilisaatavat ja vekselit lisääntyivät kaikissa tutkituissa yrityksissä keskimäärin 90 %, mutta vientiteollisuudessa 45 % sekä kotimarkkinateollisuudessa 111 % vuoden 1946 tasosta.

Taulukko 11. Arvopaperit, milj. markkaa.

Teollisuusryhmä	Arvopapereita			Niistä on kirjattu								
				Rahoitusomaisuudeksi			Ylimäär. omaisuudeksi			Käyttöomaisuudeksi		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Vientiteollisuus..	1 124	1 743	1 746	528	464	487	218	210	206	378	1 069	1 053
Kotimarkkina- teollisuus :...	2 791	3 441	4 465	537	561	561	1 314	1 365	1 279	940	1 515	2 625
Koko teollisuus..	3 915	5 184	6 211	1 065	1 025	1 048	1 532	1 575	1 485	1 318	2 584	3 678

A r v o p a p e r i e n y h t e e n l a s k e t t u m ä ä r ä v u o s i n a 1946—1948 (taulukko 11) oli 3.9, 5.2 ja 6.2 miljardia markkaa eli noin 6 % koko investoidun pääoman määrästä. Niistä oli kirjattu kunakin vuonna noin 1 miljardi rahoitusomaisuuteen ja noin 1.5 miljardia ylimääräiseen omaisuuteen sekä käyttöomaisuuteen 1.3, 2.6 ja 3.7 miljardia markkaa. Eniten lisääntyivät voimalaitosten arvopaperit, nimittäin vuonna 1947 520 milj. markkaa ja vuonna 1948 1 070 miljoonaa. Käyttöomaisuuteen kirjattujen arvopaperien osuus koko arvopaperikannasta kasvoi vuonna 1946 34 %:sta 59 %:iin vuonna 1948, kun taas ylimääräiseen omaisuuteen luettujen arvopaperien osuus väheni 39:stä 24 %:iin. Eräissä teollisuusryhmissä arvopaperien kirjanpitoarvo aleni, sillä

pörssinoteerattujen teollisuusosakkeiden indeksi laski 469:stä vuonna 1946 316:een vuonna 1948. Joukko obligaatioita on myös lunastettu sanottuna aikana.

Taulukko 12. Vaihto-omaisuus (varastot).

Teollisuusryhmä	Vaihto-omaisuus								
	Milj. mk			% koko sijoitetusta pääomasta			% vuosimyynnistä		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	7 332	9 647	11 384	29.1	29.1	28.5	25.4	22.1	18.7
Puutavarateollisuus	1 760	2 795	2 789	43.6	46.5	42.3	44.7	44.9	29.7
Koko vientiteollisuus	9 092	12 442	14 173	31.1	31.7	30.4	27.8	25.0	20.2
Rakennustoimistot	40	43	58	19.5	18.9	15.7	4.3	3.8	3.6
Metalli- ja koneteollisuus ..	3 873	6 032	6 905	35.5	38.9	38.2	30.4	35.7	26.0
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	394	542	723	13.9	14.7	15.3	12.2	13.9	11.2
Kutomateollisuus	886	1 401	1 677	20.3	27.6	25.5	14.6	18.6	12.3
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	397	541	688	17.6	20.2	21.6	13.8	16.0	11.8
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	895	1 350	1 617	25.0	27.0	27.1	14.7	18.7	13.7
Kemiallinen teollisuus	541	797	1 291	21.2	21.3	23.7	15.5	14.9	17.2
Asfaltti- ja tapetteollisuus	22	52	83	19.1	33.2	36.4	8.7	15.5	13.5
Graafinen teollisuus	53	56	66	10.5	10.4	8.8	5.0	4.4	3.5
Voimalaitokset	253	486	910	4.8	4.5	4.5	37.8	40.8	34.6
Koko kotimarkkinateollisuus	7 354	11 300	14 018	22.5	23.8	21.4	19.7	23.4	17.9
Koko teollisuus	16 446	23 742	28 191	26.6	27.4	25.2	23.4	24.2	19.0

Vaihto-omaisuuden eli varastojen kirjanpito-arvo (taulukko 12) kasvoi 11.8 miljardia. Vientiteollisuuden osuus lisäyksestä oli 5.1 miljardia markkaa. Metall- ja koneteollisuudessa oli lisäys suurin eli 3.0 miljardia markkaa. Varastot olivat koko teollisuudessa keskimäärin 27—25 %, vientiteollisuudessa noin 30—32 % ja kotimarkkinateollisuudessa vain 21—24 % koko sijoitetun pääoman arvosta. Metall- ja koneteollisuudessa nämä prosenttiluvut olivat muita korkeammat eli 35—39 %. Asfaltti- ja tapetteollisuudessa varastojen osuus kasvoi 19 %:sta 36 %:iin. Alhaisimmat eli alle 5 % suhdeluvut olivat voimalaitosten kohdalla. Suhteellisen vähäiset ne niin ikään olivat graafisessa teollisuudessa, noin 10—9 %, kivi-, savi- ja lasiteollisuudessa 14—15 % ja rakennustoimistoissa 20—16 %. Vertailtaessa varastojen suhdetta vuosimyyntiin havaitaan, että kaikkien tutkittujen yhtiöiden varastot vaihtuivat vuosina 1946 ja 1947 runsaasti neljä ja 1948 viisi kertaa. Puutavarateollisuuden varastot vastasivat vain 45—30 % vuosimyynnistä. Voimalaitoksissa vastaavat suhdeluvut olivat noin 41—35 % ja metalli- ja koneteollisuudessa 36—26 %. Graafisessa teollisuudessa ja rakennustoimistoissa varastojen arvot olivat vain 4 à 5 % vuosimyynnistä.

Taulukko 13. Varastojen jakaantuminen.

Teollisuusryhmä	Valmiit tavarat ja puolivalmisteet			Raaka- ja tarveaineet ym.			Valmiit tavarat ja puolivalmisteet % varastoista		
	Milj. mk			Milj. mk					
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	1 035	1 384	2 253	6 297	8 263	9 131	14.1	14.3	19.8
Puutavarateollisuus	860	1 450	1 583	900	1 345	1 206	48.9	51.9	56.8
Koko vientiteollisuus	1 895	2 834	3 836	7 197	9 608	10 337	20.8	22.8	27.1
Rakennustoimistot	30	36	52	10	7	6	75.7	83.9	89.1
Metalli- ja koneteollisuus ..	2 174	3 513	4 080	1 699	2 519	2 825	56.7	58.2	59.1
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	92	106	196	302	436	527	23.3	19.6	27.1
Kutomateollisuus	267	480	595	619	921	1 082	30.1	34.3	35.5
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	115	166	218	282	375	470	29.0	30.7	31.7
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	254	210	294	641	1 140	1 323	28.4	15.6	18.2
Kemiallinen teollisuus ...	196	232	516	345	565	775	36.2	29.1	40.0
Asfaltti- ja tapetteollisuus	6	15	25	16	37	58	28.5	30.0	30.3
Graafinen teollisuus	7	10	11	46	46	55	14.0	16.9	16.3
Voimalaitokset	—	—	—	253	486	910	—	—	—
Koko kotimarkkinateollisuus	3 141	4 768	5 987	4 213	6 532	8 031	42.7	42.2	42.7
Koko teollisuus	5 036	7 602	9 823	11 410	16 140	18 368	30.6	32.0	34.8

Uuden kirjanpitolain mukaan on yhtiöiden jaoitettava varastonsa kahteen ryhmään, nimittäin 1) *valmiisiin tavaroihin ja puolivalmisteisiin* ja 2) *raaka- ja tarveaineisiin, polttoaineisiin* ym. Joissakin tapauksissa voi syntyä epätie-toisuutta, mihin ryhmään jokin tavaralaji on luettava, mutta suurin piirtein suoritettu jaointelu vastanee tarkoitustaan (vrt. taulukko 13). Valmiit tavarat ja puolivalmisteet lisääntyivät yhteensä sanottuina vuosina noin 4.8 miljardia markkaa ja lisäksi tuli kumpanakin vuonna noin 1 miljardi vientiteollisuuden osalle, kun taas raaka- ja tarveaineet, polttoaineet ym. lisääntyivät vuonna 1947 noin 4.7 ja vuonna 1948 2.2 miljardin markan arvosta. Lisäyksestä oli vientiteollisuuden osuutta 2.4 ja 0.7 miljardia markkaa. Valmiiden tavaroiden ja puolivalmisteiden osuus varastojen kokonaissummasta kasvoi siten kaikissa yrityksissä 31:stä 35 %:iin ja vientiteollisuudessa 21:stä 27 %:iin, kun se sitä vastoin kotimarkkinateollisuudessa pysyi muuttumatta 42—43 %:na. Puutavarateollisuudessa, jossa sahattujen puutavarain varastot ovat huomattavat, tämä osuus oli 49—57 %, kun taas vastaavat luvut muussa vientiteollisuudessa olivat vain 14—20 %. Myös metalli- ja koneteollisuudessa mainitut prosenttiluvut olivat huomattavan korkeat, nimittäin 57—59 %, mutta graafisessa teollisuudessa taas erittäin alhaiset, vain 14—17 %.

Sitten siirrytään tarkastelemaan vastattavien puolen vieraita ja omia varoja.

Taulukko 14. Vieras pääoma.¹

Teollisuusryhmä	Vieras pääoma			Siitä:					
	Milj. mk			Siirtyvät erät			Pitkäaikaiset velat		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	13 788	20 246	24 741	330	584	871	1 163	1 039	2 096
Puutavarateollisuus	3 353	5 120	5 576	117	170	224	351	367	409
Koko vientiteollisuus ..	17 141	25 366	30 317	447	754	1 095	1 514	1 406	2 505
Rakennustoimistot	155	161	294	13	15	26	5	2	5
Metalli- ja koneteollisuus ..	7 404	11 246	12 683	187	361	678	761	897	716
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 506	2 307	3 214	103	160	215	33	56	106
Kutomateollisuus	2 170	2 830	3 646	153	251	399	83	119	127
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	1 003	1 412	1 767	36	53	85	89	95	106
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	2 129	3 438	4 281	448	584	792	209	434	421
Kemiallinen teollisuus	1 682	2 772	3 854	74	125	167	184	294	411
Asfaltti- ja tapettiteollisuus	44	83	138	3	3	2	2	5	7
Graafinen teollisuus	254	282	419	66	73	108	20	20	18
Voimalaitokset	2 782	6 878	10 483	7	3	10	830	1 975	4 307
Koko kotimarkkinateollisuus	19 129	31 409	40 779	1 090	1 628	2 482	2 216	3 897	6 224
Koko teollisuus	36 270	56 775	71 096	1 537	2 382	3 577	3 730	5 303	8 729

Vieraat varat (taulukko 14), joihin on luettu myöskin vastattavien siirtyvät erät (verovaraukset, maksamattomat liikevaihto- ym. verot, maksamattomat palkat ym.), lisääntyivät vientiteollisuudessa 13.2 ja kotimarkkinateollisuudessa 21.6 miljardia markkaa. Suurin nimellinen lisäys kotimarkkinateollisuudessa — 7.7 miljardia — oli tapahtunut voimalaitosten ryhmässä, jotka uutisrakennusten rahoittamiseen olivat ottaneet suuria obligaatiolainoja. Metallija koneteollisuuden vieraat pääomat olivat lisääntyneet 5.3 miljardia markkaa. Kaikkien yritysten vieraat varat vastasivat noin 59—64 % koko sijoitetusta pääomasta. Yhtiöiden vieraitten varojen osuus kasvoi suhteellisesti jonkin verran vuonna 1947, mutta väheni jälleen seuraavana vuonna. Puutavarateollisuudessa vieraitten pääomien osuus oli vielä suurempi eli 83—85 % koko sijoitetusta pääomasta.

Pitkäaikaiset velat, joihin uuden kirjanpitolain mukaan luetaan kaikki yhtä vuotta pitemmät velat, olivat vuosina 1946—1948 vain 3.7, 5.3 ja 8.7 miljardia eli ainoastaan 10, 6 ja 12 % kaikista veloista. Voimalaitosten pitkäaikaiset velat kasvoivat edellä mainittujen obligaatiolainojen ansiosta 830 miljoonasta 4 307 milj. markkaan. Suurehkoja lainoja oli etupäässä vientiteollisuuden yleisessä ryhmässä, metalli- ja koneteollisuudella, ravinto- ja nautintoaine- sekä kemiallisella teollisuudella.

¹ Siirtyvät erät mukaan luettuina.

Taulukko 15. Lyhytaikaiset velat.¹

Teollisuusryhmä	Lyhytaikaiset velat							
	Milj. mk			% koko sijoitetusta pääomasta			% vuoden 1946 määrästä	
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	12 625	19 207	22 645	50.1	57.9	56.7	152.1	179.3
Puutavarateollisuus	3 002	4 753	5 167	78.4	79.0	78.4	158.3	172.1
Koko vientiteollisuus	15 627	23 960	27 812	53.4	61.1	59.7	153.3	178.0
Rakennustoimistot	150	159	289	73.1	70.0	78.1	106.0	192.7
Metalli- ja koneiteollisuus ..	6 643	10 349	11 967	61.0	66.7	66.2	155.8	180.1
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus								
Kutomateollisuus	1 473	2 251	3 108	51.9	61.1	65.6	152.8	211.0
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	2 087	2 711	3 519	47.8	53.3	53.6	129.9	168.6
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	914	1 317	1 661	40.4	49.1	52.2	144.1	181.7
Kemiallinen teollisuus	1 920	3 004	3 860	53.7	60.1	64.7	156.5	201.0
Kemiallinen teollisuus	1 498	2 478	3 443	58.7	66.2	63.3	165.4	229.8
Asfaltti- ja tapettiteollisuus	42	78	131	35.5	49.1	57.9	186.5	315.7
Graafinen teollisuus	234	262	401	46.4	48.4	53.2	112.0	171.4
Voimalaitokset	1 952	4 903	6 176	36.8	45.2	30.7	251.2	316.4
Koko kotimarkkinateollisuus	16 913	27 512	34 555	51.8	57.9	52.8	162.7	204.3
Koko teollisuus	32 540	51 472	62 367	52.6	59.4	55.7	158.2	191.6

Lyhytaikaiset velat (taulukko 15), joihin luetaan myöskin siirtyvät erät, kasvoivat vuosina 1947—1948 29.8 miljardia markkaa. Pelkästään vuonna 1947 velkojen kasvu oli 18.9 miljardia markkaa. Lisäyksestä tuli 12.2 miljardia vientiteollisuuden osalle. Vuonna 1948 vientiteollisuuden lyhytaikaisten velkojen lisäys oli vain 3.9 miljardia markkaa, mikä johtunee etupäässä vientiteollisuuden heikentyneistä suhdanteista. Kone- ja metalliteollisuudessa lyhytaikaisten velkojen lisäys mainittuina vuosina oli yhteensä 5.3 miljardia markkaa ja voimalaitoksissa 4.3 miljardia. Muilla teollisuusaloilla oli lisäys pienempi.

Kaikissa yrityksissä lyhytaikaisten velkojen lisäys vuosina 1946—1948 oli 92 %, vientiteollisuudessa 78 % sekä kotimarkkinateollisuudessa keskimäärin 104 % vuoden 1946 luvuista. Voimalaitosten sekä asfaltti- ja tapettiteollisuuden lyhytaikaiset velat runsaasti kolminkertaistuivat ja kemiallisen teollisuuden, kivi-, savi- ja lasi- sekä elintarviketeollisuuden runsaasti kaksinkertaistuivat. Lyhytaikaisten velkojen osuus, prosentteina koko taseen loppusummasta, lisääntyi vuonna 1947 kaikissa yrityksissä 53:sta 59 %:iin, mutta väheni vuonna 1948 jälleen 56 %:iin.

¹ Siirtyvät erät mukaan luettuina.

Taulukko 16. Muutamia lyhytaikaisten velkojen alaryhmiä, milj. markkaa.

Teollisuusryhmä	Tilivelat, etumaksut ja tavaravekselit			Finanssivekselit			Muut pankki- velat		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	3 638	6 975	8 486	5 484	7 200	9 302	2 940	4 094	3 612
Puutavarateollisuus	1 217	1 924	2 022	288	670	1 003	1 331	1 552	1 539
Koko vientiteollisuus	4 855	8 899	10 508	5 772	7 870	10 305	4 271	5 646	5 151
Rakennustoimistot	116	120	236	—	2	2	9	9	19
Metalli- ja koneteollisuus ..	4 680	7 090	8 165	689	1 990	2 070	736	779	854
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	367	478	753	437	1 010	1 493	561	593	625
Kutomateollisuus	663	739	1 548	535	1 089	857	730	617	694
Kumi-, nahka- ja kenkä- teollisuus	329	492	804	402	660	628	129	108	135
Ravinto- ja nautintoaine- teollisuus	993	1 774	2 239	202	363	331	264	278	402
Kemiallinen teollisuus ...	673	1 442	2 029	219	395	538	498	480	574
Asfaltti- ja tapetteollisuus	27	42	53	6	26	47	6	5	7
Graafinen teollisuus	121	156	221	8	18	40	39	14	31
Voimalaitokset	479	710	1 098	876	1 761	2 095	129	179	453
Koko kotimarkkinateollisuus	8 448	13 043	17 146	3 374	7 314	8 101	3 101	3 062	3 794
Koko teollisuus	13 303	21 942	27 654	9 146	15 184	18 406	7 372	8 708	8 945

Taulukkoon 16 on otettu lyhytaikaisten velkojen pääryhmät, nimittäin 1) *tilivelat* (etumaksut ja tavaravekselit mukaan luettuina), 2) *finanssivekselit* ja 3) *muut pankkivelat*. Tavara- ja finanssivekselien ero on kuitenkin häilyvä, jälkimmäisiin on yleensä luettu sellaiset vekselit, jotka on kirjoitettu tasaiselle summalle. Paitsi pankkivelkoja oli olemassa pienekö määrä muita velkoja, muualta saatuja lainoja, maksamattomia osinkoja yms. yhteensä 1.2, 3.3 ja 3.8 miljardin markan arvosta. Kaikkien yhtiöiden tilivelat ja tavaravekselit olivat vuosina 1946—1948 noin 22—25 % koko investoidun pääoman määrästä (tavaravekselien osuus oli vain ½—1%), kun taas finanssivekselien osuus oli 15—18 % ja muitten pankkivelkojen osuus 8—12 %. Vientiteollisuudessa tilivelat olivat vain noin 17—23 %, mutta finanssivekselit 20—22 % ja muut pankkivelat 15—11 % koko taseen määrästä. Kotimarkkinateollisuuden tilivelat olivat taas suhteellisesti suuremmat, nimittäin 26—27 % taseen kokonaismäärästä, finanssivekselit vain 10—15 % sekä muut pankkivelat 10—6 %. Finanssivekselit ja pankkivelat olivat siten paljon määrävämmässä asemassa vientiteollisuudessa kuin kotimarkkinateollisuudessa. Tämän seikan huomaa siitäkin, että vientiteollisuuden tilivelat olivat vain 36—41 % kaikkien tutkittujen yritysten tiliveloista, mutta finanssivekselit 63—52 % koko finanssivekselien määrästä ja muut pankkivelat 58—65 % koko teollisuuden pankkivelkojen määrästä.

Taulukko 17. Omat varat.¹

Teollisuusryhmä	Omat varat			Niistä: arvostuserät			Omat varat % koko sijoitetusta pääomasta		
	Milj. mk						1946	1947	1948
	1946	1947	1948	1946	1947	1948			
Yleinen vientiteollisuus ...	11 396	12 949	15 236	64	269	417	45.3	39.0	38.1
Puutavarateollisuus	685	892	1 016	21	30	35	16.9	14.9	15.4
Koko vientiteollisuus	12 081	13 841	16 252	85	299	452	41.4	35.3	34.9
Rakennustoimistot	50	66	76	—	—	—	24.4	29.1	20.5
Metalli- ja koneteollisuus ..	3 486	4 272	5 392	187	225	220	32.0	27.5	29.8
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 329	1 378	1 524	12	13	141	46.9	37.4	32.2
Kutomateollisuus	2 199	2 253	2 932	11	19	68	50.3	44.4	44.5
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	1 257	1 275	1 415	9	4	16	55.6	47.4	44.5
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	1 447	1 556	1 684	16	24	30	40.5	31.2	28.2
Kemiallinen teollisuus	871	972	1 587	10	11	11	34.1	26.0	29.2
Asfaltti- ja tapetteollisuus	73	75	89	5	8	9	62.6	47.6	38.9
Graafinen teollisuus	250	259	335	—	—	—	49.6	47.9	44.4
Voimalaitokset	2 526	3 957	9 587	2	2	1	47.7	36.5	47.8
Koko kotimarkkinateollisuus	13 488	16 063	24 621	252	306	496	41.4	33.9	37.7
Koko teollisuus	25 569	29 904	40 873	337	605	948	41.4	34.5	36.5

O m a t v a r a t (taulukko 17), arvostuserät mukaan luettuina, ovat lisääntyneet vähäisemmässä määrässä kuin vieraat varat, kuten jo aikaisemmin on mainittu. Niinpä omat varat kasvoivat vuonna 1947 vain 4.4 ja vuonna 1948 10.0 miljardia markkaa, mistä 1.8 ja 2.4 miljardia tuli vientiteollisuuden ja 1.4 ja 5.6 miljardia voimalaitosten osalle. Voimalaitosten omien varojen lisääntyminen johtuu etupäässä valtion investoinneista Imatran Voima ja Oulujoki yhtiöihin. Kaikkien yhtiöiden omien varojen osuus taseen määrästä väheni vuonna 1947 41:stä 34 %:iin, mutta nousi seuraavana vuonna hieman eli 36 %:iin. Puutavarateollisuudella oli suhteellisen pienet omat varat, vain 17—15 %. Omien varojen osuus koko taseen määrästä pieneni erittäin suuresti asfaltti- ja tapetteollisuudessa, nimittäin 63 %:sta 39 %:iin, kivi-, savi- ja lasiteollisuudessa 47 %:sta 32 %:iin sekä ravinto- ja nautintoaineteollisuudessa 40 %:sta 28 %:iin. A r v o s t u s e i ä, joiden yhteinen määrä kaikissa yhtiöissä oli vain 300, 600 ja 950 milj. markkaa, esiintyi yleisimmin yleisen vientiteollisuuden sekä metalli- ja koneteollisuuden ryhmissä.

Omiin varoihin on luettu o s a k e p ä ä o m a, r a h a s t o t sekä v o i t t o j a t a p p i o t i l i (taulukko 18). Osakepääoma kasvoi kaikissa yhtiöissä 10.6 miljardia markkaa, vientiteollisuudessa vain 1.9 miljardia, voimalaitok-

¹ Arvostuserät mukaan luettuina.

Taulukko 18. Omien varojen pääryhmät, milj. markkaa.

Teollisuusryhmä	Osakepääoma			Vara- ja muut rahastot			Voitto- ja tappio-tili (netto)		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	3 812	4 690	5 655	6 517	6 530	7 244	1 003	1 460	1 920
Puutavateollisuus	306	358	366	189	246	346	169	258	269
Koko vientiteollisuus	4 118	5 048	6 021	6 706	6 776	7 590	1 172	1 718	2 189
Rakennustoimistot	26	32	32	16	17	25	8	17	19
Metalli- ja koneteollisuus ..	1 424	1 824	2 168	1 499	1 606	1 928	376	617	1 076
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	609	684	791	593	639	631	115	42	-39
Kutomateollisuus	986	1 007	1 133	980	1 039	1 357	222	188	374
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	472	472	923	670	712	317	106	87	159
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	824	958	1 025	467	425	387	140	149	242
Kemiallinen teollisuus	572	568	737	161	221	573	128	172	266
Asfaltti- ja tapettiteollisuus	24	25	25	24	22	25	20	20	30
Graafinen teollisuus	57	59	59	113	136	188	80	64	88
Voimalaitokset	2 324	3 719	9 073	151	169	202	49	67	311
Koko kotimarkkinateollisuus	7 318	9 348	15 966	4 674	4 986	5 633	1 244	1 423	2 526
Koko teollisuus	11 436	14 396	21 987	11 380	11 762	13 223	2 416	3 141	4 715

sisä 6.8 miljardia sekä metalli- ja koneteollisuudessa noin 700 miljoonaa, kumi-, nahka- ja kenkäteollisuudessa taasen noin 450 miljoonaa markkaa, mutta muiden ryhmien kohdalla aivan vähän. Vientiteollisuuden osakepääoma oli aluksi 36 %, mutta aleni 27 %:iin koko teollisuuden osakepääomien määräst. Sen sijaan sen rahastot olivat suhteellisesti suuremmat, ne näet käsittivät 59—57 % rahastojen koko määräst. Kaikkien yhtiöiden vararahastojen yhteinen määrä nousi vain hitaasti 4.1 miljardista 5.3 miljardiin markkaan, muiden rahastojen nousu oli vielä vaatimattomampi, vain 7.3 miljardista 7.9 miljardiin markkaan. Kivi-, savi- ja lasiteollisuuden voitto- ja tappiotilien supistuminen johtuu pääasiallisesti Oy Arabia Ab:n kärsimistä suurista tappioista.

Yhtiöiden vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta valaisee taulukko 19. Yhtiön omien varojen ja sen pitkäaikaisten sijoitusten välinen suhde kuvastaa yhtiön v a k a v a r a i s u u t t a. Tavallisesti lasketaan, että omien varojen tulisi nousta ainakin pitkäaikaisten sijoitusten määrään. Tällöin katsotaan omat varat kokonaisuudessaan sijoitetuiksi tuotantolaitoksiin, kun taasen vieras pääoma palvelee liikepääomana. Jos suhdeluku on alle sadan, on myöskin osa vieraista pääomista sijoitettu tuotantovälineisiin, ja jos se nousee yli sadan, merkitsee tämä, että osa omista varoista on riittänyt liikepääomaksi. Tähän suhteeseen vaikuttaa tietenkin verrattavina olevien erien kirjanpitoarvo. On muistettava, että käyttöomaisuus osaksi on kirjattu aikaisempiin arvoihin, mistä seuraa, että inflaatio-

Taulukko 19. Vakavaraisuus ja maksuvalmius, prosentteina.

Teollisuusryhmä	Vakavaraisuus			Maksuvalmius		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	103.7	88.8	79.3	112.2	96.8	91.6
Puutavarateollisuus	56.7	48.6	44.3	93.8	87.5	83.0
Koko vientiteollisuus	99.1	84.3	75.6	108.6	94.9	90.0
Rakennustoimistot	141.7	180.8	122.0	113.3	119.5	106.2
Metalli- ja koneteollisuus ..	98.6	91.9	93.5	110.5	104.5	102.5
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	85.6	72.2	57.2	85.2	77.8	65.9
Kutomateollisuus	119.8	114.4	108.7	120.9	114.4	109.8
Kumi-, nahka- ja kenkä- teollisuus	191.3	158.6	140.0	175.3	142.9	116.4
Ravinto- ja nautintoaine- teollisuus	121.3	95.9	89.5	120.8	110.3	104.4
Kemiallinen teollisuus	90.4	69.0	80.4	104.1	93.3	99.8
Asfaltti- ja tapetteollisuus	193.3	147.9	108.6	188.1	137.2	111.5
Graafinen teollisuus	174.8	156.0	140.7	137.6	142.0	127.7
Voimalaitokset	61.0	47.6	64.6	59.3	51.2	84.6
Koko kotimarkkinateollisuus	95.7	76.7	78.9	108.4	95.8	98.4
Koko teollisuus	97.2	82.7	77.5	108.5	95.4	94.6

aikana suhdeluku muodostuu suuremmaksi kuin se olisi vakavan hintatason vallitessa. Toiselta puolen inflaatio vaikuttaa sängen vähän myös osakepääomaan, mikä seikka on omiaan pienentämään suhdelukua. Jos täten saatuja vakavaraisuuslukuja verrataan aikaisemman teollisuustutkimuksen vastaaviin suhdelukuihin, saadaan seuraava yhdistelmä:

	Aikaisemman tutkimuksen mukaan				Uudemman tutki- muksen mukaan		
	1938	1944	1945	1946	1946	1947	1948
Vientiteollisuus	84	109	106	105	99	84	76
Kotimarkkinateollisuus	116	129	118	120	96	77	79
Koko teollisuus	97	119	112	112	97	83	78

Vakavaraisuus oli niin ollen kaikissa tutkituissa yrityksissä keskimäärin kasvanut vuodesta 1938 vuoteen 1944, mutta aleni siitä lähtien jatkuvasti. Aikaisemman ja myöhemmän tutkimuksen välinen ero vuodelta 1946, noin 15 pistettä, johtuu osaksi siitä, että myöhemmässä tutkimuksessa käyttömaisuuteen luetut arvopaperit on otettu mukaan, mitä edellisessä tutkimuksessa ei ole tehty. Aikaisemman tutkimuksen mukaan kotimarkkinateollisuuden vakavaraisuus oli keskimäärin suurempi kuin vientiteollisuuden, mutta jälkimmäisen mukaan oli tilanne vuosina 1946 ja 1947 päinvastainen. Tämä voi joh-

tua siitä, että jälkimmäiseen tutkimukseen kotimarkkinateollisuuteen on otettu mukaan useampia pienyrityksiä kuin vientiteollisuuteen, ts. puutavateollisuuteen, kun taas molemmissa tutkimuksissa yleisen vientiteollisuuden ryhmään on luettu vain samat yhtiöt. Vakavaraisuus on yleensä pienentynyt viime vuosina, vain voimalaitosten kohdalla se on lisääntynyt huomattavasti vuonna 1948, aikaisemmin mainittujen valtion voimalaitosten saamien suurten pääomanlisäysten takia. Silti ovat ko. voimalaitostenkin prosenttiluvut sängen alhaiset, nimittäin 48—65 %. Puutavateollisuudella, jonka luvut aikaisemman tutkimuksen mukaan laskivat vuosina 1944—1946 93 %:sta 79 %:iin, näyttää edelleen olleen alhaisimmat suhdeluvut, nimittäin 57—44 %, mihin kehitykseen osaltaan vaikuttaa se tosiasia, että uudempaan tutkimukseen on otettu lisää 33 uutta tämän alan teollisuusyritystä. Suurin vakavaraisuusprosentti oli kumi-, nahka- ja kenkäteollisuudessa eli 191—140 % sekä graafisessa teollisuudessa 175—141 %, edelleen asfaltti- ja tapetteollisuudessa 193—109 % sekä rakennustoimistoissa 181—122 %. Metall- ja koneteollisuuden vakavaraisuus on pysynyt jokseenkin tasaisena ja lisääntynyt hieman viimeisenä vuonna, suhdeluvut olivat 99—92 %.

Lyhytaikaisten sijoitusten ja lyhytaikaisten velkojen suhde valaisee yrityksen maksuvalmiutta eli likviditeettiä. Aikaisemman ja myöhemmän tutkimuksen tulosten vertailu on suoritettu seuraavassa taulukossa.

	Aikaisempi tutkimus				Uudempi tutkimus		
	1938	1944	1945	1946	1946	1947	1948
Vientiteollisuus	128	128	119	113	109	95	90
Kotimarkkinateollisuus	137	130	114	111	108	96	98
Koko teollisuus	132	129	116	111	108	95	95

Maksuvalmius on niin ollen yleensä jatkuvasti huonontunut vuodesta 1944 alkaen lukuun ottamatta kotimarkkinateollisuutta vuonna 1948, jolloin tapahtui pientä nousua. Vuotta 1946 koskevien lukujen ero aikaisemman ja myöhemmän tutkimuksen mukaan johtuu taas siitä, että käyttöomaisuuteen kirjattuja arvopapereita myöhemmässä tutkimuksessa ei enää luettu lyhytaikaisiin sijoituksiin kuten aikaisemmin. Jos ne otettaisiin huomioon, saataisiin koko teollisuuden prosenttiluvuiksi vuosina 1946—1948 113, 100 ja 101 %. Maksuvalmius oli vuonna 1946 suurin asfalttiteollisuudessa (188 %) sekä kumi-, nahka- ja kenkäteollisuudessa (175 %), mutta vuonna 1948 se oli laskenut 111 ja 116%:iin. Graafisessa teollisuudessa se vuonna 1947 kasvoi 138 %:sta 142 %:iin, mutta laski vuonna 1948 128 %:iin, mikä oli korkein teollisuusryhmien luvuista sanottuna vuonna. Voimalaitosten ja kemiallisen teollisuuden maksuvalmius parani jonkin verran vuosina 1947—1948, kohoten 51 %:sta 85 %:iin ja 93 %:sta 100 %:iin.

Tulostase.

Vasta uuden kirjanpitolain tultua voimaan on tiettyä yhdenmukaisuutta saavutettu tulostaseen laskennassa. Tosin on laissa sallittua kirjata palkat joko tulostaseeseen tai sarakkeen ulkopuolelle. Tämä on aiheuttanut sen, että tulostase eri liikkeissä on koostunut aivan eri lailla. Osa yrityksistä kirjaa palkat kokonaan tulostaseeseen, osa kaikki palkat sarakkeen ulkopuolelle, osa taasen kuukausipalkat tulostaseeseen ja työpalkat, tehdaspalkat ym. sarakkeen ulkopuolelle. Eräissä yhtiöissä muuttuu kirjanpitoperiaate melkein vuodesta vuoteen. Jotkut laskevat muut valmistuskustannukset, raaka-aineet ym. »muihin varsinaisiin kuluihin», kun taas enemmistö käyttää nettoperiaatetta. Laskelmat siitä, miten suuren osan palkat, vuokrat, verot ja poistot muodostavat tulostaseen varsinaisista kuluista, antavat niin ollen väärän kuvan, joka kuitenkin

Taulukko 20. Tulostase.

	Koko teollisuuden tulostase					Vientiteollisuuden tulostase		
	Milj. mk			% vuod. 1946 määrästä		Milj. mk		
	1946	1947	1948	1947	1948	1946	1947	1948
Kulut:								
Varsinaiset kulut:								
Palkat sarakkeen ulkopuolella	6 549	9 341	18 432	142.6	281.4	2 471	3 935	10 120
Palkat tulostaseessa	8 924	13 701	20 827	153.5	233.4	4 755	7 551	10 941
Vuokrat	101	157	224	155.4	221.8	16	32	46
Korkokulut	1 222	1 753	3 258	143.5	266.6	719	974	1 845
Verovaraukset *	36	29	58	80.6	161.1	36	1	1
Maksetut verot	2 612	3 108	3 883	119.0	148.7	1 157	1 477	1 799
Poistot	1 245	1 486	2 119	119.4	170.2	538	657	893
Muut vars. kulut	5 296	7 222	11 710	136.4	221.1	1 782	2 380	4 056
Yhteensä	25 985	36 797	60 511	141.6	232.8	11 474	17 007	29 701
Ylimääräiset kulut	185	159	239	85.9	129.2	84	66	120
Tilivuoden voitto	1 940	2 522	3 920	130.0	202.1	942	1 332	1 540
Taseen summa	28 110	39 478	64 670	140.4	230.1	12 500	18 405	31 361
Tuotot:								
Varsinaiset tuotot:								
Tuotot liikkeen harjoittamisesta ¹	27 355	38 266	62 796	139.9	229.6	12 211	17 959	30 735
Korkotuotot	193	358	578	185.5	299.5	109	191	289
Muut varsinaiset tuotot	345	532	863	154.2	250.1	120	214	275
Yhteensä	27 893	39 156	64 237	140.4	230.3	12 440	18 364	31 299
Ylimääräiset tuotot	158	175	203	110.8	128.5	57	38	34
Tilivuoden tappio	59	147	230	249.2	389.8	3	3	28
Taseen summa	28 110	39 478	64 670	140.4	230.1	12 500	18 405	31 361

¹ Palkat sarakkeen ulkopuolella mukaan luettuina.

tulee jossain määrin oikeammaksi, jos kokonaiskuluihin luetaan sarakkeen ulkopuolella olevat palkat. Jos tehdään tällainen laskelma (vrt. taulukko 20), havaitaan, että kaikkien tutkittujen yritysten yhteenlasketut palkat kasvoivat 60 %:sta 65 %:iin, kotimarkkinateollisuuden 57 %:sta 59 %:iin ja vientiteollisuuden 63 %:sta runsaasti 77 %:iin vuonna 1947, mutta alenivat vuonna 1948 noin 71 %:iin kaikista varsinaisista kuluista (sarakkeen ulkopuolella olevat palkat mukaan luettuina). Palkat ovat siis ehdottomasti suurin kustannuserä. Verojen osuus aleni 10:stä 6 à 7 prosenttiin, korkojen osuus koko teollisuudessa oli noin 5 %:n vaiheilla, vientiteollisuudessa hiukan suurempi, kotimarkkinateollisuudessa vähän pienempi, kun taas poistot olivat vähentyneet vajaasta 5 %:sta noin 4 %:iin, vientiteollisuudessa noin 3 %:iin. »Muitten varsinaisten kulujen» osuus kaikissa yrityksissä oli noin viidennes ja kotimarkkinateollisuudessa noin neljännes, mutta vientiteollisuudessa vain 14—15 %. Vuokramenot olivat vain prosentin murto-osa kokonaiskuluista. Tulostaseen loppusumma, kun palkat sarakkeen ulkopuolella otetaan huomioon, nousi vuosina 1946—1948 130 %, varsinaiset kulut 133 %, kun taas tulostaseessa esiintyvät palkat nousivat 133 % sekä palkat sarakkeen ulkopuolella 182 % vuodesta 1946 lukien. Nettovoitto nousi sitä vastoin vain 102 % ja poistot ainoastaan 70 %.

Taulukko 21. Tuotot.

Teollisuusryhmä	Tuotot ¹						Tulostaseen mukaiset liiketuotot		
	Milj. mk			% vuosimyynnistä			Milj. mk		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	10 727	15 932	27 487	37.2	36.6	45.2	8 444	12 272	18 202
Puutavateollisuus	1 770	2 470	3 846	44.9	39.7	41.0	1 296	1 752	2 413
Koko vientiteollisuus	12 497	18 402	31 333	38.1	37.0	44.7	9 740	14 024	20 615
Rakennustoimistot	280	394	603	30.6	34.5	37.0	75	145	255
Metalli- ja koneteollisuus ..	6 157	8 509	12 841	48.3	50.3	48.3	4 350	6 218	9 305
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 646	2 299	3 834	51.0	58.8	59.5	1 400	2 008	3 427
Kutomateollisuus	2 720	3 550	5 666	44.7	47.1	41.7	1 640	2 064	3 597
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	1 086	1 363	2 165	37.8	40.3	37.2	777	901	1 470
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	1 317	1 741	2 663	21.6	24.1	22.6	926	1 227	1 834
Kemiallinen teollisuus	944	1 227	1 926	27.1	22.9	25.7	710	853	1 405
Asfaltti- ja tapetteollisuus	68	85	163	26.3	25.1	26.6	47	50	77
Graafinen teollisuus	736	814	1 139	68.9	64.4	60.3	612	635	872
Voimalaitokset	600	947	2 107	89.6	79.5	80.2	529	800	1 507
Koko kotimarkkinateollisuus	15 554	20 929	33 107	41.8	43.6	42.2	11 066	14 901	23 749
Koko teollisuus	28 051	39 331	64 440	40.1	40.2	43.4	20 806	28 925	44 364

¹ Sarakkeen ulkopuolelle kirjatut palkat mukaan luettuina, samoin ylimääräiset tuotot.

Kaikista tuotoista, siis tulostaseeseen kirjatut tuotot ja taseen ulkopuolelle kirjatut palkat yhteensä, muodostivat liikkeestä saadut tuotot noin 97—98 %, kun taas korot olivat noin 1 %, muut varsinaiset tuotot noin 1—1½ ja ylimääräiset tuotot tekivät vain prosentin murto-osan. Kaikkien yritysten tuotot suhteessa vuosimyyntiin olivat 40—43 %, vientiteollisuudessa 38—45 % ja kotimarkkinateollisuudessa 42—44 %. Korkeat prosenttiluvut oli paitsi voimalaitoksilla, joiden vuosimyynti on suhteellisen pieni, graafisella teollisuudella (69—60 %), kivi-, savi- ja lasiteollisuudella (51—60 %) sekä metalli- ja koneteollisuudella (48—50 %), kun taas ravinto- ja nautintoaineteollisuuden, kemiallisen teollisuuden sekä asfaltti- ja tapettiteollisuuden prosenttiluvut olivat alhaiset, nimittäin 22—27 %.

Taulukko 22. Palkat.

Teollisuusryhmä	Palkat ¹					
	Milj. mk			% vuosimyynnistä		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus . . .	6 215	9 948	18 664	21.6	22.8	30.7
Puutavarateollisuus	1 011	1 538	2 397	25.7	24.7	25.5
Koko vientiteollisuus	7 226	11 486	21 061	22.1	23.1	30.0
Rakennustoimistot	238	332	529	26.0	29.0	32.5
Metalli- ja koneteollisuus . .	3 133	4 264	6 513	24.6	25.2	24.5
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 008	1 587	2 473	31.2	40.6	38.4
Kutomateollisuus	1 672	2 370	3 748	27.5	31.4	27.6
Kumi-, nahka- ja kenkä- teollisuus	619	877	1 374	21.6	25.9	23.6
Ravinto- ja nautintoaine- teollisuus	626	853	1 396	10.3	11.8	11.8
Kemiallinen teollisuus	412	608	929	11.8	11.3	12.4
Asfaltti- ja tapettiteollisuus	27	45	96	10.4	13.3	15.7
Graafinen teollisuus	383	421	593	35.9	33.3	31.4
Voimalaitokset	129	199	547	19.3	16.7	20.8
Koko kotimarkkinateollisuus	8 247	11 556	18 198	22.2	24.1	23.2
Koko teollisuus	15 473	23 042	39 259	22.1	23.6	26.4

Niinkuin jo on sanottu, palkat olivat ylivoimaisesti suurin kustannuserä (vrt. taulukko 22). Palkkojen yhteissumma kasvoi 23.8 miljardia markkaa, siitä kolmanneksen vuonna 1947. Lisäys oli kaikissa yhtiöissä keskimäärin 154 %, vientiteollisuudessa 191 % ja kotimarkkinateollisuudessa 120 %. Kaikki palkat olivat vuosina 1946—1947 noin 22—24 % vuosimyynnistä ja 1948 vastaavasti 26 %, vientiteollisuudessa 30 %, mutta kotimarkkinateollisuudessa vain 23 %. Keskimääräistä korkeammat ja matalammat olivat nii-

¹. Sarakkeen ulkopuolelle kirjatut palkat mukaan luettuina.

den teollisuusryhmien prosenttiluvut, joiden tuototkin. prosentteina vuosimyynnistä olivat muita korkeammat ja alhaisemmat.

Vuokrat ovat mitättömän pieni kustannuserä, niiden yhteismäärä oli vain 101, 157 ja 224 milj. markkaa, josta vientiteollisuuden vuokrat tekivät vain 16, 32 ja 46 milj. markkaa. Vientiteollisuus työskentelee niin ollen melkein yksinomaan omalla maalla ja omissa huoneistoissa. Koko teollisuuden maksama vuokrasumma lisääntyi 122 % vuosina 1946—1948.

Kaikkien tutkittujen yritysten korkomenot olivat yhteensä 1.2, 1.8 ja 3.3 miljardia markkaa. Lisäys johtui osaksi koron noususta, osaksi velkojen kaksinkertaistumisesta. Vientiteollisuuden yleisen ryhmän korkomenot olivat suuremmat kuin kotimarkkinateollisuuden tutkittujen yritysten korot yhteensä. Koko teollisuuden maksamat korot nousivat 167 %, vientiteollisuuden 157 % ja kotimarkkinateollisuuden 181 %. Suurin oli korkomenojen kasvu voimalaitoksissa, jotka hankkivat suuria, uusia lainoja uudisrakennustarkoituksiin.

Poistot, joiden suuruus on lailla rajoitettu, olivat kaikissa yrityksissä noin 1.2, 1.5 ja 2.1 miljardia markkaa. Koko teollisuudessa oli poistojen lisäys vain 70 %, vientiteollisuudessa 66 % ja kotimarkkinateollisuudessa 73 %.

Taulukko 23. Verot.

Teollisuusryhmä	Verot								
	Milj. mk			% verotettavasta nettovoitosta ¹			% vuosimyynnistä		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	1 053	1 307	1 589	55.7	53.0	53.2	3.7	3.0	2.6
Puutavateollisuus	104	170	210	51.0	50.3	64.4	2.6	2.7	2.2
Koko vientiteollisuus	1 157	1 477	1 799	55.2	52.6	54.3	3.5	3.0	2.6
Rakennustoimistot	6	8	15	51.3	38.1	59.3	0.7	0.7	0.9
Metalli- ja koneteollisuus ..	382	486	652	55.2	48.2	41.2	3.0	2.9	2.5
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	108	124	168	54.8	97.6	108.4	3.3	3.2	2.6
Kutomateollisuus	337	359	432	66.2	74.2	57.9	5.5	4.8	3.2
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	151	165	205	64.3	72.7	59.2	5.3	4.9	3.5
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	175	156	175	71.1	64.7	48.6	2.9	2.2	1.5
Kemiallinen teollisuus	113	146	195	54.1	55.3	46.1	3.2	2.7	2.6
Asfaltti- ja tapetteollisuus	10	10	13	47.0	60.8	45.6	3.9	3.0	2.1
Graafinen teollisuus	86	87	121	61.0	63.5	65.4	8.1	6.9	6.4
Voimalaitokset	87	90	108	64.9	59.2	26.3	13.0	7.6	4.1
Koko kotimarkkinateollisuus	1 455	1 631	2 084	60.7	60.9	48.9	3.9	3.4	2.7
Koko teollisuus	2 612	3 108	3 883	58.1	56.7	51.3	3.7	3.2	2.6

¹ Verotettava nettovoitto = verot + nettovoitto.

Verot (vrt. taulukko 23), jotka aikaisemman tutkimuksen mukaan olivat vuodesta 1937 vuoteen 1946 nousseet koko teollisuudessa melkein kymmen-, vientiteollisuudessa runsaasti yhdeksän- ja kotimarkkinateollisuudessa kymmenkertaisiksi, kasvoivat vuodesta 1946 vuoteen 1948 koko teollisuudessa 49 %, vientiteollisuudessa 56 % ja kotimarkkinateollisuudessa 43 %.

Koko teollisuuden verotettavasta nettovoitosta (ts. nettovoitto + verot) olivat verot vuosina 1946—1948 noin 58, 57 ja 51 %, mutta 35 % vuonna 1938 ja 69 ja 70 % vuosina 1944 ja 1945. Vientiteollisuuden vastaavat luvut olivat vuosina 1946—1948 55, 53 ja 54 % sekä 45, 78 ja 71 % vuosina 1938, 1944 ja 1945. Kotimarkkinateollisuudessa taas 61—49 % vuosina 1946—1948 sekä 29, 63 ja 70 % vuosina 1938, 1944 ja 1945. Prosenttiluvut osoittavat, että verorasitus oli 1938 huomattavasti lievempi kuin sodan jälkeen, mutta ne osoittavat myöskin, että vuodesta 1944 lähtien verorasituksen suunta on ollut aleneva, mikä todistaa, että verot eivät ole lisääntyneet samassa suhteessa kuin nettovoitto. Voimalaitosten veroprosentti on alentunut vuosina 1946—1948 65:stä 26 %:iin, ravinto- ja nautintoaineteollisuuden 71 %:sta 49 %:iin sekä metalli- ja koneteollisuuden 55 %:sta 41 %:iin, kun taas kivi-, savi- ja lasiteollisuuden veroprosentti on noussut 55 %:sta 108 %:iin, mikä johtuu Arabian tappioista.

Suhteessa vuosimyyntiin koko tutkimukseen sisältyvän teollisuuden verot olivat vuosina 1944 ja 1945 7.9 ja 6.6 %, mutta vuosina 1946—1948 vain 3.7, 3.2 ja 2.6 %, mikä osoittaa, että vuosimyyntin nimellinen määrä on kasvanut suhteellisesti enemmän kuin verot. Vientiteollisuudessa oli aleneminen vielä selvemmin havaittavissa, sillä mainitut veroprosentit olivat vuosina 1944 ja 1945 9.4 ja 6.5, mutta vuosina 1946—1948 vain 3.5—2.6 %. Kotimarkkinateollisuudessa oli veroprosentti 7.0 vuonna 1944 ja vain 2.7 vuonna 1948, joten verojen aleneminen oli hieman vähäisempi kuin vientiteollisuudessa. Huomattakoon, että vuosina 1944—1945 tutkimuksen aineisto on pienempi ja sen luvut koskevat etupäässä suuryrityksiä. Eräillä teollisuusaloilla olivat prosenttiluvut vuosina 1944, 1946 ja 1948 tavallista korkeammat, nimittäin graafisessa teollisuudessa 8.3, 8.1 ja 6.4, kutomateollisuudessa 9.1, 5.5 ja 3.2 sekä kumi-, nahka- ja jalkineteollisuudessa 7.1, 5.3 ja 3.5 %.

Muut varsinaiset kulut kaikissa yrityksissä olivat noin 5.3, 7.2 ja 11.7 miljardia markkaa, joten mainittujen kulujen yhteismäärä nousi 6.4 miljardia eli 121 %. Vientiteollisuuden kohdalla lisäys oli 2.3 miljardia eli 128 % ja runsaasti 1.4 miljardia eli 118 % kotimarkkinateollisuudessa.

Kaikkien yritysten »varsinaiset kulut» (taulukko 24), sarakkeen ulkopuolelle kirjatut palkat mukaan luettuina, olivat vuosina 1946—1948 26.0, 36.8 ja 60.5 miljardia markkaa, joista vientiteollisuuden osuus oli 11.5, 17.0 ja 29.7 miljardia ja kotimarkkinateollisuuden osuus 14.5, 19.8 ja 30.8 miljardia markkaa. Lisäystä oli tapahtunut kaikkien yritysten osalta noin 133 %, vientiteollisuuden osalta noin 159 % ja kotimarkkinateollisuuden osalta 112 %.

Taulukko 24. Kaikki varsinaiset kulut.

Teollisuusryhmä	Varsinaiset kulut ¹					
	Milj. mk			% vuosimyynnistä		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	9 809	14 710	25 976	34.0	33.8	42.7
Puutavarateollisuus	1 665	2 297	3 725	42.3	36.9	39.7
Koko vientiteollisuus	11 474	17 007	29 701	35.0	34.2	42.3
Rakennustoimistot	274	381	593	30.0	33.3	36.4
Metalli- ja koneiteollisuus ..	5 822	7 953	11 873	45.7	47.0	44.7
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	1 547	2 288	3 833	47.9	58.5	59.5
Kutomateollisuus	2 541	3 418	5 340	41.8	45.3	39.3
Kumi-, nahka- ja kenkä- teollisuus	995	1 296	2 018	34.7	38.3	34.7
Ravinto- ja nautintoaine- teollisuus	1 215	1 628	2 450	19.9	22.6	20.8
Kemiallinen teollisuus	835	1 101	1 695	24.0	20.5	22.6
Asfaltti- ja tapetteollisuus	56	79	144	21.6	23.4	23.5
Graafinen teollisuus	681	762	1 066	63.8	60.3	56.5
Voimalaitokset	545	884	1 798	81.3	74.2	68.4
Koko kotimarkkinateollisuus	14 511	19 790	30 810	39.0	41.3	39.3
Koko teollisuus	25 985	36 797	60 511	37.1	37.6	40.7

Voimalaitoksissa oli kulujen kasvu 230 %, asfaltti- ja tapetteollisuudessa 157 % sekä metalli- ja koneiteollisuudessa 148 %. Koko tutkimuksen kohteena olleessa teollisuudessa olivat kaikki varsinaiset kulut 37—41 % vuosimyynnistä, vientiteollisuudessa taas 35—42 % ja kotimarkkinateollisuudessa keskimäärin 39—41 % vuosimyynnistä. Voimalaitokset, graafinen teollisuus, kivi-, savi- ja lasi-, metalli- ja koneiteollisuus sekä kutomateollisuus osoittivat korkeampia prosenttilukuja, kun taas ravinto- ja nautintoaineteollisuuden, kemiallisen teollisuuden sekä asfalttiteollisuuden kulujen prosentit olivat keskimääräistä alhaisemmat.

Nettovoitto (taulukko 25) on kaikissa yrityksissä yhteensä kasvanut vuodesta 1946 vuoteen 1948 1.8 miljardia markkaa, mistä vain kolmannes tulee vientiteollisuuden osalle. Vuonna 1947 hidastui nettovoiton kasvu kotimarkkinateollisuudessa ja 1948 vientiteollisuudessa. Edellä mainitun nettovoiton lisäyksestä tuli metalli- ja koneiteollisuuden osalle 621 miljoonaa, voimalaitosten 255 miljoonaa, kemiallisen teollisuuden 132 miljoonaa sekä ravinto- ja nautintoaineteollisuuden osalle 106 miljoonaa markkaa. Kutomateollisuuden sekä kumi-, nahka- ja kenkäteollisuuden nettovoitto väheni vuonna 1947 47 ja 22 milj. markkaa, mutta lisääntyi seuraavana vuonna 189 ja 79 miljoonaa. Kivi-, savi- ja lasiteollisuuden voiton väheneminen mainittuina vuosina johtui Oy Arabia Ab:n kärsimisestä suurista tappioista.

¹ Sarakkeen ulkopuolelle kirjatut palkat mukaan luettuina.

Taulukko 25. Nettovoitto.

Teollisuusryhmä	Nettovoitto								
	Milj. mk			% omista varoista			% vuosimyynnistä		
	1946	1947	1948	1946	1947	1948	1946	1947	1948
Yleinen vientiteollisuus ...	839	1 161	1 396	7.9	9.8	10.1	2.9	2.7	2.3
Puutavarateollisuus	100	168	116	17.1	23.2	12.9	2.5	2.7	1.2
Koko vientiteollisuus	939	1 329	1 512	8.4	10.6	10.3	2.9	2.7	2.2
Rakennustoimistot	6	13	10	12.4	25.8	15.9	0.6	1.2	0.8
Metalli- ja koneiteollisuus ..	310	522	931	9.8	13.9	20.9	2.4	3.1	3.5
Kivi-, savi- ja lasiteollisuus	89	3	-13	7.2	0.2	-8.5	2.8	0.1	-0.2
Kutomateollisuus	172	125	314	8.5	5.9	12.0	2.8	1.7	2.3
Kumi-, nahka- ja kenkäteollisuus	84	62	141	7.2	5.1	11.1	2.9	1.8	2.4
Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	71	85	185	5.2	5.8	12.3	1.2	1.2	1.6
Kemiallinen teollisuus	96	118	228	12.4	13.8	16.8	2.8	2.2	3.0
Asfaltti- ja tapetteollisuus	12	6	16	18.6	9.3	21.7	4.5	1.9	2.6
Graafinen teollisuus	55	50	64	28.2	23.9	23.6	5.1	3.9	3.4
Voimalaitokset	47	62	302	1.9	1.6	3.3	7.0	5.2	11.5
Koko kotimarkkinateollisuus	942	1 046	2 178	7.5	7.0	9.7	2.5	2.2	2.8
Koko teollisuus	1 881	2 375	3 690	7.9	8.6	9.9	2.7	2.4	2.5

Seuraavat seikat ovat omiaan valaisemaan tapahtunutta suhdannemuutosta ja paluuta normaaleihin olosuhteisiin. Aikaisemmassa tutkimuksessa nousi nettovoitto vuonna 1945 kaikissa 268 tutkitussa yrityksessä edellisestä vuodesta vain 130 miljoonaa, mutta vuonna 1946 811 milj. markkaa. Näistä yhtiöistä 34 kärsi vuonna 1945 tappioita yhteensä 157 milj. markan arvosta. Myöhemmän tutkimuksen 400 yhtiöstä vain 29 yrityksellä oli tappioita vuonna 1946 yhteensä 59 miljoonaa ja vuonna 1947 33 yrityksellä, yhteismäärältään 147 milj. markkaa. Vuonna 1948 oli tappioita kärsineiden yritysten luku 20 ja tappioiden yhteismäärä 230 milj. markkaa.

Nettovoitto prosentteina omista varoista, ts. k a n n a t t a v u u t t a osoittava prosenttiluku, jota laskettaessa omista varoista on vähennetty vuoden nettovoitto tai lisätty nettotappio, oli kaikissa silloin tutkituissa yrityksissä vuonna 1944 7.2 % ja vuonna 1945 7.7 % ja nousi vuosina 1946—1948 7.9, 8.6 ja 9.9 %:iin, mutta ei niin ollen vielä saavuttanut vuosien 1937 ja 1943 tasoa, jolloin se oli 10.6 ja 10.9 %. Koko vientiteollisuuden kannattavuusprosentti aleni 9.6 %:sta 4.5 %:iin vuonna 1944, kohosi vuosina 1945—1947 7.0, 8.4 ja 10.6 %:iin ja pysähtyi 1948 10.3 %:iin. Kotimarkkinateollisuuden kannattavuusprosentti taas laski vuoden 1943 keskimäärästä 12.1 %:sta asteittain vuosi vuodelta aina 7.0 %:iin vuonna 1947, mutta nousi vuonna 1948 jälleen 9.7 %:iin. Eri teollisuusryhmien kannattavuus vaihtelee niinkään suu-

resti. Näihin suhdelukuihin on kuitenkin suhtauduttava varauksin, koska inflaatio on vaikuttanut omiin varoihin paljon vähäisemmässä määrässä kuin nettovoittoon, minkä tähden prosenttiluvut ylipäänsä ovat liian korkeita.

Nettovoiton ja vuosimyynnin välinen suhde on parempi kannattavuuden kriteerio. Se oli vuonna 1937 5.8 %, mutta laski 1938 4.3 %:iin, nousi vuonna 1943 5.1 %:iin ja oli vuonna 1944 3.6 %, mutta aleni vuosina 1946—1948 jonkin verran, 2.7, 2.4 ja 2.5 %:iin. Vuosina 1946—1947 se oli hieman korkeampi vientiteollisuudessa kuin kotimarkkinateollisuudessa, mutta vuonna 1948 tilanne oli päinvastainen. Metall- ja koneteollisuuden prosenttiluvut nousivat molempina vuosina, nimittäin 2.4:stä 3.1 ja 3.5 %:iin, mutta graafisen teollisuuden osalta ne alenivat 5.1 %:sta 3.9 ja 3.4 %:iin. Useimmilla muilla kotimarkkinateollisuuden aloilla tapahtui vuonna 1947 laskua, mutta vuonna 1948 jälleen nousua.

Loppukatsaus.

Vuosien 1946—1948 kehityksen valaisemiseksi toistetaan lopuksi eräitä kaikkia yrityksiä koskevia tietoja. Vuosimyynnin nimellismäärä kasvoi 112 %. Koko investoitu pääoma eli taseen summa kasvoi 81 %, pitkäaikaiset sijoitukset noin 100 %, lyhytaikaiset sijoitukset 67 %. Velkojen puolella lisääntyivät vieraat varat 96 %, kun taas omat varat kasvoivat vain 60 %. Tämän takia viimeksi mainittujen osuus taseen määrästä laski 41.4 %:sta 36.5 %:iin. Pitkäaikaiset velat lisääntyivät 134 %, lyhytaikaiset 92 %. Vakavaraisuus, omien varojen suhde pitkäaikaisiin sijoituksiin, laski 97 %:sta 78. %:iin ja maksuvalmius, lyhytaikaisten sijoitusten suhde lyhytaikaisiin velkoihin, 108 %:sta 95 %:iin. Kannattavuus, nettovoiton suhde omiin varoihin, nousi 7.9:stä 9.9 %:iin, kun taas nettovoiton suhde vuosimyynntiin laski 2.7 %:sta 2.5 %:iin. Nämä luvut, joihin inflaatio monella tavalla on vaikuttanut, kuten aikaisemmin on mainittu, osoittavat kuitenkin, että teollisuudella on ollut viime vuosina voimakas nousukausi, tuotantovälineistö, vuosimyynnti ja nettovoitto ovat kasvaneet, vaikka tämä onkin tapahtunut lisääntyneiden vieraiden varojen turvin ja vaikka vakavaraisuus ja maksuvalmius ovatkin alentuneet. Suuret sotakorvaustoimitukset ovat olleet mahtava tekijä, joka ratkaisevalla tavalla on vaikuttanut teollisuuden kehitykseen mainittuina vuosina.

Lopuksi on paikallaan pääpiirteittäin vertailla tämän tutkimuksen ja Taloudellisen Tutkimuskeskuksen koko teollisuutta koskevan tutkimuksen tuloksia.¹ Taloudellisen Tutkimuskeskuksen selvitys pohjautuu 188 eri suuruusluokkaa edustavan teollisuusyrityksen tilinpäätöksiin, joista, teollisuuden vuoden 1947 kokonaisrakenteeseen nojautuen, on interpolaation avulla laskettu koko teolli-

¹ Lars Wahlbeck, Teollisuuden kokonaistilinpäätös v. 1948, Teollisuuslehti n:o 1, 2 ja 3 v. 1950, Taloudellinen Tutkimuskeskus. Sarja A n:o 18.

suutta kuvaavat tilinpäätösluvut. Vuosimyynti on TT:n tutkimuksessa arvioitu 239.6 miljardiksi markaksi. Kun Suomen Pankin tutkimuksessa vastaava luku oli 148.6 miljardia käsittäisi SP:n tutkimus niin ollen 62.0 % koko teollisuudesta. Jos tilinpäätöksiä käsitellään samalla tavalla kuin mainitun laitoksen tutkimuksessakin,¹ saadaan seuraava asetelma, joka esittää teollisuuden tiliasemaa 31. 12. 1948.

	SP ²	TT ³	SP %	% taseen	
	mrd	mrd	TT:sta	määrästä	
	mk	mk		SP	TT
Varat					
Rahoitusomaisuus.....	30.83	46.32	66.6	27.5	30.6
Vaihto-omaisuus	28.19	45.74	61.6	25.2	30.3
Käyttöomaisuus	52.89	59.12	89.5	47.3	39.1
Koko sijoitettu pääoma	111.91	151.18	74.0	100.0	100.0
Velat					
Lyhytaikaiset velat	62.37	90.08	69.2	55.7	59.6
Pitkäaikaiset velat	8.67	6.04	143.5	7.8	4.0
Vieraat varat	71.04	96.12	73.9	63.5	63.6
Omat varat					
Osakepääoma	21.99	25.66	85.7	19.6	17.0
Rahastot	14.17	21.09	67.2	12.6	13.9
Voitto- ja tappiotili.....	4.71	8.31	56.7	4.3	5.5
Omien varojen summa	40.87	55.06	74.2	36.5	36.4

Suomen Pankin tutkimus koskee tämän mukaan suunnilleen 3/4 koko teollisuuden sijoitetusta pääomasta. Suomen Pankin tutkimuksessa, joka käsittää yksinomaan suurehkoja yrityksiä, oli käyttöomaisuus lähes puolet, mutta koko teollisuutta koskevassa tutkimuksessa vain 2/5 koko sijoitetusta pääomasta. Rahoitus- ja vaihto-omaisuus olivat SP:n tutkimuksessa kumpikin runsaasti neljännes, mutta koko teollisuudessa lähes kolmannes koko sijoitetusta pääomasta. Koko sijoitetun pääoman jakautuminen vieraisiin ja omiin varoihin oli samanlainen molemmissa tutkimuksissa, mutta pitkäaikaiset velat olivat huomattavasti suuremmat suurissa yrityksissä. Koko teollisuuden maksuvalmius oli Taloudellisen Tutkimuskeskuksen laskelmien mukaan 102 %, mutta Suomen Pankin tutkimuksen mukaan 95 %.

Jos tulostaseen debet-puolta käsitellään samalla tavalla kuin TT:n tutkimuksessa, nimittäin siten, että »muut varsinaiset kulut» jätetään pois debet-

¹ Ylimääräiseen omaisuuteen luetut arvopaperit ja siirtyvät erät luetaan rahoitusomaisuuteen, muu ylimääräinen omaisuus viedään käyttöomaisuuteen, mistä vähennetään poisto-rahastot, aktiiviset arvonnjärjestelyerät vähennetään pitkäaikaisista veloista, kun taas siirtyvät erät kreditpuolella viedään lyhytaikaisiin velkoihin ja arvonnjärjestelyerät kredit puolella luetaan rahastoihin.

² SP = Suomen Pankin Tutkimus.

³ TT = Taloudellisen Tutkimuskeskuksen laskelma.

puolelta ja toisaalta vähennetään liiketoiminnan tuotoista, saadaan seuraava vuoden 1948 oloihin perustuva yhdistelmä.

	SP	TT	SP	TT	SP	TT
	mrd mk		% varsinaisista kuluista		% vuosimyynnistä	
Varsinaiset kulut						
Palkat	39.26	60.27	80.5	80.1	26.4	25.2
Vuokrat	-0.22	0.39	0.4	0.5	0.1	0.2
Korot	3.26	4.80	6.7	6.4	2.2	2.0
Veröt	3.94	6.85	8.1	9.1	2.7	2.9
Poistot	2.12	2.97	4.3	3.9	1.4	1.2
Yhteensä.....	48.80	75.28	100.0	100.0	32.8	31.5
Ylimääräiset kulut	0.24	0.19			0.2	0.1
Nettovoitto	3.69	-6.06			2.5	2.5
Kaikkiaan	52.73	81.53			35.5	34.1
Vuosimyynni	148.6	239.6				

Kustannusten rakenne on molempien tutkimusten mukaan samanlainen, joten tutkimukset vahvistavat toistensa tulokset.

INDEKSIEHDON SOVELTAMINEN LUOTONOTTOON JA -ANTOON.

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen lausunto Rahalaitosten neuvottelukunnalle.

1. Kysymyksen tausta.

Viime talvena alkoi vuonna 1948 saavutettu melkoinen hintojen, palkkojen ja rahanarvon vakavuus jälleen järkkyyä syistä, joihin tässä ei ole aihetta puuttua. Nämä johtivat joka tapauksessa uuden inflaatioaallon syntymiseen, joka taas varsinkin kevätpuolella herätti jatkuvan ja kiihtyvän inflaation pelkoa. Alkoi jälleen ilmetä pakoa reaaliarvoihin, talletustoiminnan supistumista, tililtänostojen lisääntymistä sekä kiihtynyttä luotonkysyntää. Tästä kaikesta oli seurauksena rahamarkkinain kiristyminen sekä maksuvaikeuksia varsinkin pienehköjen rahalaitosten kohdalla. Rahamarkkinain aseman helpottamiseksi, inflaatiomielialan hälventämiseksi ja inflaationpelon voittamiseksi sekä rahanarvon vakavuuden palauttamiseksi tarvittaisiin näin ollen erityisiä toimenpiteitä.

Klassillinen ja vanhastaan koeteltu keino meilläkin on tämän laatusissa tilanteissa ollut korkokannan korottaminen pääomien saannin helpottamiseksi luottolaitoksille ja luottojen investointikysynnän hillitsemiseksi. Kokemukset tämän keinon käyttämisestä esim. alkuvuodesta 1948 ovat täysin positiiviset. Onko se tehokas, jos rahan arvo alenee — tai sen pelätään alenevan — hyvin nopeasti, on toinen kysymys. Yleistilanne on myös tällä hetkellä melko lailla erilainen kuin helmikuussa 1948, joten silloisia tuloksia ei voida odottaa ilman muuta saavutettavan myös nykyoloissa, samalla kun koron nostamisen toisijaisiin vaikutuksiin on ilmeisesti syytä nyt kiinnittää erityistä huomiota.

Luottolaitosten neuvottelukunta on kuitenkin jälleen suositellut Suomen Pankille korkotason nostamista. Toiselta puolen on samassa neuvottelukunnassa palattu niihin ehdotuksiin indeksiehdon sisällyttämisestä kaikkeen luotonantoon, joita vuoden vaihteessa 1947/48 meillä tehtiin ja joista silloin syntyi vilkasta sanomalehtikirjoittelua. Ehdotukset indeksiehdon soveltamisesta luottomarkkinoilla perustuvat toisaalta niihin haittoihin, jotka liittyvät korkeaan korkokantaan, toisaalta taas tiettyihin oikeudenmukaisuusnäkökohtiin.

Indeksiehdon liittäminen luotonantoon ei sinänsä ole uusi ajatus, vaan on sen suuntaisia ehdotuksia esitetty monesti ennenkin. Niitä on myös jossain

määrin sovellettu käytäntöön, mutta vain paikallisina kokeina, joista on luovuttu, niin pian kuin asema on hiukan parantunut. Näitä kysymyksiä käsittelevästä — valitettavasti kylläkin hyvin niukasta — kirjallisuudesta ansaitsevat mainitsemisen ennen kaikkea tunnetun tanskalaisen kansantalousmiehen, professori Harald Westergaardin selvittelyt mahdollisuuksista soveltaa indeksi-ehdot vakuutustoimintaan.

Perussyynä siihen, että indeksiehto viime aikoina on pyritty ulottamaan niin hyvin työpalkkoihin kuin velkasopimuksiinkin yms. tulon- ja omaisuuden- jaon kannalta merkityksellisiin sitoumuksiin, on luonnollisesti juuri se seikka, että inflaatio säännöllisesti aiheuttaa em. suhteissa suuria muutoksia yhteiskunnassa. Toiset kärsivät tappioita rahanarvon alenemisesta, kun taas toiset hyötyvät siitä. Varhaisemmissa inflaatioissa on ollut sääntönä, että työpalkkojen taso, ts. työn hinta, on jäänyt jälkeen hintojen nousussa ja palkannauttijain reaalitytö vastavasti laskenut. Sikäli kuin ei ole ollut kysymys puhtaasta ns. niukkuushinnannoususta, tämä reaalitytö aleneminen on samalla tiennyt palkannauttijain kansantulosta saaman osuuden supistumista. Työväen talouspoliittisen valvutuneisuuden ja poliittisen vaikutusvallan kasvu ovat kuitenkin jo toiseen maailmansotaan liittyneissä inflaatioilmiöissä johtaneet toisenlaiseen kehityksenkulkuun. Ammattiyhdistysliikkeen joukkovoimalla on yleensä pidetty huolta siitä, että työn hinta on ruumiillisen työn tekijäin kohdalla kohonnut vähintään yleisen hintatason nousua vastaavasti. Päinvastoin on taistelu kansantulon jakaantumisesta eräissä maiissa johtanut työpalkkojen muodostumiseen voimakkaan kohoamisensa vuoksi joissakin vaiheissa aktiiviseksi inflaatiotekijäksi ja tyypillisen voittoinflaation muuttumiseen ns. kustannus- tai palkkainflaatioksi. Samalla kun ruumiillisen työn tekijät täten ovat entistä paremmin pitäneet huolta oman osuutensa pysymisestä ainakin entisen suuruusena, inflaation aikaiset *tulon* siirrot ovat koituneet lähinnä henkisen työn tekijäin, kiinteistönomistajain ja korkotuloja nauttivien henkilöiden tappioksi.

Mitä taas yhteiskunnan *omaisuuden* jakautumiseen tulee, inflaation aiheuttamista muutoksista kärsivät ennen kaikkea rahapääomien ja rahan- saatajien omistajat, ts. tallettajat ym. säästäjät, obligaatioiden haltijat, henkivakuutetut yms. Inflaatiosta hyötyvät taasen velalliset, ts. luottoa käyttäneet henkilöt, kiinteistönomistajat, liikeyritykset, asuntoyhtiöt jne. Kolmannen ryhmän muodostavat ne, joilla ei ole omaisuutta tai kylläkin omaisuutta, mutta ei velkoja, samaten kuin luottolaitokset, joiden sekä saattavat että sitoumukset ovat rahanmääräisiä. Tähänkin ryhmään kuuluvat saattavat, samaten kuin kahteen edelliseen luetut, toiset hyötyä ja toiset kärsiä tappioita inflaatiosta tämän aiheuttaessa pysyviä tai ohimeneviä muutoksia tulosuhteisiin ja sen vaikutuksen erilaisiin omaisuusarvoihin ollessa erilainen. Seuraavassa lausunnossa jätetään tämä kolmas ryhmä syrjään ja koetetaan tutkia indeksiehton soveltuvuutta keinoksi inflaation aiheuttamien vaikeuksien voittamiseksi

lähinnä kahden edellisen ryhmän, so. velkojain ja velallisten kannalta tarkasteltuna.

2. Indeksiehto ja säästäjät.

Korkotulojen kohdalla jälkeenjääminen yleisestä hinta- ja tulotason noususta on ollut erityisen silmäänpistävä. On helposti laskettavissa, että esim. tietyn suuruisen pankkitalletuksen omistaja on vuosina 1940—1949 saanut talletuksestaan korkotuloja suunnilleen vain viidesosan siitä määrästä, mikä tänä inflaatiokautena olisi tarvittu, jotta hänen vuotuisten korkotulojensa reaaliarvo olisi pysynyt vuoden 1939 tasolla.

Tämä ei kuitenkaan vielä ole koko totuus. Lukuun ottamatta sitä, että tietyn rahasaatavan tuottama korkotulo on reaaliarvoltaan supistunut murtoosaan, sama kohtalo on tullut myös itse rahasaatavan osaksi, ts. sen reaaliarvo on supistunut pyöreästi kymmenenteen osaan entisestään. Vaikka otettaisiin huomioon, että tällaisten läpi koko inflaatiokauden muuttumattomina säilyneiden talletusten omistajia todennäköisesti on hyvin vähän, on joka tapauksessa ilmeistä, että henkivakuutusten ottajat ja erilaisten rahasaatavien omistajat ovat inflaatiovuosina kärsineet sekä omaisuus- että korkotappioita. Ei voi ihmetellä sitä, ettei näissä oloissa säästäminen ja varsinkaan säästöjen tuominen luottolaitoksiin enää houkuttele. Yksin oikeudenmukaisuus vaatisi sellaisten toimenpiteiden keksimistä, jotka estävät säästäjien omaisuuden jatkuvan siirtymisen muiden hyväksi.

Vähintään yhtä tärkeätä tämä olisi koko yhteiskunnan kannalta, sillä säästö- pääomien muodostushan on kaiken taloudellisen edistymisen eräänä perusehtona. Varsinkin nyt vallitsevan inflaatiopsykoosin murtamiseksi olisi tarpeen, että tallettajille annettaisiin korvaus rahan arvon alenemisen heille aiheuttamista tappioista. Tähänastisia tappioita ei tosin enää pystytä korvaamaan, mutta tavoitteena pitäisi olla uusien inflaatiotappioiden estäminen. Tähän tulokseen voitaisiin periaatteessa ajatella päästävän juuri siten, että talletusten arvoa — tai niiden korkotuottoa — korotettaisiin samalla prosentilla, jolla hintataso nousee. Jos halutaan olla varovaisia uuden keinoon käyttämisessä, voidaan tietenkin ainakin aluksi tyytyä inflaatiotappioiden osittaiseenkin korvaamiseen.

Voitaneen pitää ilman muuta selvänä, että indeksiehdon käytäntöön ottamisella olisi säästämisalttiutta ja luoton tarjontaa lisäävä vaikutus. Näin olisi laita ainakin siinä tapauksessa, että ehto sovellettaisiin 100-prosenttisesti. Mikäli taas tyydytään korvaamaan vain osa indeksin noususta, ei luoton tarjonnan lisäys olisi aivan niin varma, mutta kuitenkin todennäköinen. Jos kysymykseen tulisi vain esim. neljänneskorvauksen antaminen, saattaa jo olla kyseenalaista, kannattaako tältäkin kannalta ryhtyä kokeilemaan indeksiehtojärjestelmällä. Esim. korkokannan voimakkaan nostamisen positiivinen vaikutus voi olla aivan yhtä suuri.

3. Indeksiehto ja luoton käyttäjät.

Joka tapauksessa indeksiehdon vaikutukset säästäjien ja luoton tarjonnan kannalta ovat verrattain helposti ja yksiselitteisesti esitettävissä. Lukuun ottamatta tiettyjä soveltamisteknillisiä kysymyksiä koko problematiikka on luoton ottajain puolella. Täällä taas kysymysmerkkejä onkin sitä runsaammin. Ennen kuin yritämme analysoida eri luotonkäyttäjryhmien mahdollista ja todennäköistä reagointia indeksiehdon soveltamiseen, on syytä tarkastella ko. vaikutuksia periaatteelliselta kannalta. Tällöin on kenties parasta erikseen tutkia varsinaisia investointiluottoja ja toisaalta liikeluottoa.

Periaatteelliset yleisvaikutukset. Mitä kiinteisiin reaali-investointeihin tulee, on ilmeistä, ettei terveellä pohjalla toimivan yrityksen kannattavuus saa olla mahdollisen inflaatiovoiton varassa eikä kalkylointi perustua liian alhaisiin reaali-pääoman uusimisarvoihin. Tästä seuraa, että oikein johdetun yrityksen on joka tapauksessa jälleenhankinta-arvoja silmällä pitäessään osoitettava kuoletuSpoistoihin ne määrät, mitkä »säästyvät» velkojen hoidon reaalirasituksen inflaation johdosta keventyessä. Täten inflaation aiheuttama pääomavoitto vasta todella realisoituu, ts. tuotantopääoman uusiminen voi tapahtua suuremmassa määrin kuin aikaisemmin yrityksen omien varojen avulla. Jollei taas syystä tai toisesta näin menetellä, ei todellista *pääomavoittoa* synny, vaan yritykset käyttävät »säästyvän» erän joko voitonjakoon tai — vapaaehtoisesti tai pakosta — juokseviin menoihinsa.

Indeksiehdon käytäntöön ottamisen vaikutusten kannalta edellä todetusta seuraa, ettei kiinteiden investointiluottojen indeksisidonnaisuuden periaatteessa pitäisi vaikuttaa yksityistaloudellisesti »terveellä pohjalla» toimiviin yrityksiin millään tavoin haitallisesti eikä toisaalta myöskään aiheuttaa muutoksia niiden hinnoittelupolitiikkaan. Yritysten inflaatiovoitoksi muuten jäävä poistoerä vain ohjataan lainanantajille, joille se kuuluukin, mikäli yritetään estää inflaation aiheuttamia omaisuudensiiirtoja.

Indeksiehdon käytäntöön ottamisen vaikutus luoton kysyntään rajoittuisi puheena olevien investointiluottojen kohdalta vain inflaation jatkumisen varaan suunniteltujen keinotteluluottojen kysynnän tyrehtymiseen, mikä olisikin eräs tavoitteista.

Nyt on kohta tähdennettävä, että edellä esitetty ajatuksenjohtelu ensinnäkin pitää paikkansa vain yksityistaloudellisesti yllä mainitussa mielessä täysin »terveellä» laskentapohjalla toimiviin yrityksiin nähden. Toiseksi väite, ettei yrityksillä tässä tapauksessa *periaatteessa* ole indeksiehdon käytäntöön ottamisen vuoksi tarvetta sisällyttää hintoihinsa mitään *uutta* »riskilisiä», on myös nimenomaan ymmärrettävä vain periaatteessa oikeaksi. Se edellyttää yritysten mukautumista siihen, etteivät ne vastaisuudessa inflaation ansiosta enää saakaan pääomavoittoja. Eri asia on tietenkin, mukautuvatko yritykset tähän.

Joka tapauksessa on otettava huomioon, että luottojen — samoin kuin tietysti palkkojenkin — indeksisidonnaisuuden rahanarvopoliittisesti vaarallinen lisämomentti on sen pyrkimys vahvistaa kaikkia hintojen kohoamistendenssejä. Esim. joidenkin tärkeiden tuontitavarain hintojen kohoaminen indeksia nostaessaan täten automaattisesti herättää hintojen korotuspyrkimyksiä sellaisillakin aloilla, joilla ei kustannussyistä muuten olisi mitään syytä nostaa hintoja, jollei pelkän indeksin kohoamisen aiheuttama kustannusten nousu yrityksiä siihen pakottaisi. Jottee mahdollisesti käytäntöön otettava luottojen indeksiehto tässä suhteessa vielä entisestään pahentaisi tilannetta, pitäisi ilmeisesti tässä noudattaa vähintään yhtä korkeata porrastusta kuin palkkojen indeksisidonnaisuuden kohdalla, ts. indeksin kaikkien pikkunousujen ei saisi antaa vaikuttaa.

Edellä esitetyn selvennykseksi todettakoon vielä kerran, ettei indeksiehdon käytäntöön ottamisen puheena olleiden »terveellä» yksityistaloudellisella laskentapohjalla toimivien yritysten kohdalla pitäisi periaatteessa aiheuttaa uutta, so. aikaisemmin ei huomioon otettua, riskilisää hintoihin. Sitä vastoin jokaisen yrityksen on indeksiehdon vallitessa ilmeisesti pyrittävä huolehtimaan omien tulojensa kasvamisesta ainakin sen verran, kuin indeksin kohoaminen lisää sen kustannuksia. Tämä ei tietenkään merkitse sitä, että yritysten olisi tällaisessa tapauksessa korotettava hintojaan samassa suhteessa kuin indeksi nousee. *Välttämätön* hinnan nousu on pienempi, koska sen on peitettävä vain lainojen kuoletusten ja korkokustannusten kohoaminen, ja nämä kustannukset ovat vain pieni osa kokonaiskustannuksista. Käytännössä voi kuitenkin käydä niin, että yrittäjät nostavat hintojaan täysin indeksin nousua vastaavasti — vieläpä ylöspäin »pyöristettynä».

Varsin tärkeä näkökohta on myös em. »terveen pohjan» edellytys. Siihen sisältyy ennen kaikkea, että hinnoittelu- ja poistopolitiikkaa on voitu ja voidaan hoitaa edellä kuvatulla yksityistaloudellisesti »terveellä» tavalla. Teollisuuden taholta on jatkuvasti väitetty, ettei meillä näin ole ollut eikä vielääkään ole asian laita. Normaalitkin poistot ovat olleet liian pienet jälleenhankinta-arvoja ajatellen, verot raskaat ja palkkakustannukset korkeat tuotteiden hintoihin nähden. Jos näin on, yritykset eivät olekaan saaneet kyllin suurta marginaalia voidakseen varata inflaation aiheuttaman pääomavoiton uusintasijoitusten rahoittamiseen. »Inflaatiovoitot» on tällaisissa tapauksissa tosiasiallisesti käytetty — ei edes suuriin osinkoihin, niin kuin laajassa mitassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen — vaan verojen ja palkkojen maksamiseen.

∴ Mikäli edellä esitetty pitää paikkansa, ts. mikäli hintojen ja kustannusten välinen marginaali syystä tai toisesta on liian pieni — tai poistomääräykset liian ahtaat — salliakseen inflaatiovoittojen realisoimisen yksityistaloudellisesti »terveellä» tavalla, so. siirtämällä ne näkyvästi tai näkymättömästi vuosipoistoina vararahastoihin, indeksiehdon käytäntöön ottamisella ilmeisesti olisi

edellistä suurempi vaikutus yritysten kannattavuuslaskentaperusteisiin. Lähinnä kolme mahdollisuutta on tällöin ajateltavissa:

1. Yritykset sisällyttävät indeksiehtoon liittyvän lisäkustannusriskin normaaleihin poistolaskelmiinsa, ts. pyrkivät korottamatta hintojaan riskiä vastaavasti suorittamaan indeksiehdosta mahdollisesti aiheutuvat lisäkustannukset aikaisemmin poistoihin varaamastaan marginaalista.

Tämä on ensinnäkin epätodennäköistä ja toiseksi sekä yritys- että kansantaloudellisesti epäviisasta, jos se johtaa yritysten käyttöön todella jäävien poistojen pienenemiseen.

2. Lisäkustannusriski otetaan huomioon hinnoittelussa, ts. hintoja korotetaan indeksiehdon aiheuttamia lisäkustannuksia (lisäkustannusriskiä) vastaavasti.

Monien — jollei useimpien — yritysten kohdalla tämä on varsin todennäköinen, mutta samalla, etenkin palkkojen indeksisidonnaisuuden aikana, helposti kumulatiivisiin korotuksiin johtavana vaarallinen menettelytapa. Se johtaisi koko indeksiehtojärjestelmän aivan vinoon eräästä alkuperäisestä tarkoituksestaan, inflaatiokehityksen ehkäisemisestä.

3. Yritykset pidättyvät tai niiden on pakko pidättyä hintojen korotuksista, mutta vähentävät luotonottoaan ja toimintaansa kannattavuuden tullessa uhatuksi.

Kenties todennäköisin kokonaisreaktio on kaikkien yllä lueteltujen mahdollisuuksien yhdistelmä. Kohdat 1 ja 3 eivät ole vaarallisia, jos kontraktiivinen vaikutus ei pääse kehittymään kovin ankaraksi. Rahanarvopoliittisesti vaarallinen olisi 2. kohdan mukainen yleisreaktio. Sen pahempi tämä mahdollisuus kotimarkkinateollisuuden kohdalla ei ole mitenkään poissuljettu eikä aiheuta kenties pitkään aikaan mitään luontaisia vastavaikutuksia — muuta kuin kenties terveen järjen taholta. On nimittäin otettava huomioon, että palkkojen indeksisidonnaisuus pitää huolen ostovoiman riittävydestä nousevienkin hintojen aikana.

Vientiteollisuuden kohdalla tilanne on luonnollisesti toinen. Mikäli maailmanmarkkinahinnat — tai valuuttakurssit — eivät kohoa, kustannukset lyövät pian »pänsä kattoon», minkä jälkeen em. edellytyksin on jäljellä vain lamareaktio. Tämä tietysti meillä katkaisisi siivet kotimarkkinateollisuudenkin hintojen nousulta.

Edellä esitetystä tarkastelusta on nähdäksemme syytä kiinnittää erityisesti huomiota kahteen seikkaan. Ensinnäkin siihen, että indeksiehdon käytäntöön ottamisesta aiheutuu — mikäli indeksi todella nousee — yrityksille tiettyjä lisäkuluja kasvaneiden poistojen ja korkokustannusten muodossa. Toiseksi voidaan ainoastaan edellä esitetystä mielessä »terveellä» hinnoittelu- ja poistopohjalla toimivien yritysten *periaatteessa* ajatella pystyvän kannattavuuttaan vaarantamatta suorittamaan nämä kulut ilman *uutta* riskilisiä hintoihinsa. Muiden

yritysten osalta indeksiehdon soveltaminen yksistään pitkäaikaisiin investointiluottoihin pakottaisi ne *joko* nostamaan hintojaan »indeksiriskiä» vastaavasti tai mukautumaan kannattavuutensa heikentymiseen.

Toisena tehtävänä on tarkastella indeksiehdon periaatteellisia yleisvaikutuksia *liikeluoton* kohdalla. Tässäkin kohden näyttää ilmeiseltä, että indeksiehdon käytäntöön ottaminen helposti *saattaa* johtaa, ei hintatason vakautumiseen, vaan päinvastoin sen nousun kiihtymiseen.

Ajatelkaamme esim. kolmen kuukauden vekseleillä rahoitettavaa tavarakauppaa ja olettakaamme jälleen, että indeksi esim. tuontihintojen nousun johdosta tms. syystä kohoaa muutaman prosentin vuosineljänneksen aikana. Vastaavasti nostetaan siis indeksiehdon vallitessa myös kaikkien neljänneksen lopussa lankeavien vekseleiden lunastusarvoa. — Jos nimittäin indeksiehtoa sovelletaan 100-prosenttisesti, periaatteessa tilanne on tietenkin sama osittaiskompensaationkin ollessa kysymyksessä.

Nyt on nähdäksemme ilmeistä, että jokaisen indeksilisan maksajan — asettajan tai hyväksyjän — etujen mukaista on korottaa omia myyntihintojaan tuon lisäkustannuksen peittämiseksi. Hintojen noustessa jokainen liikemies muutenkin luonnollisesti pyrkii hinnoittamaan tavaransa siten, että myyntitulot riittävät saman tavaramäärän jälleenhankintaan. Tällöin hänen kuitenkin on *pakko* arvioida jälleenhankintahinta luonnollisesti vain *myymiensä* tuotteiden otaksutun hintakehityksen mukaan. Jos tavaravekseleihin sovelletaan indeksiehtoa, kauppiaan on sitä vastoin tappiota välttääkseen nostettava hintojaan vähintään *yleisen* hintakehityksen mukaisesti silloinkin, kun mitkään välttämättömät kustannustekijät eivät muuten, jollei indeksiehtoa olisi, pakottaisi häntä nostamaan omien tuotteittensa hintoja. Näissä tapauksissa on vielä huomattava, että tämä pyrkimys hintojen nousun vahvistamiseen vaikuttaa suuremmalla painolla kuin pitkäaikaisten investointiluottojen kohdalla: esim. 100-prosenttisen indeksikompensaation aikana jokaisen kauppiaan etu vaatii häntä — muiden kustannusten mahdollisen nousun aiheuttaman hinnankorotuksen *lisäksi* — nostamaan hintojaan indeksilisan suorittamiseksi täysin yleisen hintatason nousua vastaavasti.

Periaatteessa on täten pelättävissä, että indeksiehdon soveltaminen liikeluottoon saattaa johtaa rahanarvopoliittisesti tavoiteltua aivan päinvastaiseen tulokseen. Missä määrin indeksiehto todella on omansa tekemään hintatason kohoamisen nopeammaksi, kuin ilman sitä olisi laita, riippuu monestakin tekijästä. Eräs merkityksellinen sellainen on tapa, jolla liike-elämä tosiasiallisesti hoitaa hinnoittelupolitiikkaansa. Jos voidaan olettaa, että inflaatioaikoina tuottajat ja jakeluporras joka tapauksessa tosiasiallisesti nostavat hintojaan yleisen hintatason — otaksuttua — kohoamista vastaavasti, *ei* tilanteen tässä suhteessa tarvitse muuttua huonommaksi indeksiehdon käytäntöön ottamisen johdosta. Viime vuosien hintakehitys ei kylläkään anna tukea tälle otaksumalle, siinä määrin huomattava on hintojen hajaanto jatkuvasti ollut (ks. s. 113). Tätä ei

kuitenkaan voida pitää erityisen luotettavana negatiivisena todistuksenakaan, koska hinnansäännöstely on melkoisesti vaikuttanut tulokseen. Ilman mitään hintojen säännöstelyä tulos olisi luultavasti toisenlainen, so. hajaanto huomattavasti pienempi; niin kuin näkyy, hintojen hajaantoa on kuitenkin esiintynyt silloinkin, kun mitään säännöstelyä ei ole ollut olemassa.

Toinen kansantaloudellisten vaikutusten kannalta merkitystä omaava periaatteellinen kysymys koskee indeksilisän maksamisvelvollisuutta vekseli-
luottojen kohdalla, ts. onko lisä perittävä vekselin asettajalta (myyjältä) vai hyväksyjältä (ostajalta) vaiko kenties molemmilta.

Mikäli asetetaan sille kannalle, että tuottaja tai tukkukauppias myydessään tavaroitaan esim. kolmen kuukauden vekseliä vastaan jo hinnoitellessaan on pitänyt silmällä tuotteittensa jälleenhankintakustannuksia kolmen kuukauden kuluttua, on ilmeistä, että hänen, so. vekselin asettajan on suoritettava indeksilisiä. Sillä diskontatessaan vekselin hän on tosiasiallisesti saanutkin suorituksen jo aikaisemmin ja voinut suorittaa jälleenhankintansa päivän hintaan. Täten hän on saanut itselleen todellista inflaatiovoittoa.

Toisaalta, kun otetaan huomioon, että vekselit yleensä diskontataan kohta niiden hyväksymisen jälkeen, ei ole sanottu, sisällyttääkö tukkuliike hintaansa riskilisiä inflaation varalta. Niin kuin edellä jo todettiin, se — periaatteessa — voi ilman tällaista lisääkin suorittaa jälleenhankintansa päivän hintoihin tappiota kärsimättä. Sitä vastoin se epäilemättä nostaa varastossaan olevien tavaroiden myyntihinnan aina päivän hinnan tasalle. Mutta samoin menettelee vähittäiskauppiaskin, joka vekselillä on hankkinut itselleen tavaraa. Tosi-
asiallisesti hänkin on näillä tavaroilla saanut itselleen kolmen kuukauden aikana myyntituloja enemmän kuin vekselin nimellismäärän + omat kulunsa.

Näyttäisi sen vuoksi kenties oikeimmalta panna indeksilisiä tasan vekselin asettajan ja hyväksyjän maksettavaksi. Tämä voi kuitenkin käytännössä olla rahanarvopoliittisesti vaarallista, koska tällöin molemmilla vekselipuolilla on intressiä nostaa hintojaan indeksikehityksen mukaisesti, mikä — yhteen laskettuna — helposti johtaa vielä suurempaan nousuun, kuin jos vain toisen olisi suoritettava indeksikorotus. Toisaalta voidaan sanoa, että vastuu rahanarvon kehityksestä tällöin lankeaa tuotannon ja jakelukaupan kaikille portaille, millä seikalla ainakin tietyin edellytyksin taas saattaa olla rahanarvon vakauttamisen kannalta suotuisiakin seurauksia.

Jos taas indeksilisiä peritään vain jommaltakummalta vekselipuolelta — tällöin kai lähinnä tulisi kysymykseen vekselin asettaja (myyjä) — tämän seikan voi olettaa samoin tietyissä olosuhteissa johtavan käteiskaupan yleistymiseen. Tätäkin voitaisiin esim. nykytilanteessa meillä pitää positiivisena seurauksena, niin kauan kuin siitä johtuva kontraktiivinen vaikutus ei muodostu liian voimakkaaksi.

Edellä esitetystä indeksiehdon periaatteellisten yleisvaikutusten tarkastelussa olemme todenneet sen käytäntöön ottamisen tietyssä määrin saattavan

vahvistaa hintojen nousutendenssiä. Indeksilisää maksamaan joutuvien yritysten välitön yksityistaloudellinen etu näet vaatii niitä jo *pelkästään* indeksiehdon vuoksi korottamaan hintojaan sitä mukaa kuin indeksi nousee, koska ne muuten kärsisivät indeksiehdon aiheuttamien kulujen lisääntymisen vuoksi suoranaisia tappioita. Vaikkei olekaan syytä yliarvioida tätä pyrkimystä nostaa hintoja *enemmän*, kuin muutenkin inflaatiokausina tapahtuisi, ei toisaalta ole ummistettava silmiään näkemästä tätä mahdollisuutta. Indeksiehto merkitsisi — indeksin kohotessa — joka tapauksessa yrittäjälle tosiasiallista kulujen lisääntymistä aivan samoin kuin esim. verotuksen kasvaminen, ja nämä kulut pyrittäisiin silloin myös helposti verojen tavoin — mahdollisuuksien mukaan — vyöryttämään asiakkaitten maksettaviksi. Samalla on viitattu siihen suureen vaaraan, mikä liittyisi tällaiseen helposti kumulatiivisen luonteen saavaan hintojen nousupyrkimykseen. Se saattaisi johtaa rahanarvon luhistumiseen tai, jos valuuttakursseihin ei kosketa, ainakin vaikeaan työttömyyskriisiin.

Tällaisen kehityksenkulun mahdollisuus on nähdäksemme ilmeinen. Näin ei kuitenkaan välttämättä tarvitse käydä. On ajateltavissa, että juuri tämän mahdollisuuden toteutumisen vaara olisi omansa tekemään tuotanto- ja jakeluportaat pidättyviksi hinnankorotusten suhteen, varsinkin kun ne joutuisivat vielä nykyistä suuremmassa määrin välittömästi vastuullisiksi hintatason kehityksestä. Onhan palkkojen indeksisidonnaisuuden ajalta meillä olemassa eräitä todisteita tällaisesta asennoitumisesta, olkoonpa että ulkoiset olosuhteet hyvin suuressa määrin auttoivat hintatason stabilisoitumista vuonna 1948. Lisäksi on otettava huomioon, että indeksiehdon 100-prosenttinen soveltaminen luotonantoon riistäisi yrittäjiltä mahdollisuudet inflaatiovoittojen hankkimiseen, mikä myös saattaisi lujittaa heidän asennettaan inflaatiokehityksen vastustamisessa.

Yrittäjäin ainoana motiivina hintojen korottamiseen indeksin noustessa olisi täten periaatteellisesti edellä esitetyn mukaisesti suoranaisen tappion välttäminen, ei voiton saavuttaminen. Tämänkään perusteen vaikuttavuutta ei kuitenkaan pidä väheksyä, etenkin kun ensisijainen hintojen nousupyrkimys ei suinkaan ole aina lähtöisin yrittäjäin taholta eikä suoranaisesti heidän hallittavissaan. Aikaisemmin on jo viitattu esim. tuontitavarain hintojen kohoamiseen, jolla nimenomaan viime kesästä lähtien on ollut kenties ratkaiseva vaikutus hintojen, palkkojen ja rahanarvon kehitykseen maassamme. Miltei yhtä vähäiset kuin tällaisessa tapauksessa ovat yrittäjäin tosiasialliset mahdollisuudet vaikuttaa hintatason vakavuuden säilymiseen silloin, kun primäärinen inflaatio-sysäys on lähtöisin palkkarintamalta.

Joskaan yrittäjäin mahdollisuuksiin, haluun ja kykyyn estää (kumulatiivinen) hintojen kohoaminen ei ole perusteltua syytä suhtautua ylen optimistisesti, tällainenkin kehityksenkulku kuitenkin on mahdollinen. Minkä suunnan kehitys tulisi saamaan, riippuu nähdäksemme, paitsi erityisistä olosuhteista, myös suuressa määrin psykologisista seikoista sekä tällaisen järjestelmän käytäntöön ottamiseen välttämättä liittyvän valistuspropagandan tehokkuudesta.

Joka tapauksessa on todennäköistä, että indeksiehdon soveltaminen luotonantoon saattaa helposti johtaa kriisiin. Tähän voidaan joutua joko edellä esitetyn kumulatiivisen hintojennousun välityksellä tai välittömän kontraktion kautta, mikäli liike-elämä alunperin asennoituu uuteen järjestelmään supistamalla luotonottoaan ja aktiviteettiaan sekä pidättymällä »ulkoa» tulleiden hintojen korotuspyrkimysten toteuttamisesta. Kolmannen mahdollisuuden, tasaisen ja rauhallisen kehityksen, toteutuminen näyttäisi näin *ex ante* tarkastellen olevan mahdollista ja todennäköistä vain erityisissä olosuhteissa, ts. milloin milloin suunnalta ei olisi odotettavissa suurempaa painetta hintatason kohoamiseen, kuin että liike-elämä saattaisi sen voittomarginaaliaan supistamalla sekä rationalisoimisen avulla helposti »sulattaa».

Niinpä yhteenvetona kaikesta edellä esitetystä onkin nähdäksemme todettava, että indeksiehdon liittäminen luotonantoon soveltuisi ilman rahanarvopoliittisesti vaarallisia sivuvaikutuksia käytettäväksi ennen kaikkea ja lähinnä vain tyypillisen *voittoinflaation* aikana, ts. milloin ensisijaisena hintojen nousuun vaikuttavana tekijänä on yritysten voittojen syystä tai toisesta tapahtunut paisuminen. Ulkoisista (tuontihinnat) tai sisäisistä (palkat) syistä käyttövoimansa saavan *kustannusinflaation* aikana, ts. milloin voittomarginaalin paisumista ei ilmene, kysymyksessä olevaan ehtoon turvautuminen on sitä vastoin helposti omansa jouduttamaan kriisin puhkeamista tavalla tai toisella.

Erityisiä näkökohtia Suomen nykytilanteessa. Indeksiehdon käytäntöön ottamisen kansantaloudellisia vaikutuksia selviteltäessä on vielä syytä lyhyesti kosketella myös eri luotonkäyttäjryhmien asemaa ja reaktioita tällaisen järjestelmän vallitessa nimenomaan meidän oloissamme. Yleiskäsityksen luottovolyymien jakaantumisesta elinkeinoryhmittäin saa seuraavasta asetelmasta. Aineisto käsittää Suomen Pankin, Kansaneläkelaitoksen, liikepankkien, kiinnitysluottolaitosten, Postisäästöpankin, säästöpankkien, osuuskassojen ja niiden keskusliikkeen sekä vakuutuslaitosten luotonannon. Valtion saama luotto on tilaston ulkopuolella, paitsi mikäli on kysymys valtion liikeyrityksistä, joille annettu luotto on luettu asianomaiseen ryhmään. Samoin on tietenkin yksityisten muodossa tai toisessa antama luotto tilaston ulkopuolella. Joulukuun 31. päivänä 1949 näin saatu luottovolyymi jakaantui seuraavasti:

	Milj. mk	%
Teollisuus	47 285	33.5
Voima- ja sähkölaitokset	10 552	7.5
Rakennustoiminta	27 098	19.2
Kauppa ja liikenne	26 946	19.0
Maatalous	13 522	9.6
Kunnat.....	8 442	6.0
Henkilö- ja sekal. luotot.....	7 402	5.2
	<hr/>	
Yhteensä	141 247	100.0

Lisättäköön tähän, että valtion kotimainen velka samana päivänä oli 76 712 milj. markkaa.

Teollisuuden sekä kaupan ja liikenteen kohdalla ei ole paljon lisättävää edellä jo esitettyihin yleisiin näkökohtiin. Niin kuin on todettu, tuotanto- ja jakeluportaan reaktio indeksiehdon käytäntöön ottamiseen ja siitä aiheutuviin lisäkuluihin indeksin kohotessa riippuu olennaisesti yritysten kannattavuustilanteesta. Millainen tämä kokonaisuutena katsoen on meillä teollisuus- ja liikeyritysten osalta, on taas hyvin vaikeasti — jos ollenkaan — selville saatavissa. Julkaistut tilinpäätösluvut saattavat, kuten tunnettua, erityisesti tällaisena aikana, jolloin omaisuusarvot ovat aivan vakiintumattomat, antaa melko lailla harhauttavan kuvan todellisesta tilanteesta.

Eri yritysten kannattavuus on myös epäilemättä hyvin erilainen. Jonkinlaista johtoa kokonaisarviolle antaa kuitenkin nähdäksemme se seikka, että teollisuuden palkkataso on tätä nykyä noin 13—15-kertainen, kun taas hintataso on sodan edellisestä kohonnut vain noin 9—10-kertaiseksi. Tuotannon tehostumisenkin huomioon ottaen näyttää täten siltä, että mistään voittoinflaatiosta tuskin voi kokonaisuutena katsoen meillä olla puhetta. Tämä pitää paikkansa nimenomaan kotimarkkinateollisuuden samoin kuin kaupankin kohdalla. Vienti-teollisuudessa tilanne on ilmeisesti ainakin toistaiseksi melko lailla parempi devalvaatioiden sekä vientihintojen voimakkaan nousun johdosta ja myös sen vuoksi, että tämän alan yritykset suurelta osalta ovat vanhoja suuryhtiöitä, joiden asema tunnetusti on inflaatiovuosina ollut yritysten keskuudessa edullisin.

Edellä esitetynkin valossa näyttää siltä, ettei meillä nykytilanteessa voitane pitää kovinkaan todennäköisenä, että teollisuus- ja liikeyritykset saattaisivat ilman hintojen korotuksia »nielaista» ulkoapäin tulevia inflaatioimpulseja ja niihin liittyviä »indeksiriskejä», varsinkin kun ottaa huomioon aivan viime aikoina mm. kansainvälisen tilanteen johdosta kiihtyneen hintojen nousun maailman markkinoilla ja etenkin Yhdysvalloissa. Yrittäjän reaktiotavasta riippuen meillä hyvinkin voitaisiin joutua edellä kuvatulla tavalla joko kumulatiiviseen hintojen nousuun tai välittömästi kontraktioon. Ottaen huomioon palkkojen indeksisidonnaisuudesta jo nyt johtuvan inflaatiokierteen vaaran ensimmäinen vaihtoehto on todennäköisempi.

Voima- ja sähkölaitosten kohdalla tilanteessa ei tapahtuisi yleisen indeksiehdon käytäntöön ottamisen johdosta mitään olennaisia muutoksia. Tietävästihän Kansaneläkelaitoksen antamat voimalaitosluotot, yhteismäärältään yli 6 mrd. markkaa, ovat jo ennestään indeksiin sidottuja puolelta määrältään.

Rakennustoiminnan kohdalla, johon edellä olevassa taulukossa on luettu myös kaikki asuntokiinteistöjen saamat pitkäaikaiset lainat, indeksiehdon toteuttaminen ilmeisesti johtaisi aivan välittömästi pulmatilanteisiin. Lukuun ottamatta sen vaikutusta uudisrakennustoiminnan kustannuksiin, lähinnä ns. vanhojen asuntokiinteistöjen muutenkin vielä lopullisesti ratkai-

sematta oleva asema vaatisi erityistä huomiota. Kiinteistönomistajain juoksevat tulothan ovat tunnetusti jääneet vuokrasäännöstelyn vuoksi suuresti jälkeen yleisestä tulojen ja hintojen kehityksestä. Tällöin on kylläkin huomattava, että kiinteistöjen omistajat ovat — ylipäänsä suoraan verrannollisessa suhteessa kiinteistöään rasittaneiden velkojen määrään — saaneet omaisuusarvojensa noususta korvausta alhaisten vuokratulojensa aiheuttamaan kansantulo-osuutensa supistumiseen. — Joka tapauksessa on ilmeistä, etteivät nämä vuokrasäännöstelyn alaiset kiinteistöt pystyisi ilman vuokrien korotuksia tai erikoisjärjestelyjä suoriutumaan indeksiehdon todennäköisesti aiheuttamista lisäkuluista. Vuokrien korottamiseen liittyviin yleistaloudellisiin ja poliittisiin näkökohtiin ei tässä ole syytä puuttua. Välitön korotustarve voitaisiin tietenkin ajatella lykättäväksi sallimalla esim. kiinteistöjen toistaiseksi lisätä osan kasvaneista korkokustannuksistaankin lainapääomaan.

M a a t a l o u s l u o t t o j e n osalta voisi samoin olettaa syntyvän varsin pulmallisia tilanteita, varsinkin siinä tapauksessa, että indeksiehto ulotettaisiin käsittämään myös valtion myöntämät asuttamis- ja jälleenrakennuslainat; näiden jättäminen indeksiehdon ulkopuolelle taas on tasapuolisuus- ja oikeudenmukaisuussyistä vaikeasti perusteltavissa.

4. Indeksiehdon toteuttaminen.

Siitä huolimatta, että käsillä olevan muistion päätarkoituksena on Raha-
laitosten neuvottelukunnan esittämän pyynnön mukaisesti tutkia indeksiehdon
käytäntöön ottamisen todennäköisiä rahanarvopoliittisia ja kansantaloudellisia
seurauksia, lienee tässä kuitenkin aiheellista jossain määrin kosketella myös
eräitä lähinnä soveltamisteknillisiä kysymyksiä.

Eräänä indeksiehdon käytäntöön ottamisen yleispeusteena myös luottojen
kohdalla voitaisiin esittää se tosiseikka, että indeksiehtoa jo tosiasiallisesti
sovelletaan varsin laajassa mitassa talouselämän eri aloilla. Puhumatta siitä,
että siirtoväestön saamat korvausobligaatit on sidottu indeksiin, on huomattava,
että palkat 100-prosenttisesti noudattavat elinkustannusindeksin
kohoamista vetäen työkustannuksia mukaan ja vaikuttaen siten puolestaan
kaikkien tuotteiden hintojen kehitykseen. Lisäksi indeksiehdon käyttäminen
mm. sähkövirtasopimuksissa sekä kaikenlaisissa rakennus- ym. urakkasopimuk-
sissa on sangen yleistä. Vieläpä kiinteistökauppojen maksamatta jäänyt kauppahinnan
osa sovitaan melko yleisesti indeksiehdon mukaan maksettavaksi. Niin
kuin aikaisemmin on mainittukin, indeksiehtoa on myös jo jossain määrin
sovellettu Kansaneläkelaitoksen ja eräiden vakuutuslaitosten luotonantoon.
Näin ollen on sinänsä hyvin ymmärrettävää, että saattaa herätä kysymys, miksi
luotonantajat jätettäisiin ulkopuolelle tämän yhä laajemmaksi paisuneen indeksi-
järjestelmän, varsinkin kun voidaan voimakkailla oikeudenmukaisuussyillä
puoltaa sen ulottamista myös luottojen ja rahasäästöjen alalle.

Indeksin valinta. Jos indeksiehto otetaan käytäntöön, on ensin luonnollisesti ratkaistava, minkä perusteen mukaan talletusten ja luottojen nimellismäärien tulee vaihdella. Ajatus, että ruvettaisiin soveltamaan jonkinlaista kultaehto tai että vaihtelut tapahtuisivat jonkin tai joidenkin ulkomaisten valuuttakurssien mukaan, on nähdäksemme hylättävä. Kultaehdoista meillä on huonoja kokemuksia, ja tosiasia onkin, etteivät hinnat kotimaisilla markkinoilla suinkaan muutu kullan arvon tai valuuttakurssien mukaan, joskin nämä tietysti vaikuttavat hintoihin sangen tuntuvasti. Muun muassa näistä syistä saattaisivat hyppäyksittäin tapahtuvat kurssien muutokset aiheuttaa suuria vaikeuksia indeksiehdon soveltamisessa.

Kotimaisista yleisen hintatason liikkeitä kuvastavista indekseistä tulisivat ilmeisesti lähinnä kysymykseen elinkustannusindeksi ja kotimarkkinatavarain tukkuhintaindeksi. Edellisen puolesta puhuu se tosiasia, että palkat on siihen sidottu, joten olisi melko luonnollista, että tallettajain hyvitykset laskettaisiin samalla pohjalla. Edelleen tämän indeksin valinnan puolesta voitaisiin esittää, että vuokratkysymyksen hoitaminen saattaisi helpottua, jos asuntoyhtiöiden kustannuksiin ja vuokratasoon olennaisesti vaikuttavat korkomenot muuttuisivat saman indeksin mukaisesti kuin palkannauttijoiden palkat nykyisen indeksisidonnaisuuden vallitessa. Eräänlaisena etuna voitaisiin myös pitää nimenomaan nykyoloissa sitä, että elinkustannusindeksi ei sen pohjana olevan hyödykevalikoiman vuoksi ole läheskään yhtä herkkä ulkomaisille hintavaikutuksille kuin tukkuhintaindeksi.

Toisaalta voidaan taas sanoa, että tukkuhintaindeksi olisi sikäli soveliaampi, kun tuotannossa ja kaupassa määräävinä ovat tukkuhinnat eivätkä elinkustannukset. Jos halutaan pyrkiä mahdollisimman suureen tarkkuuteen rahanarvon muutosten noteeraamisessa, voidaan myös tukkuhintaindeksin valitsemisen puolesta esittää, että elinkustannukset eräiltä osiltaan edelleen ovat hinnansäännöstelyn alaiset, joten tukkuhinnat antavat oikeamman kuvan rahan ostovoiman muutoksista. Tämä argumentti luonnollisesti menettää merkityksensä miltei kokonaan, jos indeksiehtoa ei aiota sovelluttaa sataprosenttisesti, niin kuin kenties varovaisuuden vuoksi ainakin aluksi olisi parasta. Silloin koko kysymys indeksin valinnasta muodostuu varsin toisarvoiseksi.

Alkuvuodesta 1948 käydyissä keskusteluissa esitettiin ajatus, että käytettäisiin rinnan erilaisia indeksiehtoja, esim. jonkinlaista valuuttaindeksiä vientiteollisuuden kohdalla, kun muuten turvauttaisiin kotimarkkinatavarain indeksiin. Vaikka erinäisiä näkökohtia saatetaankin esittää tällaisen järjestelyn puolesta, on toisaalta ilmeistä, että erilaisten indeksiehtojen käyttäminen rinnan aiheuttaisi paljon sekaannusta. Siitä ovat todistuksena jo nykyisetkin olot, jolloin monenlaiset sitoumukset tehdään indeksiperustein, ilman että asiapuolet läheskään aina ovat edes perillä siitä, mikä ja minkälainen se »yleinen indeksi» on, joka sopimuksessa mainitaan.

Indeksiehdon teknilliset sovellutukset. Indeksiehdon soveltaminen talletuksiin ei sinänsä tuota vaikeuksia. Melkoisia lisäkustannuksia indeksilisyksen laskeminen kuitenkin aiheuttaa luottolaitoksille, kustannuksia, jotka varsinkin pienten ja vaihtelevien talletusten osalta muodostuvat suhteellisen raskaiksi. Shekkitilien kohdalla vaikeudet ja samalla kustannukset ovat tietenkin vielä tuntuvasti suuremmat. Kun shekkitileillä olevien varojen määrä vaihtelee päivästä toiseen, aiheuttaisi oikean indeksihyvityksen laskeminen todennäköisesti ylivoimaista työtä ja suhteettoman suuria kustannuksia. Näin ollen ymmärtää hyvin sen kannan, että nämä tilit olisi jätettävä indeksiehdon ulkopuolelle.

Toiselta puolen on myös selvää, että tallettajain saaman indeksihyvityksen olisi oltava yhtä suuri kaikissa eri rahalaitoksissa. Mikäli liikepankit käytännöllisistä syistä eivät voi lähteä myöntämään ja laskemaan indeksihyvitystä shekkivaroilleen, samalla kun ne toisaalta perivät indeksilisan kaikilta luottoasiakkailtaan, pankit saattaisivat täten kertyvillä varoilla maksaa varsinaisille tallettajilleen suuremman hyvityksen kuin esim. säästöpankit ja osuuskassat. Ymmärrettävästi näiden on vaikea suostua tällaiseen ratkaisuun.

Eräänä keinona edellä esitettyjen vaikeuksien voittamiseksi voidaan ajatella ja on esitettykin indeksiehdon soveltamista, ei alkuperäistä pääomanlisäyslinjaa noudattaen, vaan ottamalla käytäntöön indeksivaihteluiden mukaan liukuva korkokanta. Tästä ajatuksesta lähtien on ehdotettu, että korot esim. neljännesvuosittain vahvistettaisiin siten, että varsinaiseen korkoon lisättäisiin sinä aikana tapahtuneen hinnannousun aiheuttama lisäys. Asian valaisemiseksi lienee esimerkki paikallaan.

Otaksukaamme, että on kysymys talletuksesta, joka vuoden alkaessa on 100 000 markkaa ja johon talletuksen omistaja ei vuoden varrella tee mitään muutoksia. Otaksukaamme edelleen, että varsinainen korko on 5 % ja että hintainnousu eri vuosineljänneksinä on 8, 4, 7 ja 1 %. Korkohyvitys ensimmäiseltä neljännekseltä olisi silloin neljännes normaalikorosta eli $1\frac{1}{4}$ % ynnä — jos indeksiehtoa sovelletaan 50 %:sesti — puolet indeksin noususta eli 4 %. Korko olisi siis ensimmäiseltä neljännekseltä $5\frac{1}{4}$ % ja pääomasen päättyessä 105 250 mk. Seuraavana neljänneksenä korko olisi $1\frac{1}{4} + 2$ eli yhteensä $3\frac{1}{4}$ %, joka lisätylle pääomalle — sillä täytynee edellyttää, ettei näin korotettuja korkoja yleensä voida maksaa eikä haluta nostaa, vaan että ne jäävät pääomaa lisäämään — tekee 3 420 mk, joten pääoma vuoden ensi puoliskon päätteessä olisi 108 670 mk. Kolmannen neljänneksen korko olisi $1\frac{1}{4} + 3\frac{1}{2}$ eli $4\frac{3}{4}$ %, mikä äsken mainitulle pääomalle tuottaisi korkoa 5 162 mk. Pääoma nousisi siten 113 832 markkaan. Viimeisen neljänneksen aikana korko olisi $1\frac{1}{4} + \frac{1}{2}$ eli $1\frac{3}{4}$ %. Korkotuotto olisi siten 1 992 mk ja pääoma vuoden päättyessä 115 824 markkaa. Jos toiselta puolen lähtee siitä, että hintainnousu, joka edellä esitetyn mukaan oli koko vuodelta 21.4 %, otetaan huomioon vasta vuoden päättyessä, jolloin puolet siitä lisätään pääomaan, saadaan tulokseksi,

että talletukseen olisi lisättävä 10 700 markkaa ynnä korkoa 5 000 markkaa. Pääoma nousisi siten 115 700 markkaan. Pienempi nousu verrattuna edelliseen tapaukseen johtuu tietenkin siitä, että siinä sovellettiin korkoa korolle laske- mista. Joka tapauksessa erotus on niin vähäinen, ettei sille voi antaa sanottavaa merkitystä.

Katsoen siihen, kuinka paljon vähemmän työtä jälkimmäinen, so. pääoman- lisäysmenetelmä, aiheuttaa liukuvan koron menetelmään verrattuna ja miten paljon kustannuksia samalla säästetään, ei korkomenetelmän käytäntöön otta- mista hevin voida suositella. Tämä kanta saa vielä vahvistusta, kun muistaa, että talletustilit eivät yleensä pysy muuttumattomina, vaan niillä oleva määrä usein vaihtelee aiheuttaen laskutoimitusten mutkistumista. Viimeksi mainittu seikka koskee vielä enemmän shekkitilejä. Onhan otettava huomioon, että nykyisinkin shekkitilin korko ainakin suurpankeissa lasketaan enemmän tai vähemmän summittaisesti kullakin tilillä kymmenpäiväkautena olevien varojen minimimäärän mukaan. Tämä summittaisuus ei merkitse paljoakaan, kun shekkitilin korko on 1 %, mutta jos indeksihyvitys suoritetaan korkomääriä lisäämällä, tulee koron merkitys vallan toiseksi ja voidaan jo syystä vaatia täsmällisempiä laskemismenetelmiä. Näin ollen on todennäköistä, että indeksihyvityksen laskeminen ehdotetulla tavalla korkomääriä lisäämällä aiheuttaisi luottolaitoksille ylivoimaisia kustannuksia.

Lisäkustannuksia aiheuttaa niinkään indeksiehdon soveltaminen luotto- laitosten luotonantoon. Indeksiehdon liittäminen pitkäaikaiseen luotonantoon ei tosin kohdanne sanottavia vaikeuksia. Missään tapauksessa ei tunnu olevan aihetta siihen soveltaa korkomenetelmää, vaan indeksihyvitykset voidaan lisätä velkapääomaan. Tuntuvasti vaikeampi on kysymys indeksiehdosta vekseli- ja shekkiluottojen yhteydessä. Jälkimmäisiin nähden on kyllä peri- aatteessa selvää, että indeksiehtoa sovellettaessa olisi otettava huomioon saldon keskimäärä. Käytännössä tämä kuitenkin, olipa kysymys pääomaan tai korkoon liittyvästä indeksihyvityksestä, merkitsisi melkoisia lisätöitä ja siis myös lisä- kustannuksia asianomaisille rahalaitoksille. Vekseliluotossa voidaan indeksi- ehtoa kaiketi mukavimmin soveltaa siten, että verrataan diskonttaamispäivän ja lunastamispäivän hintaindeksejä tuoreimman tiedon, yleensä edellisen kuukauden, mukaan, ja vastaavasti — kokonaan tai osittain — lisätään lunastus- hintaa.

Selvää on, että mikäli indeksiehdon käytännöllinen soveltaminen tulee kysy- mykseen, asiaan liittyvät teknilliset probleemit vaativat erityisen selvittelyn pankkitekniikan asiantuntijoiden taholta.

Indeksiehdon soveltamislaajuus. Indeksiehdon käyttämisen kannalta yleis- merkitykseltään huomattava on lopuksi vielä kysymys ko. ehdon soveltamis- laajuudesta, ts. siitä, olisiko indeksikorotuksia suoritettaessa seurattava 100- prosenttisesti perustaksi valitun indeksin vaihteluita vai olisiko tyydyttävä vain osittaiskorotukseen.

Periaatteelliselta kannalta on oikeudenmukaisuusnäkökohdista lähtien luonnollisesti täyden korvauksen linja asetettava ensi sijalle. Kysymys on vain siitä, aiheuttaisiko kokonaiskompensaation toteuttaminen niin suuria soveltamisvaikeuksia, että säästäjienkin kannalta kuitenkin olisi edullisempaa tyytyä edes osittaiskorvaukseen, kuin vaarantaa ylipäänsä indeksihyvityksen saaminen. Niin kuin edellä jo on mainittu, indeksiehdon soveltamisen säästämislaittutta lisäävän vaikutuksen voi kylläkin toisaalta odottaa varsin voimakkaasti heikentyvän, jos ehtoa sovelletaan vain osittaiskompensaation linjalla.

Indeksiehdon sataprosenttista soveltamista vastaan on eräänä tärkeimpänä argumenttina esitetty, että se saattaisi suuriin vaikeuksiin sellaiset yrittäjät, joiden tuotteiden hintataso ei ole kohonnut eikä kohoa yleisen hintatason nousua vastaavasti. Kuten aikaisemmin on mainittukin, hintojen hajaanto on todella meidän oloissamme ollut ja on tälläkin hetkellä varsin huomattava. Pikainen silmäys eri hintaindeksien kehitykseen valaisee tätä tosiasiaa.

Voidaan siten todeta mm., että siirryttäessä vuoden 1928 huippukaudesta vuoteen 1931, jolloin hinnat laman takia olivat alimmillaan, yleinen tukkuhintaindeksi aleni 17.6 %, mutta sen sijaan laski maataloustuotteiden indeksi 34.5 %, erikseen perunat 50.4 %, mutta teollisuustuotteiden indeksi vain 10.8 %, erikseen konepajatuotteet vain 4.0 % ja paperiteollisuustuotteet 4.3 %, mutta nahkatuotteet 31.5 %. Lisäksi on mainittava, että vientitavarain hintaindeksi aleni 26.3 %, mutta tuontitavarain tuntuvasti vähemmän eli 17.2 %, sekä että myös sekä tuonin että viennin eri tavararyhmien hintakehityksessä ilmeni suuria eroavuuksia. Aivan samanlaisia eroavuuksia, vaikka päinvastaiseen suuntaan, ilmeni seuraavan nousukauden aikana, jolloin yleinen tukkuhintaindeksi vuoteen 1937 mennessä nousi 22.6 %. Silloin nousivat maataloustuotteiden hinnat 22.2 % — vilja 42.9 %, liha 31.3 %, mutta perunat vain 2.9 % — kun teollisuustuotteiden hintojen nousu oli vain 14.3 % — rakennuspuutavara 48.2 % ja rautateollisuustuotteet 47.8 %, mutta öljy- ja kumituotteet 0.0 %; nahkatuotteet 1.1 %, ravinto- ja nautintoaineteollisuuden tuotteet 3.0 % jne. Tuontitavarat kallistuivat 30.5 %, mutta vientitavarat noin kaksi kertaa niin paljon eli 61.6 %. Samanlaisia eroavuuksia on ilmennyt myös sodanjälkeisessä hintakehityksessä. Mainittakoon vain, että kun yleisindeksi, jos joulukuuta 1944 pidetään perustana, huhtikuussa 1950 oli 376 pistettä, saadaan seuraavat erikoisindeksit: vilja- ja viljatuotteet 546, eläinkunnasta saadut elintarvikkeet 541 ja paperivanuke, pahvi ja paperi 484, mutta toisaalta kautsu ja kautsutableerit 258, kemiallis-teknilliset tavarat 280, polttoaineet ja voiteluöljyt 281 sekä kehruuaineet ja kutomotavarat 330 pistettä. Vientitavarain vastaava hintaindeksi oli 458 ja tuontitavarain 394.

Mainitun perustelun pätevyys on kuitenkin hyvin kyseenalainen. Ensinnäkin on ilmeisesti harhaanjohtavaa ajatella, että jonkin tai joidenkin hyödykkeiden hintojen kohoaminen enemmän kuin joidenkin muiden tavaroiden hinnat ovat nousseet ilman muuta merkitsisi sitä, että edellisten hyödykkeiden tuottajien ja

myyjien voitot ja siis myös heidän mahdollisuutensa indeksilisien suorittamiseen olisivat suuremmat kuin viimeksi mainittujen kohdalla on laita. Näinhän ei suinkaan tarvitse olla. Tyypillisen ja puhtaan kustannusinflaation aikana ei mitään voittojen paisumista tarvitse esiintyä eikä esiinnykään, vaan hintatason nousu on pelkästään erilaisten kustannusten kohoamisesta riippuva. On luonnollista ja hyvinkin todennäköistä, että joidenkin hyödykkeiden osalta kustannukset ovat nousseet enemmän kuin joidenkin toisten, so. niiden hintaindeksi on myös kohonnut korkeammalle kuin jälkimmäisten hyödykkeiden, *ilman että* voittomarginaalin on tarvinnut lainkaan suurentua. Päinvastoin on nimenomaan sellaisen hyödykkeen osalta, jonka *kustannushinta* itsessään on kohonnut huomattavasti yleistä nousua vähemmän, mahdollista hyvin lisätä voittomarginaalia yleistason puitteissa.

Toiseksi, jos lähdetään siitä, että indeksilisen suorittaminen merkitsee yrittäjille aivan samanlaista kustannusten lisäystä kuin minkä muun kustannuserän suureneminen tahansa, on selvää, että yrittäjät ovat kustannusinflaation aikana periaatteessa kaikki yhtä hyvässä tai huonossa asemassa aivan riippumatta siitä, millä indeksitasolla heidän hyödykkeittensä hinnat indeksiehdon käytäntöön ottamisen hetkellä ovat. Heidän etujensa mukaista on, niin kuin aikaisemmin on esitetty, *vastedes* noudattaa sellaista hintapolitiikkaa, joka mahdollistaa indeksilisen maksamisen yrityksen kannattavuutta heikentämättä. Tältä kannalta on aivan samantekevää, onko indeksiehto sataprosenttinen vai pienempi.

Nyt on tietenkin luultavaa, ettei kaikkien yrittäjien eikä kaikkien hyödykkeiden kohdalla ole todellisuudessa kysymys pelkästä kustannusinflaatiosta. Epäilemättä on yrittäjiä, joiden voitot ovat todella kasvaneet ja jotka niin ollen *saattaisivat* suorittaa indeksilisen pelkästään voittomarginaaliaan kaventamalla. Tämä on kuitenkin käsillä olevan kysymyksen kannalta epäolennaista, *jos* tietyissä tilanteissa *kokonaisuutena* katsoen kustannustekijät ovat määräävinä hintatason kehitykselle. Ja sitä paitsi, niin kuin edellä jo mainittiinkin, ei ole *yksistään* hintaindeksin perusteella pääteltävissä, missä kohdin voittoinflaatiota esiintyy.

Indeksikorvauksen ja -lisän rajoittaminen vain osakompensaatioksi saattaa kuitenkin olla muilla syillä perusteltavissa. Ennen kaikkea on ilmeistä, että yrittäjien mahdollisuudet »sulattaa» indeksiehdon aiheuttama lisäkustannusriski hintojaan korottamatta ovat sitä suuremmat, mitä ahtaammissa rajoissa nämä kustannuslisät pysyvät. Nyt on toisaalta selvää, että tässä suhteessa onnistuminen lopulta voittopuolisesti riippuu itse hinnankorotusimpulssien voimakkuudesta. Jos hintatason nousupyrkimys on syystä tai toisesta hyvin voimakas, ei indeksiehdon rajoittaminen murto-osakompensaatioon — tai siitä kokonaan luopuminenkaan — tietenkään voi estää hintatason kohoamista.

Puhtaasti varovaisuussyistä saattaa kenties kuitenkin olla aiheellista ainakin aluksi tyytyä esim. indeksikorvauksen supistamiseen vain 50-prosenttiseksi,

kunnes saadaan selvyyttä sen tosiasiallisista vaikutuksista. Tätä pienemmän kompensaation suorittaminen taas tuskin enää on edes kokeilumielessä tarkoituksenmukaista.

5. Loppuhuomautuksia.

Indeksiehdon soveltaminen luotonantoon merkitsee indeksiajattelun laajentamista. Syvemmältä asiaa tarkastellen voitaneen tuskin tulla muuhun tulokseen, kuin että tämä talouselämän joustavuuden ja kehitysmahdollisuuksien kannalta on haitallista ja valitettavaa. Looginen johtopäätös tästä olisi tietenkin, ettei tällaiseen laajennukseen olisi ryhdyttävä. Voidaan kuitenkin ajatella niinkin, että indeksiajattelun vieminen huippuunsa vihdoin paljastaisi koko järjestelmän ja ajattelutavan heikkouden ja riittämättömyyden taloudellisten peruskysymysten ratkaisemiseen. Näinkin voidaan asiaa tarkastella, mutta niin kuin edellä esitetystä periaatteellisesta selvityksestäkin lienee käynyt ilmi, on pelättävissä, ettei tuohon oivallukseen päästä joutumatta ensin toista taikka toista tietä vaikeaan kriisiin. Tietenkin saatetaan myös kysyä, voidaanko tällaisen kriisin puhkeamista meidän nykyisessä yhteiskunnassamme muutenkaan ajan mittaan välttää.

Lienee mahdotonta ennakolta laskea kaikkia niitä seuraamuksia, jotka indeksiehdon soveltaminen luottoihin saattaa tuoda mukanaan. Todennäköistä on, että jos tämä järjestelmä otetaan käytäntöön, ilmenee sellaisia seurauksia, joita ei kukaan etukäteen ole osannut eikä huomannut ottaa lukuun. Tietymätöntä on siksi myös, vaikuttavatko ne edulliseen vai epäedulliseen suuntaan. Tämä on omansa tukemaan sitä edellä olevassa edustettua käsitystä, että indeksiehdon käytäntöön ottaminen olisi varsin uskallettu toimenpide, jonka seuraukset ovat tiettyjen kehitysmahdollisuuksien pohjalla korkeintaan *arvioitavissa*.

Ilmeiseltä näyttää joka tapauksessa, että indeksiehdon käytäntöön ottaminen ei teknillisesti kohtaa voittamattomia vaikeuksia. Mitä pienempään osaan luottoja se sovelletaan, sitä pienemmät mahdolliset haitat varmasti myös ovat. Kuitenkin tulos psykologisista syistä ja jos asiaa oikein mainostetaan, saattaisi olla tyydyttävä. Mutta varmaa on myös, että järjestelmän aiheuttamat lisäkustannukset ovat suunnilleen samat siitä riippumatta, sovelletaanko indeksiehtoa 100-, 50- vai 10-prosenttisesti, toisin sanoen, että ne ovat suhteellisesti sitä suuremmat, mitä enemmän indeksiehtoa rajoitetaan.

Verrattaessa esitettyjä kahta vaihtoehtoa, indeksihyvityksen suorittamista pääoman perustalla tai sen liittämistä korkoon, on etusija ilmeisesti annettava edelliselle. Se on ehdottomasti yksinkertaisempi ja halvempi, eikä toinen vaihtoehto näytä tuovan mitään erityisiä etuja. Jos halutaan panna pääpaino koroille, silloin olisi yksinkertaisempaa turvautua suoraan korkokannan korottamiseen.

Nykytilanteessa saattaisi indeksiehdon käytäntöön ottaminen kenties kuitenkin olla helpommin toteutettavissa korkokannan nostamiseen liittyvien poliittisesti arkaluontoisten sivuvaikutusten takia.

Joka tapauksessa näyttää ilmeiseltä, ettei indeksiehdon soveltaminen luottoihin enempää kuin korkokannan korottaminenkaan ainakaan yksin riittäisi tämän hetken vaikeuksien voittamiseen. Nykyisen inflaatiokehityksen perimmäiset syyt ovat löydettävissä poliittiselta linjalta, so. taistelusta kansantulon jakaantumisesta. Jollei tätä yhteiskuntaryhmien välistä kiistaa voida käydä muuten kuin rahanarvon kustannuksella tai jollei sen lopettamiseksi saada aikaan järkevää sovintoa eri eturyhmien välillä, eivät rahapoliittiset toimenpiteet ilmeisesti myöskään yksinään pysty tilannetta pelastamaan.

25. 7. 1950

Vuosi ja kuukausi	Tukkuhintaindeksi ¹								Elinkustannus-		
	Yleis- indeksi	Tuotanto- hyödyk- keet	Kulutus- tavarat	Koti- maisiet tavarat	Maa- talous- tuotteet	Metsä- talous- tuotteet	Teoli- suus- tuotteet	Tuonti- tavarat	Yleis- indeksi	Ra- vinto	Asun- to
1938	114	119	106	118	117	145	110	104	108	108	111
1939	120	125	111	122	118	150	115	114	110	112	117
1940	161	166	151	158	155	182	151	165	131	137	121
1941	197	204	184	192	190	224	182	207	155	162	125
1942	243	246	238	237	221	281	227	256	183	189	129
1943	276	281	268	267	250	328	253	295	207	211	131
1944	305	315	287	293	260	364	280	333	219	214	136
1945	438	441	432	432	420	545	399	443	307	334	142
1946	686	646	749	653	652	834	594	763	490	525	144
1947	825	775	904	793	1 010	1 063	636	904	636	769	152
1948	1 090	1 044	1 162	1 117	1 397	1 499	903	1 022	856	1016	161
1949	1 098	1 086	1 112	1 099	1 136	1 431	980	1 092	871	1047	201
I	1 026	948	1 150	1 042	1 504	1 415	771	983	831	1037	161
II	1 033	964	1 144	1 050	1 479	1 428	788	992	820	999	161
III	1 074	1 014	1 170	1 106	1 456	1 457	879	995	829	990	161
IV	1 079	1 032	1 153	1 103	1 393	1 458	894	1 019	833	975	161
V	1 089	1 042	1 163	1 114	1 391	1 474	908	1 025	833	963	161
VI	1 102	1 052	1 181	1 132	1 431	1 474	924	1 027	842	976	161
VII	1 124	1 077	1 196	1 162	1 463	1 566	933	1 027	881	983	161
VIII	1 118	1 078	1 179	1 153	1 412	1 566	935	1 030	889	993	161
IX	1 116	1 083	1 165	1 147	1 362	1 543	948	1 038	885	978	161
X	1 110	1 078	1 158	1 141	1 318	1 546	952	1 032	882	1124	161
XI	1 107	1 080	1 146	1 132	1 285	1 536	951	1 043	876	1098	161
XII	1 104	1 081	1 138	1 126	1 269	1 522	950	1 049	869	1075	161
1949											
I	1 088	1 077	1 101	1 099	1 137	1 516	950	1 060	866	1057	161
II	1 083	1 075	1 090	1 088	1 117	1 485	948	1 068	850	1023	161
III	1 075	1 071	1 075	1 078	1 082	1 485	943	1 065	841	1003	161
IV	1 071	1 067	1 071	1 074	1 057	1 480	946	1 061	844	999	161
V	1 057	1 052	1 058	1 055	1 017	1 418	949	1 060	845	984	221
VI	1 058	1 048	1 068	1 063	1 050	1 418	951	1 044	852	992	221
VII	1 102	1 082	1 130	1 113	1 157	1 409	1 004	1 074	887	1079	221
VIII	1 112	1 097	1 129	1 112	1 144	1 394	1 010	1 109	881	1064	221
IX	1 124	1 108	1 142	1 118	1 187	1 373	1 014	1 135	885	1069	221
X	1 134	1 115	1 160	1 130	1 228	1 393	1 015	1 141	901	1105	221
XI	1 134	1 117	1 154	1 128	1 218	1 392	1 015	1 144	898	1095	221
XII	1 138	1 122	1 159	1 135	1 244	1 409	1 012	1 144	899	1097	221
1950											
I	1 147	1 129	1 170	1 143	1 280	1 409	1 013	1 155	907	1108	221
II	1 148	1 134	1 165	1 142	1 264	1 409	1 017	1 161	914	1113	221
III	1 163	1 154	1 170	1 154	1 285	1 410	1 030	1 182	926	1127	221
IV	1 180	1 169	1 188	1 177	1 286	1 425	1 059	1 192	932	1137	221
V	1 209	1 199	1 219	1 214	1 290	1 510	1 089	1 203	949	1166	221
VI	1 246	1 222	1 282	1 268	1 394	1 558	1 130	1 205	1 020	1263	262
VII	1 272	1 248	1 311	1 301	1 447	1 564	1 166	1 211	1 017	1268	262
VIII											
IX											
X											
XI											
XII											

¹ Tilastollisen päätoimiston laskema virallinen indeksi.² Sosiaaliministeriön sosiaalisen tutkimustoimiston laskema virallinen indeksi.

1938—1950.

100.

indeksi ²				Tuontihinnat (cif) ³					Vientihinnat (fob) ³		
Lämpö- ja valo	Vaatetus	Verot	Muut	Yleis-irdeksi	Raaka-aineet	Koneet- yms.	Ravinto- ja näütin- toaineet	Muut kulutus- tavarat	Yleis- in- deksi	Puu- tava- rat	Paperi- teollisuus- tuotteet
137	105	90	105	113	115	121	111	101	131	142	126
141	105	94	107	115	117	131	109	103	128	145	113
194	126	96	127	182	202	168	170	143	161	184	133
227	169	106	150	247	267	231	236	223	190	212	160
291	214	127	181	333	379	279	338	271	244	242	241
332	250	164	205	420	457	346	486	324	304	291	312
378	281	182	229	457	468	360	560	400	323	312	328
560	339	271	293	709	729	798	713	447	452	443	459
907	532	791	445	896	888	883	947	846	799	864	732
1 015	586	942	502	950	941	898	1 030	912	1 175	1 213	1 044
1 369	858	1 604	717	1 036	1 080	957	1 019	998	1 383	1 375	1 394
1 508	977	1 875	822	1 105	1 117	1 134	1 089	1 043	1 336	1 495	1 160
1 226	745	1 247	628	1 006	963	988	1 126	1 050	1 293	1 363	1 255
1 242	785	1 247	634	1 006	953	996	1 123	1 051	1 316	1 403	1 290
1 317	809	1 247	679	1 026	984	927	1 121	1 051	1 342	1 410	1 323
1 326	816	1 331	712	1 024	1 003	925	1 011	1 054	1 360	1 410	1 374
1 343	847	1 331	715	1 029	1 058	964	964	1 016	1 379	1 385	1 410
1 347	859	1 331	726	1 027	1 109	925	964	975	1 390	1 382	1 426
1 349	868	1 908	744	1 036	1 137	945	970	957	1 402	1 371	1 434
1 349	883	1 908	747	1 036	1 118	944	970	957	1 391	1 374	1 426
1 372	899	1 908	749	1 036	1 115	920	977	956	1 402	1 379	1 425
1 406	920	1 930	751	1 031	1 072	920	977	956	1 405	1 382	1 425
1 545	930	1 930	756	1 036	1 061	936	994	968	1 397	1 382	1 420
1 601	934	1 930	762	1 029	1 055	962	1 032	964	1 388	1 394	1 403
1 593	954	1 900	792	1 029	1 040	984	1 032	967	1 378	1 419	1 367
1 569	959	1 900	791	1 035	1 008	1 045	1 016	994	1 353	1 423	1 328
1 548	967	1 900	791	1 032	1 012	1 034	1 008	980	1 331	1 429	1 296
1 550	971	1 900	819	1 014	994	1 034	1 008	960	1 314	1 423	1 264
1 515	979	1 900	821	1 020	1 016	1 044	1 009	984	1 314	1 428	1 228
1 521	982	1 900	839	1 058	1 062	1 133	1 068	1 023	1 323	1 440	1 181
1 510	949	1 862	834	1 103	1 101	1 139	1 133	1 034	1 356	1 494	1 137
1 506	962	1 862	835	1 141	1 128	1 205	1 153	1 070	1 363	1 528	1 110
1 478	984	1 862	836	1 147	1 152	1 205	1 162	1 087	1 363	1 528	1 078
1 442	993	1 840	836	1 180	1 175	1 277	1 152	1 109	1 335	1 536	1 043
1 438	1 008	1 840	836	1 229	1 223	1 342	1 168	1 156	1 297	1 550	1 042
1 431	1 012	1 840	836	1 234	1 223	1 303	1 180	1 179	1 271	1 547	1 042
1 438	1 023	1 857	836	1 246	1 253	1 195	1 250	1 201	1 271	1 532	1 074
1 436	1 044	1 857	846	1 276	1 281	1 201	1 335	1 207	1 272	1 540	1 117
1 436	1 075	1 857	853	1 297	1 294	1 173	1 416	1 204	1 287	1 529	1 165
1 448	1 076	1 862	858	1 318	1 289	1 173	1 494	1 181	1 326	1 529	1 216
1 463	1 085	1 862	869	1 341	1 322	1 243	1 574	1 192	1 389	1 551	1 254
1 498	1 136	1 862	923								
1 514	1 155	1 919	958								

³ Kuukausiluvut on laskettu Tullihallituksen tilastotoimiston laskemista kuukausi-indekseistä viiden kuukauden liukuvina punnittuina keskiarvoina. Keskiarvoja laskettaessa suuruudeltaan keskimääräinen on kerrottu kahdella, pienin ja suurin jätetty huomioon ottamatta sekä muut otettu sellaisinaan huomioon.

Nimike	Pun- nus	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Rakennuskustannusindeksi	1000	134	161	191	228	255	273	432
I. Rakentajan indeksi	933	134	162	192	230	257	276	436
<i>A. Rakennusaineet</i>	<i>377</i>	<i>128</i>	<i>162</i>	<i>196</i>	<i>243</i>	<i>277</i>	<i>299</i>	<i>484</i>
a. Kiviaineet	200	121	146	170	213	251	281	469
1. Tiilet (punaiset)	45	159	197	209	269	284	284	473
2. Tiilet (kalkkihiekka-)	4	144	178	196	313	358	358	700
3. Sementti	38	105	139	146	175	207	237	411
4. Laasti	23	107	127	170	207	283	344	557
5. Hiekka	8	141	196	319	414	483	614	992
6. Sepeli	8	155	186	276	347	386	535	758
7. Väliseinälaatat (täryttiili, 7 cm)	33	110	110	135	190	243	261	391
8. Lattialaatat (poltetut)	11	98	127	142	158	198	237	422
9. Seinälaatat (kaakeliset)	4	114	149	196	184	234	283	505
10. Lasi (n:o 2, 110 cm)	11	100	124	117	141	163	174	272
11. Porrasaskeleet (mosaikki-)	10	124	167	218	239	255	280	640
12. Sokkelikivet (10 cm)	5	100	120	128	139	174	200	434
b. Puuaineet	67	161	193	271	347	372	376	609
13. Hirret (6")	1	120	173	267	280	293	293	434
14. Piirut (5×5", veistetyt)	3	165	234	289	361	380	464	601
15. Teline-lankut (2")	5	132	177	242	242	254	254	612
16. Muottilaudat (1×4")	18	179	222	354	408	429	429	619
17. Betonituet (3")	2	142	163	273	334	351	351	654
18. Listat	2	166	194	279	323	340	340	526
19. Ovet ja ikkunat	36	159	181	237	339	369	371	618
c. Metalliaineet	56	127	218	249	275	275	275	516
20. Betonirauta	34	128	231	240	263	265	265	546
21. Profiilirauta	1	115	210	257	246	246	246	541
22. Naulat (lanka-, 3")	5	123	169	222	290	283	275	564
23. Kattopellit	7	150	231	336	394	394	394	472
24. Solistikset (norjal. saranat, 5")	9	110	190	241	238	238	238	419
d. Eristys- ja peiteaineet	38	120	135	166	223	279	312	354
25. Eristyshuovat (bitumihuopa n:o 1) ..	7	111	143	216	280	415	515	762
26. Kuivulevyt	2	122	128	134	164	170	170	281
27. Korkkilevyt (bitumilla kyllästetyt, 3 cm)	2	109	115	203	.	424	424	424
28. Linoleumi (Jaspé 3)	27	123	136	158	212	256	282	295

Huom.! Punnustaulukosat puuttuu erittelemättömien kustannusten punnuksia yhteensä 126.

kustannusindeksi v. 1939—1949.

100.

1946	1947					1948					1949					1950			
	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV
629	706	733	781	935	789	1125	1194	1206	1210	1184	1208	1199	1166	1170	1186	1229	1363		
636	708	734	782	937	790	1115	1182	1192	1197	1172	1196	1188	1160	1164	1177	1223	1357		
768	827	815	880	964	872	1226	1293	1297	1295	1278	1292	1283	1218	1219	1253	1286	1397		
751	773	786	851	912	831	1122	1218	1234	1239	1203	1241	1245	1162	1162	1203	1226	1343		
899	899	899	1122	1122	1011	1122	1378	1378	1378	1314	1378	1378	1320	1320	1349	1678	1943		
1168	1186	1252	1442	1442	1331	1442	1917	1917	1917	1798	1917	1917	1827	1827	1872	2230	2444		
664	666	676	676	738	689	958	958	958	958	958	958	958	923	923	941	923	973		
754	748	748	748	990	809	1410	1410	1410	1410	1410	1410	1410	1220	1220	1315	1161	1161		
1221	1250	1281	1703	1703	1484	1703	1703	1516	1516	1610	1516	1516	1438	1438	1477	1500	1594		
994	1136	1269	1222	1333	1240	1667	1722	1722	1722	1708	1722	1722	1667	1667	1695	1667	1944		
710	794	868	868	868	850	1316	1410	1410	1410	1387	1410	1410	1197	1197	1304	1197	1316		
606	606	606	606	606	606	873	873	1069	1118	983	1118	1118	1061	1061	1090	1061	1176		
723	723	723	723	723	723	1034	1034	1446	1526	1259	1154	1326	1257	1257	1249	1257	1520		
361	352	336	336	336	340	336	442	442	442	416	509	509	482	482	496	482	521		
920	1011	909	1019	1446	1096	1509	1509	1569	1509	1509	1509	1509	1630	1630	1570	1630	1756		
617	633	633	1000	1000	817	1500	1600	1600	1600	1575	1600	1600	1533	1533	1567	1533	1800		
882	936	944	944	944	942	1600	1600	1600	1600	1600	1518	1430	1385	1385	1430	1528	1645		
560	586	647	647	647	632	875	875	875	875	875	875	783	761	761	795	799	875		
877	956	1093	1093	1093	1059	1858	1858	1858	1858	1858	1913	1721	1667	1667	1742	1967	2158		
830	867	867	867	867	867	1458	1458	1458	1458	1458	1458	1354	1292	1292	1349	1500	1667		
945	1087	1087	1087	1087	1087	1881	1881	1881	1881	1881	1698	1429	1381	1381	1472	1508	1587		
1010	1072	1072	1072	1072	1072	1011	1011	1011	1011	1011	1011	1011	1115	1115	1063	1230	1345		
786	900	900	900	900	900	1513	1513	1513	1513	1513	1513	1413	1250	1250	1357	1375	1500		
871	884	884	884	884	884	1546	1546	1546	1546	1546	1471	1471	1428	1428	1450	1565	1690		
842	935	841	1023	1284	1021	1441	1441	1471	1490	1461	1490	1514	1443	1451	1475	1506	1569		
890	969	753	959	1359	1010	1459	1459	1459	1459	1459	1459	1459	1422	1422	1441	1422	1422		
867	950	738	940	1252	970	1550	1550	1550	1430	1520	1430	1430	1394	1394	1412	1394	1394		
780	800	800	1025	1140	941	1300	1300	1300	1535	1359	1535	1535	1270	1350	1423	1320	1480		
757	975	1463	1463	1463	1341	1463	1463	1463	1463	1463	1463	1654	1566	1566	1562	2146	2138		
779	851	851	991	991	921	1404	1404	1596	1596	1500	1596	1596	1512	1512	1554	1512	1842		
605	793	726	740	874	783	968	1031	963	916	970	974	974	967	967	971	967	1044		
925	852	852	852	925	870	1017	1440	1478	1478	1353	1478	1478	1400	1400	1439	1400	1400		
446	583	583	583	583	583	913	913	913	913	913	913	913	870	870	892	870	870		
424	424	424	606	1000	614	1000	1000	1045	1045	1023	1121	1121	1061	1061	1091	1061	1121		
584	840	742	742	885	-802	964	964	865	806	900	875	875	885	885	880	885	983		

Nimike	Pun- nus	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
<i>B. Alaurakkatyöt</i>	223	133	170	199	231	253	265	396
29. Maalaus (II luokan)	31	133	180	205	242	270	308	392
30. Vesijohdot	77	131	160	183	196	198	198	300
31. Lämpöjohdot	48	145	187	231	270	340	361	546
32. Kaasuohdot (keittiö-)	5	110	120	129	172	186	186	254
33. Kaasuhellat (3-liekkiset)	10	110	147	188	250	274	281	439
34. Hissit (3 hengen)	32	124	170	185	231	249	267	482
35. Sähköjohdot	18	144	192	250	302	332	343	477
36. Puhelinjohdot	2	121	139	150	158	161	161	179
<i>C. Työpalkat</i>	190	146	159	188	214	237	262	423
a. Ammattityöt	120	144	157	182	205	227	249	388
37. Puutyö	45	135	147	170	192	212	233	362
38. Muuraustyö	28	137	149	172	195	215	236	368
39. Rappaustyö	19	137	149	172	195	215	236	368
40. Betoni- ja sementtityö	18	191	207	240	271	299	328	511
41. Eristys- ja asfalttityö	3	163	179	213	244	271	302	506
42. Kivityö	7	144	156	180	204	225	247	374
b. Sekatyöt	55	151	166	204	236	263	291	512
43. Tiilenkanto	2	159	174	207	236	260	287	458
44. Laastinkanto	4	137	154	191	221	246	272	475
45. Miesaputyö	39	153	168	206	239	266	294	512
46. Naisaputyö	10	145	161	201	233	261	290	539
<i>D. Työmaan yleiskulut</i>	60	128	140	159	194	220	229	368
a. Työnjohto ja sosiaaliset menot	32	139	140	147	184	200	209	335
47. Työnjohtajat	18	138	138	141	190	203	204	275
48. Konttoristit	8	109	109	127	147	163	178	355
49. Vakuutukset	4	218	215	192	218	242	267	431
50. Kesäomat	2	174	199	236	268	297	327	1142
b. Muut kulut	23	114	141	177	209	252	262	422
51. Kuljetukset	16	118	149	205	254	334	343	609
52. Sähkö	3	80	80	88	88	88	88	88
53. Vesi	1	92	92	92	92	92	92	92
54. Koivuhalot	2	150	183	203	231	231	289	563
55. Polttokoksi	1	149	284	265	295	295	295	597
II. Rakennuttajan indeksi	67	128	150	174	205	226	241	373
<i>E. (56) Arkkitehtipalkkiot</i>	28	126	142	162	186	201	212	320
<i>F. (57) Rakennuspääoman korot</i>	32	128	155	184	219	245	263	415

Huom! Työpalkat ovat ohjetuntipakkoja korotettuna rakennustöissä vallitsevien määräysten mukaan. Urakkatyö-, kausiluontoisuus-, lyhytaikaisuus- yms. lisää on vuoden 1948 viimeisestä neljänneksestä lähtien otettu huomioon nimikkeissä 37—44 yhteensä 30 %, nimikkeissä 45 ja 46 yhteensä 25 % (aikaisemmin kaikissa 25 %). Lapsilisa on vuoden 1948 viimeisestä neljänneksestä alkaen vähennetty työpalkoista, mutta otettu huomioon nimikkeessä 49 (vakuutukset).

Kustannusindeksi v. 1939—1949 (jatk.).

100.

1946	1947					1948					1949					1950			
	I	II	III	IV	Kes. kim.	I	II	III	IV	Kes. kim.	I	II	III	IV	Kes. kim.	I	II	III	IV
587	716	718	802	7016	813	1230	1310	1344	1344	1307	1342	1322	1321	1336	1330	1385	1555		
493	493	493	493	833	578	1167	1667	1667	1667	1542	1667	1667	2000	2000	1834	2000	2333		
468	636	636	729	746	687	875	875	904	904	890	904	904	886	886	895	933	1108		
840	988	988	1325	1807	1277	2289	2289	2289	2289	2289	2289	2289	2169	2169	2229	2410	2651		
460	710	710	710	843	743	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1240		
686	1189	1189	1189	1604	1293	1604	2076	2076	2076	1958	1981	1981	1981	1981	1981	1981	1793	1793	
724	818	818	818	1147	900	1319	1319	1459	1459	1389	1459	1319	1319	1319	1354	1319	1319		
604	636	660	660	880	709	904	924	924	924	919	924	924	840	941	907	941	1082		
286	286	286	286	286	286	714	714	714	714	714	714	714	693	893	754	893	1143		
518	559	650	650	890	687	942	992	992	992	980	992	992	993	993	993	1051	1216		
475	513	592	592	806	626	852	896	896	907	888	907	907	908	908	908	959	1104		
443	479	553	553	753	585	796	837	837	846	829	846	846	846	846	846	896	1032		
450	486	561	561	764	593	808	850	850	859	842	859	859	859	859	859	909	1048		
450	486	561	561	764	593	808	850	850	859	842	859	859	866	866	863	909	1048		
625	676	780	780	1062	825	1123	1180	1180	1194	1169	1194	1194	1194	1194	1194	1263	1455		
629	680	785	785	1069	830	1130	1188	1188	1201	1177	1201	1201	1201	1201	1201	1272	1465		
454	491	566	566	771	599	815	857	857	867	849	867	867	867	867	867	918	1057		
628	675	800	800	1108	846	1172	1241	1241	1208	1216	1208	1208	1208	1208	1208	1285	1503		
563	608	708	708	959	746	1014	1081	1081	1094	1068	1094	1094	1094	1094	1094	1200	1375		
595	643	762	762	1064	808	1125	1182	1182	1192	1170	1192	1192	1192	1192	1192	1303	1505		
622	668	788	788	1088	833	1151	1221	1221	1184	1194	1184	1184	1184	1184	1184	1254	1476		
682	736	883	883	1248	938	1320	1384	1384	1341	1357	1341	1341	1341	1341	1341	1423	1648		
501	540	614	615	681	613	729	795	804	860	797	869	866	867	867	867	906	987		
452	510	574	574	677	584	714	753	753	845	766	845	845	850	850	848	909	1047		
368	397	431	431	452	428	476	503	503	503	496	503	503	503	503	503	538	619		
472	592	710	710	973	746	1027	1082	1082	1082	1068	1082	1082	1082	1082	1082	1164	1338		
528	570	663	663	907	701	960	1011	1011	2537	1380	2537	2537	2540	2540	2539	2688	3110		
2022	2329	2708	2708	3708	2863	3925	4133	4133	4133	4081	4133	4133	4551	4551	4342	4817	5573		
582	589	677	679	690	659	753	862	885	885	846	908	902	895	895	900	905	913		
763	763	840	840	840	821	943	1063	1063	1063	1033	1063	1063	1063	1063	1063	1063	1063		
150	160	260	260	260	235	260	340	340	340	320	392	392	392	392	392	392	392		
156	156	179	179	179	173	179	229	417	417	311	500	500	500	500	500	500	500		
781	828	860	887	1067	911	1153	1153	1153	1153	1153	1133	1133	987	987	1060	1113	1200		
1229	1143	1143	1170	1170	1157	1170	1377	1377	1377	1325	1377	1189	1324	1324	1304	1324	1392		
545	679	715	762	911	767	1246	1348	1380	1385	1340	1365	1346	1230	1234	1294	1296	1438		
467	664	689	734	834	730	993	1108	1118	1123	1086	1122	1114	1089	1092	1104	1147	1273		
606	675	725	772	971	786	1515	1608	1668	1675	1617	1627	1594	1353	1358	1483	1426	1582		